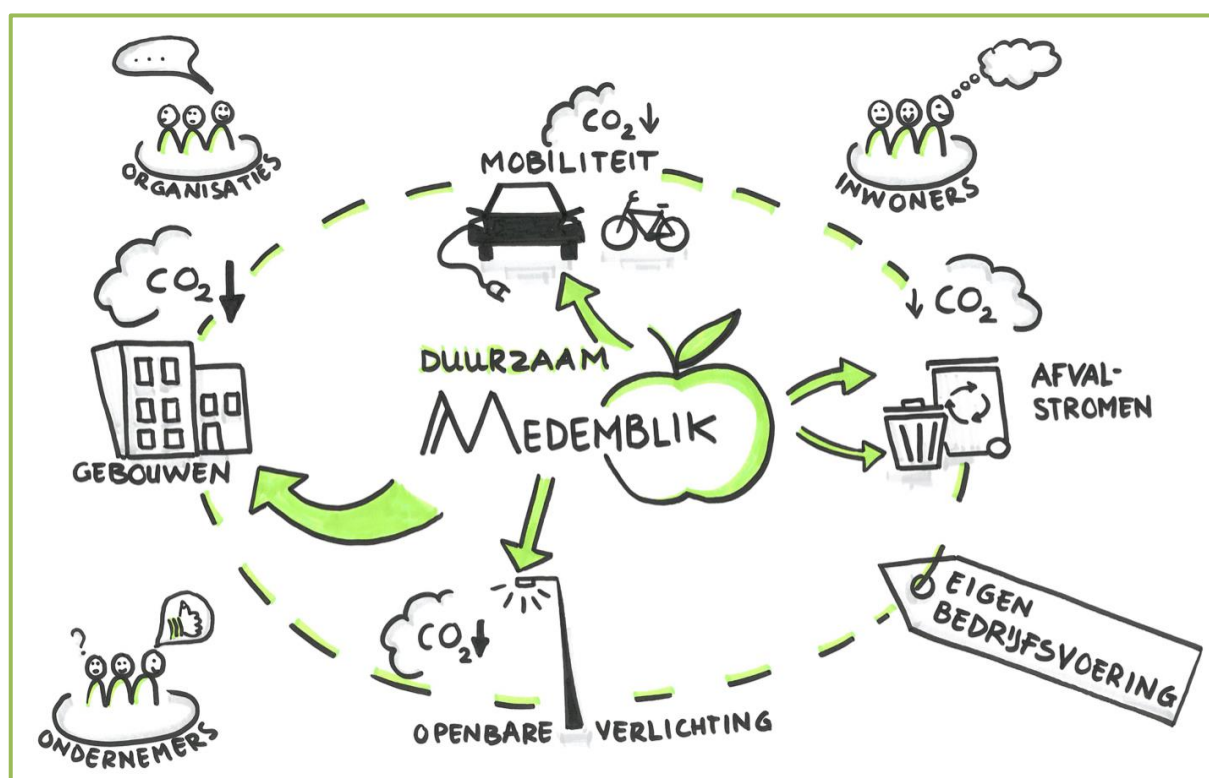


Gemeente Medemblik

Doeltreffendheid en Doelmatigheid Duurzaamheidsbeleid Eigen Bedrijfsvoering De voorbeeldrol van de gemeente

Rapport - Deel 2: Nota van bevindingen



Voorwoord

Waarom dit rapport?

Gemeenten hebben een belangrijke taak bij het uitvoeren van maatregelen om (inter-)nationale doelstellingen op het gebied van klimaat en duurzaamheid te bereiken. Ze hebben een verantwoordelijkheid voor het beleid en de uitvoering op hun eigen grondgebied. Daarbij gaat het over thema's, zoals elektriciteit, afval en biodiversiteit. Door de wijze waarop een gemeente in de eigen bedrijfsvoering inzet op duurzaamheid, kan zij een voorbeeldrol vervullen. Dit rapport belicht vanuit deze optiek een aantal thema's van het ingezette beleid in de gemeente Medemblik.

Welke aspecten worden belicht?

Om de duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering te beoordelen, bekijken we hoe het beleid tot stand is gekomen en hoe dit is uitgewerkt. We onderzoeken wie er bij betrokken zijn en hoe het beleid in de praktijk vorm krijgt. We hebben de keuze gemaakt voor de thema's eigen gebouwen, mobiliteit, afvalstromen en openbare verlichting. We gaan in op de criteria die worden gebruikt om middelen in te zetten voor het duurzaamheidsbeleid. Ook de beleidsmatige randvoorwaarden (geld, organisatie, tijd, informatie en kwaliteit) komen aan bod.

Verder kijken we welke acties op het gebied van de eigen bedrijfsvoering zijn uitgevoerd en hoe deze acties bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen.

Het thema duurzaamheid is volop in ontwikkeling. Daarom komen ook de ontwikkeling van de duurzaamheid in de eigen bedrijfsvoering en de inzet op continu verbeteren aan bod.

Voor wie is het rapport bestemd en hoe kan het worden gebruikt?

Het onderzoeksrapport - bestemd voor de gemeenteraad, het college en de organisatie van de gemeente Medemblik - bestaat uit twee delen:

Deel 1, de bestuurlijke nota met de resultaten op hoofdlijnen, de conclusies en aanbevelingen en de bestuurlijke reactie.

Deel 2, de nota van bevindingen met bijlagen bevat de onderzoeksgegevens, nadere analyses en achtergrondinformatie.

Met de conclusies en aanbevelingen kan de raad zijn kaderstelling en controle meer richten op de duurzaamheidsdoelstellingen. Het college en de organisatie kunnen de duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering verbeteren. Het geven van het goede voorbeeld betekent ook dat je dit kan laten zien aan inwoners en bespreekt met de klankbordgroep Duurzaam Medemblik en partners in de gemeente.

Het rapport is deels ook relevant voor de inwoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen en overige stakeholders die duurzaamheid van belang vinden. Zij krijgen door het rapport meer zicht op de voorbeeldfunctie van de gemeente Medemblik. En goed voorbeeld doet goed volgen.

Woord van dank/ rapportage in twee delen

De RKC bedankt alle betrokken medewerkers en in het bijzonder de programmamanager Duurzaamheid van de gemeente Medemblik voor de gehouden interviews en de verkregen informatie.

De Rekenkamercommissie

Henk Wokke (voorzitter)
Nelleke Domburg
Edwin Westphal

Inhoudsopgave

<u>Nota van Bevindingen</u>	5
1 Inleiding onderzoek	5
1.1 Onderzoek: doelstelling, probleemstelling en scope	5
1.2 Normenkader en factoren voor succesvolle uitvoering duurzaamheidsbeleid	7
2 Context van het onderzoek	10
2.1 Duurzaamheid (inter-)nationaal op de agenda	10
2.2 Provinciaal en regionaal beleid	11
2.3 Richtlijnen en projecten voor duurzaamheidsbeleid	11
3 Beleid Medemblik: het Programma Duurzaamheid	14
3.1 Van visieniveau naar actieniveau	14
3.2 Helder en concreet beleid duurzaamheid eigen bedrijfsvoering	17
3.3 Duurzaamheidscriteria voor de inzet van middelen	19
3.4 Randvoorwaarden duurzaamheidsbeleid eigen bedrijfsvoering	20
4 Uitvoering duurzaamheid eigen bedrijfsvoering	23
4.1 Invulling GOTIK-randvoorwaarden bij de uitvoering	23
4.2 Ingezette activiteiten eigen bedrijfsvoering	24
4.3 Doelrealisatie eigen bedrijfsvoering en bijdrage aan het programmadoel	26
5 Ontwikkeling door continu verbeteren	31
5.1 Ontwikkeling van duurzaamheid eigen bedrijfsvoering	31
5.2 Verbeteren vanuit de PDCA-cirkel	36
5.3 Verbeteren vanuit de IMWR-cirkel	39

<u>Bijlagen</u>	43
Bijlage 1 Onderzoekaanpak, literatuur en afkortingen	44
Bijlage 2 Overzicht interviews	47
Bijlage 3 Overzicht: Gemeentelijke beleids- en verantwoordingstukken	48
Bijlage 4 Analyse van beleidsstukken over de vier thema's	49
Bijlage 5 Voorbeelden van projecten verduurzaming gebouwen	56
Bijlage 6 Detaillering besliscriteria voor duurzaamheid	57
Bijlage 7 Beleidsmatige invulling GOTIK voorwaarden	59
Bijlage 8 Effect van de GOTIK voorwaarden op de uitvoering	62
Bijlage 9 Uitvoering activiteiten van de vier thema's	64

Nota van Bevindingen

1 Inleiding onderzoek

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op het doel van het onderzoek, de bijbehorende probleemstelling en de scope (paragraaf 1.1). Daarna volgt een beschrijving van het normenkader (paragraaf 1.2).

1.1 Onderzoek: doelstelling, probleemstelling en scope

De doelstelling en de bijbehorende probleemstelling, conform de onderzoeksopzet¹, zijn als volgt:

Doelstelling: Inzicht geven in de doeltreffendheid en doelmatigheid van het duurzaamheidsbeleid op het gebied van de eigen bedrijfsvoering in de gemeente Medemblik.

Probleemstelling: Hoe is het beleid en uitvoering van de duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering en wat betekent dit voor de voorbeeldrol van Medemblik op het gebied van duurzaamheid?

Met inzicht in doeltreffendheid en doelmatigheid willen we de raad ten eerste ondersteunen bij de invulling van hun verantwoordelijkheid (kaderstellen, controleren, volksvertegenwoordiging) bij het duurzaamheidsbeleid ten aanzien van de eigen bedrijfsvoering. Daarbij bekijken we o.a. hoe de gemeente vanuit haar voorbeeldrol bij beleid en uitvoering inspeelt op en aansluit bij de beleving en inzet van de omgeving (inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen). Ten tweede kan dit de raad ook handvatten geven voor haar rol voor het huidige duurzaamheidsbeleid van de gemeente, zoals vastgelegd in het Programma Duurzaamheid (2017).

We willen daarnaast mogelijkheden aangeven om de doeltreffendheid en doelmatigheid van de duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering in aansluiting op het duurzaamheidsprogramma van Medemblik (zie verder hoofdstuk 3) te verbeteren.

Voor het onderzoeken van de eigen bedrijfsvoering zijn vier thema's nader onderzocht

De scope van dit onderzoek is afgebakend tot de volgende vier thema's van de eigen bedrijfsvoering (en daaraan gekoppelde pijlers van het Programma Duurzaamheid):

1. eigen gebouwen, vastgoed (relatie met pijlers elektriciteit en warmte)²
2. eigen mobiliteit (relatie met pijler mobiliteit)
3. eigen afvalstromen (relatie met pijler grondstoffen)
4. openbare verlichting (relatie met pijler elektriciteit).

Tabel 1.1 laat het verband zien tussen deze vier thema's en de vijf pijlers in het Programma Duurzaamheid.

¹ RKC Medemblik-Opmeer (2019). Onderzoeksopzet Doeltreffendheid en Doelmatigheid Duurzaamheidsbeleid in Medemblik.

² De eigen gebouwen zijn de gebouwen in eigendom van de gemeente Medemblik. Het betreft: de bedrijfsgebouwen (gemeentehuis), de schoolgebouwen en overige bouwwerken. Bron: jaarrekening 2017. De schoolgebouwen en de bouwwerken met een maatschappelijke functie zijn het maatschappelijk vastgoed.

RKC Medemblik – Opmeer

Tabel 1.1 Relatie onderzoeksthema's en pijlers in het Programma Duurzaamheid

Pijler / Thema:	Eigen gebouwen	Eigen mobiliteit	Eigen afvalstromen	Openbare verlichting
Elektriciteit				
Warmte				
Grondstoffen				
Water en groen	 *		 **	
Mobiliteit				

* inclusief eigen terreinen

** inclusief hergebruik
bermmaaisel/tuinafval op
eigen terrein

Bij de probleemstelling zijn deelvragen geformuleerd op de volgende aspecten:

- Beleid. Hierbij gaat het om hoe de visie vertaald is naar doelstellingen en maatregelen, hoe SMART³ het beleid is, de invulling van randvoorwaarden en de besliscriteria voor de inzet van middelen.
- Uitvoering. Hierbij gaat het om de wijze van uitvoering van het beleid en wat dat oplevert. Ook kijken we naar de effectieve inzet van middelen en de ontwikkeling van het duurzaamheidsbeleid. Dit doen we voor de vier bovengenoemde thema's.
- Ontwikkeling door continue verbetering. Centraal hierin staat hoe er verbeteringen worden doorgevoerd in de PDCA en IMWR cirkel (zie paragraaf 1.2). Daarbij kijken we hoe de gemeente haar voorbeeldrol, bijvoorbeeld via communicatie, uitdraagt.

Bijlage 1 gaat kort nader in op de uitvoering van de onderzoeksopzet. Daar is ook de literatuurlijst en een lijst met afkortingen opgenomen.

³ SMART: Specifiek Meetbaar Acceptabel Realistisch Tijdgebonden

1.2 Normenkader en factoren voor succesvolle uitvoering duurzaamheidsbeleid

Het normenkader sluit aan op de aspecten: beleid, uitvoering, monitoring en verbetering

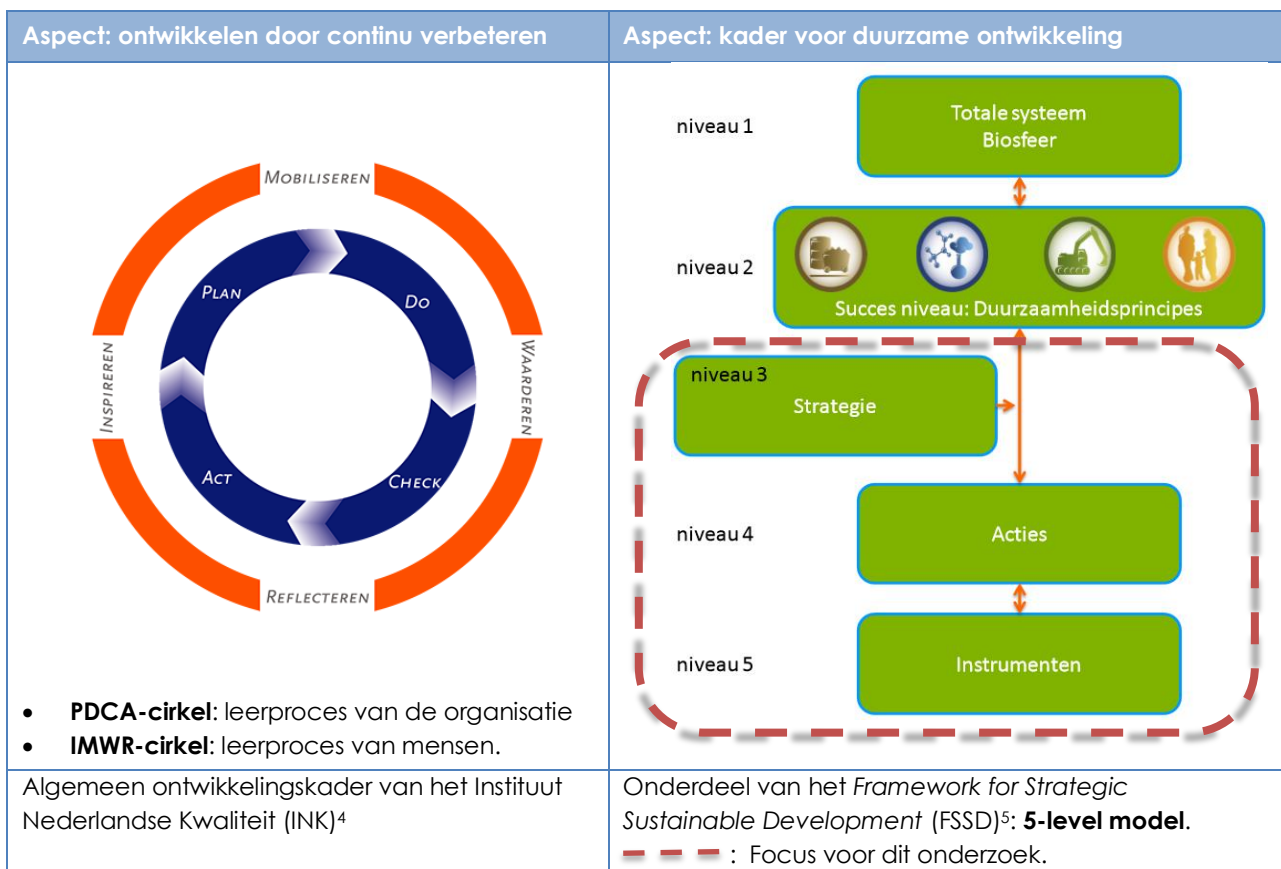
Het normenkader is gebaseerd op 1) een algemeen kader voor continu verbeteren en 2) een wetenschappelijk kader voor duurzame ontwikkeling (figuur 1.1).

1) Voor het kader voor continu verbeteren sluiten we aan bij de PDCA- en IMWR-cirkels, zoals gehanteerd door het Instituut Nederlandse Kwaliteit (INK):

- **PDCA-cirkel:** Plan, Do, Check, Act. Deze cirkel beschrijft het leerproces in een organisatie. De PDCA-cirkel wordt vaak vertaald naar systeemaspecten van een organisatie (budgetten, P&C-cyclus, beleidsstukken en verantwoordingsstukken);
- **IMWR-cirkel:** Inspireren, Mobiliseren, Waarderen en Reflecteren. Deze cirkel is complementair aan de rationeel getinte PDCA-cirkel. De IMWR-cirkel geeft invulling aan de meer mensgerichte, sociaal culturele aspecten die nodig zijn om een organisatie goed te laten functioneren. Het gaat om het leren van mensen.

Het INK spreekt hierbij van cirkels en niet van een cyclus, om geen volgtijdelijkheid van de elementen te suggereren (het gaat over continu verbeteren).

2) Als kader voor duurzame ontwikkeling sluiten we aan bij het *Framework for Strategic Sustainable Development* (FSSD). Hierin is een model opgenomen, waarin vanuit het mondiaal systeemdenken wordt afgedaald naar actieniveau (acties en instrumenten) in het hier en nu: het **5-level model**. De vijf verschillende niveaus kunnen organisaties helpen bij het strategisch plannen in complexe situaties. Het zorgt voor overzicht en de mogelijkheid om goed doordacht beslissingen te nemen bij het verduurzamen. De focus van het onderzoek ligt op de niveaus 3, 4 en 5.



Figuur 1.1 Basis voor het normenkader

⁴ <https://www.ink.nl/model/pdca-imwr/>

⁵ De Nooij en Van der Lijke-van Veen (2014). Een helder kader voor duurzaamheid, een wetenschappelijke benadering van duurzaamheid naar de praktijk vertaald

RKC Medemblik – Opmeer

Het normenkader sluit aan op de onderzoeksvragen en de bovengenoemde kaders (zie tabel 1.2).

Tabel 1.2 Normenkader duurzaamheid eigen bedrijfsvoering

Onderzoeksvraag	Normen (en relatie met kaders)
BELEID	Plan en Mobiliseren niveau 3: Strategie
1. Visie: Hoe wordt de visie vertaald naar doelstellingen, instrumenten en acties?	- De visie is vertaald in een gedragen proces - Doelstellingen, instrumenten en acties zijn benoemd
2. Beleid: In hoeverre is er helder beleid (SMART) wat de gemeente wil bereiken met de eigen bedrijfsvoering?	- Het beleid is concreet en specifiek voor Medemblik - De doelstellingen voor bedrijfsvoering zijn SMART
3. Criteria: Op basis van welke duurzaamheidscriteria wordt de inzet van middelen (GOTIK) bepaald?	- Er zijn duidelijke beslisriteria op het gebied van duurzaamheid - De potentiële duurzaamheidswinst is een criterium
4. Randvoorwaarden: Wat zijn de beleidsmatige randvoorwaarden (GOTIK) voor een doeltreffend en doelmatig duurzaamheidsbeleid voor de eigen bedrijfsvoering?	Beleidsmatig zijn de GOTIK randvoorwaarden ingevuld: Geld, Organisatie, Tijd, Informatie en Kwaliteit
UITVOERING	Do en Waarderen niveau 4: Acties niveau 5: Instrumenten
5. Randvoorwaarden: Hoe is de invulling van de randvoorwaarden (GOTIK) in de uitvoering voor een doeltreffend en doelmatig duurzaamheidsbeleid voor de eigen bedrijfsvoering?	Aan de GOTIK-randvoorwaarden wordt in de uitvoering voldaan: Geld, Organisatie, Tijd, Informatie en Kwaliteit
6. Acties: Zijn de ingezette acties effectief als het gaat om het bereiken van de doelstellingen?	De acties zijn effectief voor het doel van: - eigen gebouwen en vastgoed - eigen mobiliteit - eigen afvalstromen - openbare verlichting
7. Doelrealisatie: Wat levert de uitvoering van het beleid op?	Er zijn duidelijk aanwijsbare/te verwachten resultaten voor: - eigen gebouwen en vastgoed - eigen mobiliteit - eigen afvalstromen - openbare verlichting
ONTWIKKELING DOOR CONTINU VERBETEREN	Check/Act en Reflecteren/Inspireren niveau 3: Strategie niveau 4: Acties niveau 5: Instrumenten
8. Ontwikkeling: Hoe ontwikkelt duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering zich ten opzichte van andere gemeenten?	De ontwikkeling is beter dan andere gemeenten voor: - eigen gebouwen en vastgoed - eigen mobiliteit - eigen afvalstromen - openbare verlichting
9. PDCA: Worden verbeteringen doorgevoerd op basis van de PDCA-cirkel?	- De stappen in de PDCA-cirkel worden goed ingevuld - De gemeente is actief in verbetering vanuit de PDCA-cirkel
10. IMWR: Worden verbeteringen doorgevoerd op basis van de IMWR-cirkel?	- De stappen in de IMWR-cirkel worden goed ingevuld - De gemeente is actief in verbetering vanuit de IMWR-cirkel

Bij de beoordeling van de normen, zijn de volgende categorieën gebruikt:

	De gemeente voldoet grotendeels aan de norm.
	De gemeente voldoet gedeeltelijk aan de norm.
	De gemeente voldoet niet / nauwelijks aan de norm.

RKC Medemblik – Opmeer

Leeswijzer.

Hier in hoofdstuk 1 is een inleiding op het onderzoek gegeven. Hoofdstuk 2 schetst de mondiale en landelijke context, waarna hoofdstuk 3 een beeld geeft van de beleidsinvulling van de afgelopen jaren in Medemblik. Hoofdstuk 4 gaat in op de uitvoering van de vier thema's:

- 1) de eigen gebouwen/vastgoed,
- 2) eigen mobiliteit,
- 3) eigen afvalstromen en
- 4) openbare verlichting.

Hoofdstuk 5 geeft een doorkijk naar hoe de gemeente Medemblik zich ontwikkelt t.o.v. andere gemeenten en brengt in beeld hoe de gemeente continu verbetert op basis van de PDCA- en IMWR-cirkels. Dit is van belang omdat duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering zich verder zal ontwikkelen in de komende jaren.

In de bijlagen vindt u naast stukken over de onderzoeksverantwoording ook de nadere analyses en detaillering van de onderzoeksresultaten.

In het rapport zijn ook kadertjes opgenomen ter verdieping en illustratie. Bijvoorbeeld:

Bevindingen uit de interviews: Dit zijn geen letterlijke citaten, maar samenvattende weergaven van gesprekken.

Bevindingen uit andere bronnen: Dit zijn toelichtingen zoals citaten uit digitale of papieren bronnen.

2 Context van het onderzoek

In dit hoofdstuk is het onderzoek in de context gezet van (inter-)nationale ontwikkelingen (paragraaf 2.1) en de daaruit volgende ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheidsbeleid in de provincie Noord-Holland en de regio's waar Medemblik onder valt (paragraaf 2.2).

2.1 Duurzaamheid (inter-)nationaal op de agenda

De afgelopen decennia is zowel nationaal als internationaal meer aandacht voor duurzaamheid

In 2011 heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu een Lokale Klimaat Agenda 2011-2014 voor Nederland opgesteld. Hierin staat beschreven met welke acties gemeenten, provincies en waterschappen samen met het Rijk de nationale en Europese doelstellingen op het gebied van klimaat en duurzaamheid willen bereiken. Belangrijke thema's hierin zijn: duurzame gebouwde omgeving, duurzame mobiliteit, duurzame bedrijven, duurzame energie en klimaatneutrale stad en regio. In 2013 is er nationaal een energieakkoord⁶ opgesteld met ruim veertig organisaties, waarin afspraken en doelen tot 2023 zijn vastgelegd. Dit is mede ondertekend door de rijksoverheid en de VNG. Ook is er in 2013 een Klimaatagenda⁷ opgesteld, waarin is uitgewerkt hoe de rijksoverheid samen met andere partijen in binnen- en buitenland de klimaatverandering wil aanpakken.

Internationaal zijn er in 2015 op de VN-klimaattop in Parijs afspraken gemaakt, met als doel de opwarming van de aarde "ruim onder de 2 graden" te houden. Belangrijke afspraken zijn:

- 2020: 20% minder uitstoot van broeikas in Europa ten opzicht van 1990, 20% hernieuwbare energie en 20% energiebesparing;
- 2030: minstens 40% minder uitstoot van broeikasgas ten opzicht van 1990 en 27% hernieuwbare energie;
- 2050: 80-95% minder uitstoot van broeikasgas in 2050 ten opzichte van 1990.

Ook het bewuster omgaan met grondstoffen en de transitie naar een circulaire economie zijn een internationale uitdaging. Daarbij is het uiteindelijke doel geen afval meer te produceren, maar in te zetten op hergebruik en alle grondstoffen steeds weer opnieuw gebruiken. Hierover zijn ook in VN-verband en op Europees niveau afspraken gemaakt. In 2016 is in Nederland het Rijksbrede programma Circulaire Economie⁸ gestart met als doel toe te werken naar een circulaire economie in 2050.

Een recente landelijke ontwikkeling op het gebied van duurzaamheid is het Ontwerp Klimaatakkoord⁹. Hierin is een pakket van afspraken, maatregelen en instrumenten opgenomen om de Nederlandse CO₂-uitstoot in 2030 met ten minste 49% terug te dringen (met een mogelijke verhoging tot 55%). Er worden vijf sectoren onderscheiden: gebouwde omgeving, mobiliteit, industrie, landbouw en landgebruik en elektriciteit. Per sector is er een visie voor 2050 geformuleerd en een opgave en ambitie voor 2030.

In juni 2019 is het definitieve Klimaatakkoord gepubliceerd. Dit is al door een groot aantal partijen ondertekend.¹⁰ De uitvoering van de maatregelen is – ultimo augustus – in voorbereiding.

⁶ <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/overige-publicaties/2013/energieakkoord-duurzame-groei.pdf>

⁷ Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2013). Klimaatagenda: weerbaar, welvarend en groen.

⁸ Ministerie van Infrastructuur en Milieu en ministerie van Economische Zaken, mede namens het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2016). Nederland circulair in 2050.

⁹ Klimaatberaad (2018). Ontwerp van het Klimaatakkoord.

¹⁰ <https://www.klimaatakkoord.nl/actueel/nieuws/2019/06/28/klimaatakkoord-gepresenteerd>

2.2 Provinciaal en regionaal beleid

De nationale doelstellingen voor verandering moeten lokaal worden uitgewerkt

De uitvoering van het klimaatakkoord moet voor een groot deel in de regio gebeuren. Daarvoor worden Regionale Energiestrategieën (RES) ontwikkeld. In Noord-Holland zijn plannen in ontwikkeling voor de regio's Metropoolregio Amsterdam (MRA) en Noord-Holland Noord (NHN)¹¹. De provincie Noord-Holland is een van de partijen die de RES NHN opstelt, net als het Hoogheemraadschap en de 18 gemeenten in NHN. De verwachting is dat in oktober 2019 de RES NHN (mede) vastgesteld wordt door de raad van Medemblik. Dit geldt ook voor het Westfriesse regionale energiekompas (naar energieneutraal Westfriesland in 2040). Vanuit het klimaatakkoord krijgen gemeenten de regierol voor de energietransitie en de warmtetransitie.

De provincie Noord-Holland werkt voor de energietransitie samen met inwoners, bedrijven, woningcorporaties, gemeenten, het Rijk en tal van andere partijen¹². De provincie richt haar beleid op energiebesparing, meer energie duurzaam opwekken en beter benutten van restwarmte van bedrijven. Voor innovaties zijn subsidies beschikbaar. Richting gemeenten maakt de provincie afspraken over energiebesparingen in regionale actieprogramma's (RAP's). Daarnaast kunnen gemeenten voor ondersteuning terecht bij het Servicepunt Duurzame Energie¹³.

In het Regionaal Actieprogramma regio Westfriesland 2017-2021¹⁴ hebben de zeven Westfriesse gemeenten het woonbeleid in de regio uitgewerkt. Dit actieprogramma verwijst naar de ambitie om in Noord-Holland Noord in ieder geval vanaf 2018 gasloos te ontwikkelen. Inmiddels is het actuele regionale beleid, ook voor de energietransitie, vastgelegd in het Pact van Westfriesland.

In 2018 heeft de provincie een Routeplanner Energietransitie 2020-2050 opgesteld, waarmee de provincie gebruik maakt van de uitkomsten van de Staat van de energietransitie Noord-Holland (2017). Hierin wordt onder trends en ontwikkelingen voor de gebouwde omgeving in Noord-Holland o.a. genoemd: vervanging van de aansluitplicht van gas door een warmterecht en vanaf juli 2018 nieuwbouw niet meer standaard aansluiten op het gasnet. Deze routeplanner verwijst voor veel onderwerpen naar de rol en taken van gemeenten.

Op provinciaal niveau wordt ook ingezet op de omslag naar een circulaire economie: in 2030 moet het vernietigen van grondstoffen met 50% zijn teruggebracht. In 2017 zijn hiervoor een ontwikkelingsperspectief en een actieagenda¹⁵ opgesteld. In de actieagenda is o.a. aandacht voor productie van schone grondstoffen en een circulaire organisatie, waaronder circulair inkopen en toetsing van circulariteit in nieuw provinciaal beleid.

2.3 Richtlijnen en projecten voor duurzaamheidsbeleid

De randvoorwaarden op nationaal niveau zijn nog algemeen en worden nader ingevuld

De VNG heeft in november 2018 – gezien de hoge duurzaamheidsambities en de aard van het proces – drie algemene randvoorwaarden gesteld aan het Klimaatakkoord¹⁶:

¹¹ Provincie Noord-Holland (2019). Presentatie RES bijeenkomst 08022019. Ruimte en energie: kennis en achtergronden Noord-Holland. Naar regionale energiestrategieën in Noord-Holland.

¹² https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Duurzaamheid_Milieu/Energieneutraal

¹³ <https://servicepuntduurzameenergie.nl/>

¹⁴ Stec groep (2017). Regionaal Actieprogramma regio Westfriesland 2017-2020.

¹⁵ Provincie Noord-Holland (2017). Ontwikkelingsperspectief circulaire economie /Actieagenda circulaire economie. We maken het rond.

¹⁶ <https://vng.nl/onderwerpenindex/milieu-en-mobiliteit/energie-en-klimaat/nieuws/drie-randvoorwaarden-aan-het-klimaatakkoord-0>

RKC Medemblik – Opmeer

1. gemeenten en hun partners krijgen de juiste bevoegdheden om hun regierol ook daadwerkelijk uit te voeren;
2. het tempo waarin gemeenten met de uitvoering aan de slag kunnen, is afhankelijk van de mate waarin de energietransitie haalbaar en betaalbaar is voor de samenleving. De gemeenten staan voor een zorgvuldig proces;
3. een vergoeding voor de toename in uitvoeringslasten voor gemeenten.

In november 2019 zal de VNG het gepresenteerde klimaatakkoord ter besluitvorming voorleggen aan haar leden.

Deze randvoorwaarden zijn gericht zijn op het realiseren van het overkoepelende nationale proces en doelstellingen en gaan over geld, organisatie en tijd. In paragraaf 3.4 gaan we in op de randvoorwaarden in de gemeente Medemblik.

DuurzameBedrijfsvoeringOverheden.nl deelt kennis en stimuleert lokale overheden

In 2015 hebben bestuurders van ruim 100 decentrale overheden (gemeenten – waaronder de gemeente Medemblik -, provincies en waterschappen) een klimaatverklaring¹⁷ ondertekend, waarin onder andere is opgenomen, dat de eigen organisatie in 2030 klimaatneutraal is. Inmiddels zijn bij dit klimaatverbond 164 gemeenten aangesloten¹⁸. Door Klimaatverbond Nederland, een vereniging van publieke organisaties waaronder gemeenten, en de Stichting Stimular is een routekaart ontwikkeld om te komen tot een klimaatneutrale organisatie (maart 2018). Deze routekaart bestaat uit acht stappen, hieronder kort samengevat (tabel 2.1).

Tabel 2.1 Samenvatting routekaart klimaatneutrale gemeentelijke organisatie (Bron: www.duurzamebedrijfsvoeringoverheden.nl)

Stap	Omschrijving
1. Doelstelling en definitie	Een klimaatneutrale organisatie heeft de CO2 uitstoot tot nul gereduceerd; dit kan door energiebesparing, inzetten van duurzame energie en compensatie van de resterende CO2 uitstoot.
2. Afbakening en focus bepalen	De doelstelling is van toepassing voor verschillende onderdelen van de organisatie. Hieronder vallen: gemeentelijk vastgoed, mobiliteit, openbare verlichting, facilitaire zaken en uitbesteed werk. Bepaal per onderdeel hoe groot de invloed van de gemeente is. Hoe groter de invloed, hoe actiever de rol van de gemeente.
3. Programma en draagvlak	Er is draagvlak nodig binnen college, raad en bij medewerkers. Het is belangrijk dat deze personen worden betrokken, bijvoorbeeld door het instellen van een programmagroep. Belangrijke onderdelen in het programma zijn: ▪ Doelstelling en afbakening ▪ Benodigde acties zoals: ◦ Energiegegevens verzamelen ◦ Onderzoeken van opties voor energiebesparing en inzetten duurzame energie per gebouw / activiteit ◦ Opnemen CO2-reductie in criteria voor inkoop en aanbestedingen ◦ Gedragscampagne organiseren ◦ Monitoren van uitvoering van maatregelen en effecten op de CO2-footprint ▪ Taakverdeling en begroting om het programma uit te voeren ▪ Reservering van budget voor uitvoeren van maatregelen om klimaatneutraal te worden
4. Bepalen impact	Stel voor onderdelen met grote invloed reductieplannen op. Dit start met het verzamelen van de energiegegevens om hiermee de CO2-footprint op te stellen.
5. Opties verkennen	Verken opties per gebouw of activiteit; breng investeringen en terugverdientijd in kaart. Stel ook het 'klimaatgat' (afstand tot klimaatneutraal doelstelling) vast.

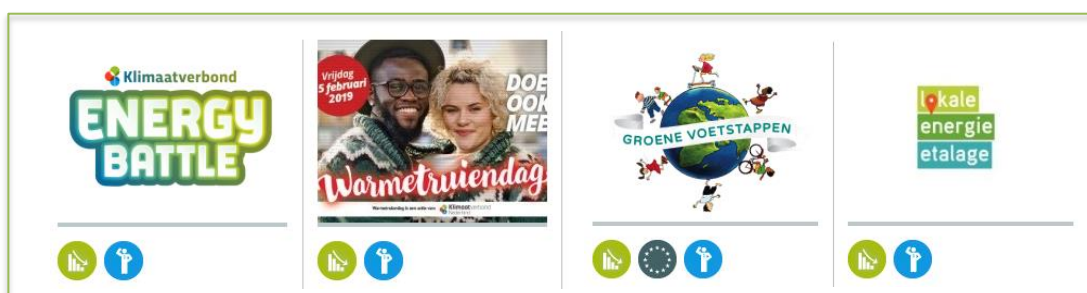
¹⁷ Klimaatverbond Nederland (2015). Parijsverklaring.

¹⁸ www.klimaatverbond.nl

6. Borgen en uitvoeren	Bed de maatregelen zoveel mogelijk in, in bestaand beleid. Denk aan MJOP ¹⁹ 's, vastgoedbeleid, onderhoudsplannen, wagenparkbeheer, vervoersbeleid, aanbestedingsbeleid, lokale projecten voor energietransitie.
7. Monitoren en verbetercyclus	Monitor de uitvoering van de maatregelen en de effecten op de CO2-footprint. Koppel dit aan een jaarlijkse verbetercyclus (PDCA).
8. Communiceren	Communicatie, zowel intern als extern, is van belang voor draagvlak en motivatie binnen de organisatie en het goede voorbeeld richting inwoners en bedrijven.

Klimaatverbond Nederland heeft ambities en activiteiten op het gebied van duurzaamheid

Via Klimaatverbond Nederland zijn er verschillende programma's, projecten en activiteiten opgezet (zie figuur 2.1). Volgens de website is Medemblik deelnemer van het project de Lokale Energie Etalage.



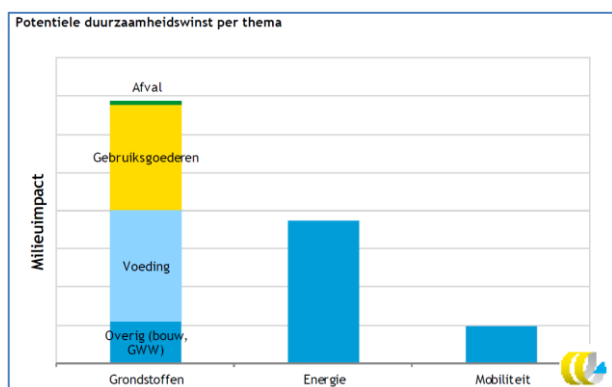
De gemeente Medemblik heeft zich aangesloten bij het Klimaatverbond. Uit het interview kwam naar voren, dat de gemeente voor 2019 niet echt actief betrokken was bij (voorbeeld-) projecten. Inmiddels is aandacht besteed aan de warmetruiendag en is een energiebattle uitgevoerd bij een 7-tal sportverenigingen.

Figuur 2.1 Enkele projecten van Klimaatverbond Nederland (Bron: www.klimaatverbond.nl/projecten/)

Potentiële duurzaamheidswinst als middel om effecten onderling vergelijkbaar te maken

Voor alle vier de thema's van de eigen bedrijfsvoering worden maatregelen genomen om de duurzaamheid te vergroten. Idealiter zou men de duurzaamheidseffecten zoveel mogelijk onderling vergelijkbaar willen maken, om vervolgens juist in te zetten op de thema's met de meeste duurzaamheidswinst. Het probleem is dat effecten van maatregelen sterk kunnen verschillen. Hoe vergelijk je de effecten van energieopwekking (zonnepanelen) met duurzame mobiliteit (minder CO2 en betere luchtkwaliteit) of met meer soortenrijkdom (biodiversiteit) of

minder afval? Uit een studie door CE Delft in 2016 is een overzicht gemaakt voor de vergelijking van potentiële duurzaamheidswinst (milieu-impact). Hieruit blijkt dat energiegebruik voor een gemiddelde consument een thema is met een grote duurzaamheids-impact terwijl de impact van mobiliteit gemiddeld relatief kleiner is.²⁰ Kijkend naar een gemeentelijke organisatie is het aandeel van het energieverbruik verbruik van de gebouwen ook groter dan het aandeel van het eigen wagenpark.



Figuur 2.2 Potentiële duurzaamheidswinst per thema. (Bron CE Delft, 2016)

¹⁹ MJOP: MeerJaren OnderhoudsPlan

²⁰ CE Delft (2016). Duurzaamheid Haarlemmermeer, evaluatie van effectiviteit en doelmatigheid

3 Beleid Medemblik: het Programma Duurzaamheid

Om een uitspraak te kunnen doen over de doeltreffendheid en doelmatigheid, is inzicht vereist in de gestelde doelen en daarvoor ingezette middelen. De onderzoeksvragen op het gebied van het beleid en de beoordeling van de normen komen in dit hoofdstuk als volgt aan bod:

1. Hoe wordt de visie vertaald naar doelstellingen, instrumenten en maatregelen? (paragraaf 3.1)
2. In hoeverre is er helder beleid (SMART) wat de gemeente wil bereiken met de eigen bedrijfsvoering? (paragraaf 3.2)
3. Op basis van welke duurzaamheidscriteria wordt de inzet van middelen (geld en instrumenten) bepaald? (paragraaf 3.3)
4. Wat zijn de randvoorwaarden (GOTIK) voor een doeltreffend en doelmatig duurzaamheidsbeleid voor de eigen bedrijfsvoering? (paragraaf 3.4)

3.1 Van visieniveau naar actieniveau

De visie van de gemeente Medemblik is ontwikkeld op basis van (inter-)nationale afspraken

Het beleid van Medemblik lag vast in de Beleidsnotitie duurzaam Medemblik (2012), gericht op de landelijke ambities voor 2020. Dit sloot aan op Europese, landelijke en provinciale doelen en speerpunten. Deze beleidsnotitie zette in op de elektriciteitstransitie: 20% hernieuwbare energieopwekking, 20% energiebesparing en 20% CO2 besparing. Het uitvoeringsprogramma was gericht op gebiedsontwikkeling, duurzaam inkopen, mobiliteit, energiebesparing en duurzame energie.

Interview:

- vanaf 2012 was er weinig capaciteit voor het duurzaamheidsbeleid;
- de gestelde landelijke klimaatdoelen voor 2010 en 2015 zijn in Medemblik niet gehaald;
- na 2013/ 2014 zijn er geen nieuwe uitvoeringsagenda's opgesteld;
- er zijn wel activiteiten uitgevoerd, maar er is geen aparte evaluatie geweest van het beleid.
Hierdoor was ook de terugkoppeling naar de raad beperkt.

Sinds februari 2017 is er in Medemblik een programmamanager Duurzaamheid. Op 1 maart 2017 heeft de gemeente een themabijeenkomst Duurzaamheid georganiseerd, waaraan ongeveer 70 mensen (raad, college, medewerkers, bedrijven en instellingen) hebben deelgenomen. Het doel van de bijeenkomst was vooral om de urgentie van duurzaamheidsbeleid duidelijk te maken. Daarvoor was o.a. Marjan Minnesma²¹ als externe spreker uitgenodigd. Met betrokkenen is o.a. gesproken over verschillende pijlers voor duurzaamheidsbeleid in Medemblik. De uitkomsten zijn door het college meegenomen in het voorstel voor het duurzaamheidsbeleid van de gemeente²².

Interview:

Vanuit de organisatie is ingezet op één programma voor duurzaamheid, omdat er allemaal verbanden zijn tussen de verschillende pijlers: elektriciteit, warmte, grondstoffen, water en groen en mobiliteit. Er zijn interne bijeenkomsten geweest, waarbij medewerkers van verschillende afdelingen zijn betrokken en er is een aantal themabijeenkomsten geweest.

²¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Marjan_Minnesma

²² Informatienota Verslag themabijeenkomst 1 maart 2017 (15 maart 2017).

RKC Medemblik – Opmeer

Het Programma Duurzaamheid komt eind 2017 tot stand en wordt door de raad vastgesteld

Op 16 oktober 2017 is er een tweede themabijeenkomst gehouden met externe sprekers (HVC/PWN). Het eerste deel had als doel te informeren over het programma Duurzaamheid, de urgentie en de uitdagingen. Het tweede deel ging over het onderzoeken of een gemeentelijk/regionaal beleid nodig is op het gebied van zonneweiden. Hierbij is ook de mening van raads- en commissieleden gepeild.²³ Belangrijke conclusie van de bijeenkomst was, dat er een duidelijke behoefte is aan aanvullend gemeentelijk beleid voor zonneweiden.

Op 16 november 2017 heeft de raad het Programma Duurzaamheid vastgesteld. Dit programma is opgesteld als antwoord op de urgentie en gevolgen van het internationale- en rijksbeleid (zie hoofdstuk 2). Het gaat hierbij om een verbreding van de oorspronkelijk beleidsnotitie Duurzaamheid. De gemeente Medemblik wil dit vraagstuk samen met inwoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen en andere belanghebbenden aanpakken. Daarom betreft de gemeente deze partijen actief bij het duurzaamheidsbeleid. Ook is er een Klankbordgroep Duurzaam Medemblik. Deze klankbordgroep kan het college adviseren over de uitvoering van dit beleid. Het college wil invulling, versnelling en verdieping geven aan duurzaamheid.²⁴

Via amendementen²⁵ heeft de raad besloten het programma aan te vullen met een pijler mobiliteit en het integraal opnemen van het thema ecologie. Dit laatste is opgenomen in de pijler water en groen. In de lentenota 2018 is voor de pijler mobiliteit en het thema ecologie een nadere uitwerking opgenomen van de doelen en activiteiten op deze aanvullingen.

Overigens is ook een aantal amendementen in relatie tot duurzaamheid niet aangenomen (thema's urgentie, circulair bouwen en slopen, onderzoek geothermie, duurzaamheidslening).

De gemeente Medemblik heeft het Programma Duurzaamheid als volgt opgezet:

- met vijf pijlers: elektriciteit, warmte, grondstoffen, water en groen, en mobiliteit. Per pijler zijn: missie en doelen geformuleerd op korte (2020) en lange termijn (tot en met 2050). Per pijler zijn ook acties geformuleerd gericht o.a. om inwoners en ondernemers te betrekken en te stimuleren;
- inzetten op het samen optrekken met partners en o.a. via de klankbordgroep²⁶ met inwoners, ondernemers en maatschappelijke instellingen hier invulling aan geven;
- het verder verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering om het goede voorbeeld te geven: van een visie formuleren tot het implementeren van ideeën van medewerkers.

Het Programma Duurzaamheid geeft zelf nog geen concrete invulling aan de duurzame eigen bedrijfsvoering. In enkele pijlers zijn wel een paar activiteiten benoemd die een relatie hebben met de eigen bedrijfsvoering (tabel 3.1). Deze zijn aangevuld met de activiteiten die in de uitvoeringsagenda's van 2018 en 2019 zijn genoemd.

²³ Opzet themabijeenkomst Duurzaamheid-Zonneweides (16 okt. 2017); Verslag Themabijeenkomst Zonneweiden (1 nov. 2017)

²⁴ Raadsvoorstel Programma duurzaamheid (26 sep. 2017)

²⁵ Amendement Pijler Mobiliteit, Programma Duurzaamheid. (16 nov. 2017) en Amendement Thema Ecologie, Programma Duurzaamheid (16 nov. 2017).

²⁶ <https://www.medemblik.nl/over-medemblik/duurzaam-medemblik/klankbordgroep-duurzaam-medemblik/>

RKC Medemblik – Opmeer

Tabel 3.1 Pijlers van het duurzaamheidsbeleid met doelen en activiteiten in relatie tot eigen bedrijfsvoering

Pijler	Doel	Activiteiten in relatie tot eigen bedrijfsvoering
Elektriciteit 	2020: 20% minder energiegebruik, 20% minder CO2 uitstoot, 20% duurzame energie opwekken 2040: 100% duurzame elektriciteit in de gemeente	• zonne-energie opwekken op daken van twee gemeentelijke gebouwen • realiseren van een energiearm gemeentehuis • 208 zonnepanelen aangelegd in tuin van gemeentehuis (UA 2018) • extra zonnepanelen plaatsen rond het gemeentehuis • aanbrengen lichtsensoren in gemeentehuis • versnelling vervangen openbare verlichting met LED
Warmte 	2035: 50% van bestaande woningen aardgasloos 2050: alle woningen aardgasloos	• routekaart verduurzamen (maatschappelijk) vastgoed ontwikkelen • ontwikkelingen volgen zoals aardwarmte en warmtekoudeopslag
Grondstoffen 	2017: circulair inkopen opnemen in de eigen inkoopvoorwaarden 2020: gemeente koopt 100% circulair in en neemt circulaire randvoorwaarden op in de omgevingsvisie	• voorwaarden aanpassen op circulair inkopen • workshops circulair inkopen binnen de gemeente • nieuwe huisvestingsplannen van de gemeente circulair • zorgen voor zo min mogelijk afval • intern stimuleren circulaire inkoop en aanbesteding (UA 2019) • pilots uitvoeren voor circulaire aanbesteden (UA 2019) • afval scheiden in het gemeentehuis door plaatsen circulaire afvalbakken (UA 2019) • onderzoeken hergebruik bermmaaisel (UA 2019)
Water en groen 	2030: gebieden in de gemeente kunnen grote hoeveelheden regenwater opvangen en beheer van 27 terreinen gericht op toename biodiversiteit	• jaarlijks bij twee terreinen het beheer aanpassen om biodiversiteit te vergroten • bij inrichten van openbaar groen kiezen we voor verschillende soorten bomen en planten; dit vergroot de biodiversiteit • we inventariseren oevers, die we natuurvriendelijk kunnen inrichten
Mobiliteit 	2028: emissieloos openbaar vervoer in de gemeente	• plaatsen van laadpalen in het gemeentehuis, waar medewerkers elektrische auto's kunnen opladen • nieuwe bedrijfswagens zijn duurzaam (streven: elektrisch) • aanschaf 2 elektrische bedrijfsfietsen (UA 2018) • realiseren laadpalen bij de gemeentewerven (UA 2019)

Beoordeling

Tabel 3.2 Beoordeling norm 'Visie'

Normen	Beoordeling
Kaders: Hoe wordt de visie vertaald naar doelstellingen, instrumenten, en maatregelen?	
De visie is vertaald in een gedragen proces	
Doelstellingen, instrumenten en maatregelen zijn benoemd	

- De beleidsnotitie uit 2012 was een afgeleide van het (inter-)nationale beleid. De capaciteit voor vormgeving en uitdraging binnen de gemeente was beperkt. Het proces richting de ontwikkeling van het Programma Duurzaamheid is gestart met een aantal themabijeenkomsten. Het doel van de themabijeenkomsten was vooral om urgentiebesef te ontwikkelen bij de aanwezigen. Op visieniveau zijn hiervoor ook externe sprekers uitgenodigd. Het college heeft vervolgens het Programma Duurzaamheid opgesteld. Door aanwezigheid bij themabijeenkomsten en via amendementen heeft de raad bijgedragen aan dit proces. Het

RKC Medemblik – Opmeer

krijgen van verder draagvlak voor de visie en maatregelen bij externe partijen, raad, college en medewerkers is een belangrijk element van het programma. Dit proces is nog gaande; het programmateam Duurzaamheid is hier (dagelijks) mee bezig.

- In het Programma Duurzaamheid en in de meest recente uitvoeringsagenda's Duurzaam Medemblik zijn duidelijke doelen op lange termijn en output-doelen oftewel activiteiten voor 2018-2020 voor de vijf pijlers benoemd. Hierin is een aantal doelstellingen voor de eigen organisatie opgenomen. Het verder verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering is niet specifiek uitgewerkt. De instrumenten en maatregelen zijn van een heel uiteenlopend niveau wat betreft concretisering, van vrij algemeen ('intern stimuleren circulaire inkoop en aanbesteding') tot meer concreet ('zonne-energie opwekken op daken van twee gemeentelijke gebouwen'). In de programmabegroting 2019 zijn nauwelijks specifieke doelen voor de eigen bedrijfsvoering benoemd.

3.2 Helder en concreet beleid duurzaamheid eigen bedrijfsvoering

De vier thema's van de eigen bedrijfsvoering komen verschillend terug in beleidsstukken

In de gemeente is er geen specifiek duurzaamheidsbeleid voor de eigen bedrijfsvoering. Wel benoemt het Programma Duurzaamheid een paar activiteiten die een relatie hebben met de eigen bedrijfsvoering (zie tabel 3.1).

Voor de vier thema's hebben we een analyse gemaakt op basis van vele beleidsstukken. Deze analyse is opgenomen in bijlage 4. Uit deze analyse blijkt dat samengevat het beleid op het gebied van eigen gebouwen het meest is uitgewerkt. Dit komt ook doordat het Rijk zelf ook stuurt op het doorvoeren van energiebesparende maatregelen met name op het gebied van vastgoed.

Beoordeling

Tabel 3.3 Beoordeling normen 'Beleid'

Normen	Beoordeling
Kaders: In hoeverre is er helder beleid (SMART) wat de gemeente wil bereiken met de eigen bedrijfsvoering?	
Het beleid is concreet en specifiek voor Medemblik	
1) Eigen gebouwen	
2) Eigen mobiliteit	
3) Eigen afvalstromen	
4) Openbare verlichting	
De doelstellingen voor bedrijfsvoering zijn SMART	
1) Eigen gebouwen	
2) Eigen mobiliteit	
3) Eigen afvalstromen	
4) Openbare verlichting	

Beleid

Het beleid bestaat uit een recent Programma Duurzaamheid en diverse vaak oudere beleidsstukken (zie bijlage 4) op de verschillende thema's. Deze hebben allemaal hun eigen dynamiek met verschillen in concreetheid. Verder wordt gewerkt met een programmabegroting om budgetten toe te kennen. Overkoepelend inzicht voor de raad in het duurzaamheidsbeleid is niet eenvoudig.

- Door de raad zijn uitgangspunten geformuleerd en besluiten genomen voor de verschillende categorieën vastgoed. Voor het gemeentehuis is de gemeente op weg naar een energieneutraal gemeentehuis met een concreet aantal pakketten. Voor de scholen is het IHP leidend, waarbij duurzaamheid in het afwegingskader is opgenomen. Voor het overig maatschappelijk vastgoed is afgesproken dat er in 2020 een overkoepelend plan komt. Door

RKC Medemblik – Opmeer

het ontbreken van overkoepelend beleid, werkt de organisatie nu projectmatig. Bij concreet gestarte projecten (Zwembad Wervershoof, dorpshuis Abbekerk, zie bijlage 5) is nadrukkelijk aandacht aan duurzaamheid gegeven.

- Er is geen specifiek overall beleid bij het oppakken van acties voor verduurzaming eigen mobiliteit. Er zijn wel beleidsmaatregelen genomen zoals afschaffen van de woon-werkverkeer regeling en een fietsplan. Ook zijn er initiatieven om woon-werkverkeer te verminderen (thuiswerken) en dienstvervoer te verduurzamen (elektrische vervoer, OV-kaart).
- Op het gebied van afvalstromen is het beleid vooral gericht op *stimuleren* (van circulaire inkoop en aanbesteding en van vermindering van afval). Dit is beleidsmatig wel uitgewerkt naar specifieke maatregelen maar niet naar het verwachte effect (zie verder bij doelstellingen). Het streven naar een circulaire inkoop in 2020 is ambitieus ten opzichte van de landelijke inzet (2050).
Het hergebruik binnen het groenbeheer is gericht op het vergroten van de biodiversiteit.
- Op het gebied van openbare verlichting is er een (oud) beleidsplan waarin duurzaamheid is uitgewerkt op missie niveau, beleidsuitgangspunten en concrete scenario's met financiële en duurzaamheidsconsequenties. De organisatie werkt momenteel aan een integraal beleidsplan Kapitaalgoederen.

Doelstellingen

Voor de thema's binnen de eigen bedrijfsvoering, die we hier onderzoeken, is wel een aantal activiteiten benoemd die betrekking hebben op de eigen bedrijfsvoering. Daarvan is veelal niet aangegeven wat het beoogde effect is, bijvoorbeeld in termen van vermindering van CO₂-footprint of vermindering grondstoffenverbruik. Als er wel beoogde effecten zijn aangegeven is niet duidelijk in hoeverre dit bij zal dragen aan de totale doelstellingen van de gemeente zoals geformuleerd in het Programma Duurzaamheid.

- Voor de eigen gebouwen zijn de doelstellingen meestal voldoende SMART. Voor de eigen gebouwen is duidelijk welke pakketten nu en in de toekomst uitgevoerd worden. Bij de zonnepanelen is aangegeven welke vermindering van CO₂ verwacht mag worden. Voor de scholen is in het IHP aangegeven welke scholen wanneer worden gerenoveerd/vernieuwd en voor de pilot Benningbroek zijn de doelstellingen geconcretiseerd. Wel is er zorg of het IHP financieel te dragen is door de gemeente. Voor het maatschappelijk vastgoed is het doel nul op de meter. Dit is echter nog niet uitgewerkt in maatregelen/ doelen per gebouw. Bij de inmiddels gestarte concrete projecten (Zwembad, dorpshuis Abbekerk) zijn de financiële en besparingsdoelstellingen wel aangegeven.
- Mobiliteit: er zijn geen SMART doelstellingen in relatie tot eigen bedrijfsvoering. Er is ook geen inzicht in de gewenste bijdrage aan vermindering van de CO₂-uitstoot / duurzaamheidswinst.
- Afval/Grondstoffen: het Programma Duurzaamheid zet in op 100% duurzame inkoop in 2020. Hoe dit doel gerealiseerd gaat worden is niet in beleid uitgewerkt en de voortgang is daardoor niet goed meetbaar. De haalbaarheid hiervan lijkt, gezien de korte resterende tijd, niet erg realistisch. Daarmee wordt niet aan alle aspecten van SMART voldaan. Wat betreft het eigen afval is het doel voor vermindering niet SMART gemaakt, behalve voor papierverbruik in 2018. Er wordt wel sterk ingezet op afvalscheiding.
- Openbare verlichting: het beleidsplan is SMART voor de verschillende vervangingsscenario's. Per scenario zijn investeringen, jaarlijkse energiekosten, energieverbruik en CO₂-uitstoot aangegeven. Het doel is om eind 2020 een besparing van 10% qua energieverbruik te realiseren.

3.3 Duurzaamheidscriteria voor de inzet van middelen

De uitwerking van duurzaamheidscriteria voor inzet van middelen is voor de thema's verschillend. Bij afwegingen over de inzet van beschikbare middelen (GOTIK-randvoorwaarden), spelen altijd meerdere criteria een rol zoals maatschappelijk belang, belang voor medewerkers, veiligheid, specifieke onderwijs-eisen voor scholen en duurzaamheid. Binnen dit onderzoek hebben we specifiek gekeken naar de rol van criteria op het gebied van duurzaamheid.

In Medemblik zijn duurzaamheidscriteria voor de inzet van middelen gebaseerd op de komende wettelijke bepalingen en huidige kwaliteitsrichtlijnen (zie tabel 3.4). In bijlage 6 is een nadere detaillering van deze beslis-criteria opgenomen.

Tabel 3.4 Overzicht van duurzaamheidscriteria voor de inzet van middelen

Thema	Beslis-criteria voor inzet van middelen
Eigen gebouwen	EED-richtlijn: besparingsmogelijkheden met terugverdientijd van 5 jaar moeten uitgevoerd worden BENG-eisen: vanaf 1 juli 2020 moet nieuwbouw voldoen aan Europese richtlijnen Energie-label: vanaf 2030 moeten gebouwen waarschijnlijk voldoen aan label Scholen: terugverdientijd van (duurzaamheids-)investeringen
Eigen mobiliteit	Europese milieuriichtlijnen Voorbeeldfunctie van de gemeente
Eigen afvalstromen	Bij inkoop is het uitgangspunt maatschappelijk verantwoorde inkoop, waarbij duurzaamheid één van de criteria is. <u>Circulaire inkoop / afval</u> : MVO/MVI (people, planet, profit) bewustwording binnen de organisatie, voorbeeldfunctie. <u>Groenbeheer</u> : veiligheid, functionaliteit, kapitaalvernietiging
Openbare verlichting	De meerinvestering van LED is niet hoger dan de besparingen op exploitatiekosten Naast besparing wordt circulair/hergebruik van materiaal steeds belangrijker

Beoordeling

Tabel 3.5 Beoordeling normen 'Criteria'

Normen	Beoordeling
Criteria: Op basis van welke duurzaamheidscriteria wordt de inzet van middelen (GOTIK) bepaald?	
Er zijn duidelijke beslis-criteria op het gebied van duurzaamheid	
1) Eigen gebouwen	
2) Eigen mobiliteit	
3) Eigen afvalstromen	
4) Openbare verlichting	
De potentiële duurzaamheidswinst is een criterium	
1) Eigen gebouwen	
2) Eigen mobiliteit	
3) Eigen afvalstromen	
4) Openbare verlichting	

Wettelijke richtlijnen (gebouwen) en kwaliteitsrichtlijnen (zie verder paragraaf 3.4 bij kwaliteit) worden gebruikt als criteria voor inzet van middelen.

- Voor eigen gebouwen zijn er duidelijke beslis-criteria, waarbij ook de duurzaamheid meespeelt; leidend is de verplichte eis om maatregelen uit te voeren met een terugverdientijd van 5 jaar. Verder bereidt men zich voor op komende wettelijke eisen zoals BENG en label A.
- Bij mobiliteit speelt duurzaamheid - naast de functionele eisen - zeker een rol.

RKC Medemblik – Opmeer

- Er is aandacht voor circulair inkopen, als onderdeel van MVO / MVI: aandacht voor people, planet en profit. Voor het verminderen van afval is er geen richtlijn. Voor het groenbeheer is duurzaamheid een uitgangspunt, maar de afwegingscriteria voor inzet van middelen zijn gekoppeld aan veiligheid, functionaliteit en kapitaalvernietiging.
- Voor openbare verlichting is er een duidelijk besliscriterium *rentabiliteit*: wegen de investeringskosten in de loop van de tijd op tegen de exploitatiekosten waaronder energiekosten? De laatste jaren is ook hergebruik een impliciet criterium, hoewel dit nog niet beleidsmatig is vastgelegd.

Potentiële duurzaamheidswinst is geen expliciet criterium, maar soms wel impliciet meegenomen.

- Bij eigen gebouwen, en met name bij de eigen bedrijfsgebouwen, wordt bij beslissingen expliciet aandacht besteed aan energiebesparing en vermindering van CO₂-uitstoot.
- Bij mobiliteit is de duurzaamheidswinst niet als meetbaar criterium vastgesteld, maar de gemeenten vindt de voorbeeldrol van belang.
- Bij afvalstromen gaat het om een integrale afweging, waarbij er geen richtlijnen zijn voor wat dit moet opleveren aan potentiële duurzaamheidswinst.
- Bij openbare verlichting is de potentiële duurzaamheidswinst (vermindering CO₂) geen expliciet criterium, maar hier wordt (door de energiebesparing) wel naar gekeken in de verschillende scenario's.

3.4 Randvoorwaarden duurzaamheidsbeleid eigen bedrijfsvoering

De randvoorwaarden op gemeentelijk niveau zijn beoordeeld volgens de GOTIK-methode.

Gezien de nationale randvoorwaarden van geld, organisatie en tijd (zie paragraaf 2.3) heeft de RKC ervoor gekozen te kijken naar de aansluiting bij de GOTIK-methode, die gebruikelijk is bij projectorganisaties op gemeentelijk niveau (niveau 3, 4 en 5 van het 5-level model). De GOTIK randvoorwaarden zijn:

- *Geld*. Het totaal aan financiële middelen om een project/programma te financieren. Middelen in alle fasen zoals: initiatief, voorbereiding, begeleiding, uitvoering en nazorg.
- *Organisatie*. Het totaal van personen, afdelingen, besturing. Duidelijk moet zijn wat de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden zijn.
- *Tijd*. Het totaal aan tijd wat nodig is. De tijd die nodig is voor initiatief, voorbereiding, begeleiding, uitvoering en nazorg.
- *Informatie*. Het totaal aan informatie voor het programma is aanwezig. Dit gaat over informatie die van buiten komt en die door het programma wordt geproduceerd.
- *Kwaliteit*. Het totaal aan kwaliteitswaarborgen om het programma succesvol te laten verlopen. Kwaliteit voor hoe het programma tot stand komt en ten aanzien van het eindresultaat.

Het onderstaande overzicht geeft een samenvatting van de GOTIK-randvoorwaarden zoals opgenomen in het Programma Duurzaamheid.

RKC Medemblik – Opmeer

Tabel 3.6 Overzicht GOTIK-randvoorwaarden in Programma Duurzaamheid

Randvoorwaarde	Programma Duurzaamheid
<u>Geld</u>	<u>Benodigde</u> gelden zijn niet benoemd; in de programmabegroting 2018 zijn hier voorstellen voor gedaan. (Ook in de Lentenota's en Herfstnota's zijn voor kredieten voorstellen genoemd, deze zijn verderop toegelicht).
<u>Organisatie</u>	<u>Genoemd is:</u> 1) het vormen van een kernteam ²⁷ met de belangrijkste partners van Medemblik, 2) het oprichten van een klankbordgroep Duurzaamheid (inwoners, ondernemers, maatschappelijke instellingen) en 3) draagvlak bij medewerkers vergroten en ideeën ophalen.
<u>Tijd</u>	De outputdoelen voor 2018-2020 zijn wel benoemd. Er is niet benoemd hoeveel tijd verschillende acties duren.
<u>Informatie</u>	Alleen genoemd dat met tussentijdse rapportages en de jaarrekening de gemeenteraad de voortgang controleert.
<u>Kwaliteit</u>	Naast de doelen en acties zijn er geen kwaliteitswaarborgen genoemd.

In de Uitvoeringsagenda Duurzaam Medemblik 2019 zijn wel de doelen en de activiteiten voor 2019 benoemd voor de verschillende pijlers, maar er is geen vermelding van de GOTIK-randvoorwaarden.

In bijlage 7 gaan we verder in op de beleidsmatige invulling van de GOTIK-randvoorwaarden op andere plaatsen dan het Programma Duurzaamheid. Hieruit blijkt dat de beschikbare gelden in de programmabegroting toenemen en in de Lente- en Herfstnota's aangepast worden aan ontwikkelingen. De organisatie bestaat uit een programmamanager en programmateam Duurzaamheid en verschillende decentrale afdelingen. Tabel 3.7 geeft een overzicht van de verdeling van de ambtelijke verantwoordelijkheid voor de verschillende thema's.

Tabel 3.7 Overzicht verdeling ambtelijke verantwoordelijkheid voor de thema's

Thema	Verdeling ambtelijke verantwoordelijkheid
Eigen gebouwen	Ruimtelijke Ontwikkeling (eigen vastgoed); Maatschappelijk Beleid (maatschappelijk vastgoed en accommodatiebeleid)
Eigen mobiliteit	Personeel- en Organisatie (duurzaam personeelsbeleid, waaronder vervoer/mobiliteit); Buitendienst (verduurzaming wagenpark); Programma Duurzaamheid (elektrische fietsen)
Eigen afval	Facilitaire Zaken (coördinatie afval); ± 65 budgethouders + Inkoopadvies (circulaire inkoop); Buitendienst (groenbeheer)
Openbare verlichting	Openbare Ruimte - 2 medewerkers: splitsing beleidsmatig financieel deel en dagelijks beheer

Hoe met de invulling van de GOTIK voorwaarden in de uitvoering wordt omgegaan is te vinden in paragraaf 4.1.

²⁷ Het kernteam richt zich vooral op zaken zoals de warmte transitie, zij gaan niet over de eigen bedrijfsvoering

Beoordeling

Tabel 3.8 Beoordeling normen 'Randvoorwaarden - beleidsmatig'

Normen	Beoordeling
Randvoorwaarden: Wat zijn de randvoorwaarden voor een doeltreffend en doelmatig duurzaamheidsbeleid voor de eigen bedrijfsvoering?	
Beleidsmatig zijn de GOTIK-randvoorwaarden ingevuld	
• Geld	✓
• Organisatie	✓
• Tijd	✗
• Informatie	✗
• Kwaliteit	✓

De randvoorwaarden GOTIK zijn deels genoemd maar niet uitgewerkt in het programmaplan zelf. De beleidsmatige uitwerking (besluiten) voor deze randvoorwaarden zijn opgenomen in diverse stukken. Hierdoor is niet goed inzichtelijk (voor de raad) of beleidsmatig de randvoorwaarden voldoende zijn om visie en beleid te realiseren. Nadere toelichting:

- *Geld.* Het budget voor duurzaamheid neemt komende jaren toe. Op alle vier thema's zijn wel gelden beschikbaar gesteld, maar er is geen relatie gelegd met het budget dat nodig is om de beleidsdoelen op het gebied van duurzaamheid te bereiken. Kredieten worden nu beschikbaar gesteld voor concrete duurzaamheidsmaatregelen en verdeeld over het budget voor duurzaamheid en andere reguliere budgetten (o.a. vervanging / onderhoud). Hierdoor ontbreekt overzicht in de totale besteding aan duurzaamheid. Zie verder bij *informatie*.
- *Organisatie.* De bestuurlijke en ambtelijke verantwoordelijkheden zijn op een zelfde manier belegd. Het programma duurzaamheid is ondergebracht bij één van de wethouders en een aparte programmamanager. Andere wethouders en andere afdelingen zijn verantwoordelijk voor beleidsvelden waar duurzaamheid op gebied van bedrijfsvoering wordt uitgevoerd. Het voordeel is dat er eenduidige rapportagelijnen zijn. Wel is sprake van een klein programmateam dat zich bezig houdt met duurzaamheid. In de organisatie maken de individuele budgethouders zelf een integrale afweging inclusief de randvoorwaarden van MVO/MVI. De focus van de organisatie op duurzaamheid is daarom nog kwetsbaar.
- *Tijd.* De programmamanager Duurzaamheid (met een klein team) heeft beperkt tijd (en middelen) om duurzaamheid op de kaart te zetten en initiatieven te ontplooiën. Er is onvoldoende inzicht of het mogelijk is gestelde beleidsdoelen binnen de beschikbare tijd te realiseren. Dit terwijl in de P&C-stukken bepaalde activiteiten wel tijdgebonden zijn (uitvoering in een bepaald jaar).
- *Informatie.* Via de P&C-stukken en jaarlijkse evaluatie van het programma Duurzaamheid heeft de gemeenteraad de mogelijkheid om te controleren en (bij) te sturen. Deze stukken zijn op het gehele Programma Duurzaamheid gericht en minder specifiek op de duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering. Er is wel inzicht in de uitvoering van activiteiten, maar weinig overzicht van de kosten en resultaten van maatregelen op het gebied van duurzaamheidswinst.
- *Kwaliteit.* Voor de vier verschillende thema's zijn er verschillende kwaliteitsrichtlijnen en normen voor de duurzaamheid. Op het gebied van eigen gebouwen, eigen mobiliteit en openbare verlichting zijn deze verder ontwikkeld dan voor eigen afvalstromen. Hierbij is wel oog voor duurzaamheid, maar er zijn geen kwaliteitsnormen gespecificeerd.

4 Uitvoering duurzaamheid eigen bedrijfsvoering

We gaan in dit hoofdstuk in op de uitvoering van de vier gekozen thema's:

- de invulling van de GOTIK-randvoorwaarden bij de uitvoering (paragraaf 4.1)
- de ingezette activiteiten van de eigen bedrijfsvoering (paragraaf 4.2)
- de doelrealisatie van de eigen bedrijfsvoering en de relatie met de programmadoelen (paragraaf 4.3);

4.1 Invulling GOTIK-randvoorwaarden bij de uitvoering

Op basis van de interviews ontstaat een beeld van de invulling van GOTIK bij de uitvoering.

In paragraaf 3.4 is gekeken naar de beleidsmatige invulling van de GOTIK randvoorwaarden. Op basis van gevoerde interviews geven we in bijlage 8 inzicht in het effect hiervan op de uitvoering en hoe dit in de uitvoering is vormgegeven.

Beoordeling

Tabel 4.1 Beoordeling normen 'Randvoorwaarden - uitvoering'

Normen	Beoordeling
Randvoorwaarden: Hoe is de invulling van de GOTIK-randvoorwaarden voor een doeltreffend en doelmatig duurzaamheidsbeleid voor de eigen bedrijfsvoering?	
Aan de GOTIK-randvoorwaarden wordt in de uitvoering voldaan	
1) Geld	
2) Organisatie	
3) Tijd	
4) Informatie	
5) Kwaliteit	

Doordat de randvoorwaarden GOTIK beleidsmatig deels zijn uitgewerkt en het thema duurzaamheid volop in beweging is, is in de uitvoering sprake van 'al werkende weg' activiteiten uitvoeren. Hierbij zijn geen 'mijlpalen' vastgesteld voor wanneer vanuit de doelstellingen duurzaamheid zaken gerealiseerd moeten zijn. Nadere toelichting:

- **Geld.** In de uitvoering is vaak sprake van maatwerk voor het aanvragen van kredieten. Ook wordt er naar subsidiemogelijkheden gekeken. Indien budget nodig is wordt dit ook afgestemd met de Programmamanager Duurzaamheid. Uiteindelijk is hierdoor geld in de uitvoering beschikbaar.
- **Organisatie.** De organisatie van duurzaamheidsmaatregelen hangt af van verschillende afdelingen. Daarbij zijn ontwikkelingen met elkaar verbonden en van elkaar afhankelijk. Dit vraagt aandacht qua sturing om dit goed en tijdig op elkaar af te stemmen. Door het kleine programmteam is het niet eenvoudig om kennis en vaardigheden te delen, te specialiseren in duurzaamheid of bij projecten in de organisatie aan te sluiten.²⁸ De invulling door de organisatie van het thema duurzaamheid is daarom nog in opbouw .
- **Tijd.** In de uitvoering moet de tijd verdeeld worden tussen andere activiteiten en duurzaamheid. Als duurzaamheid in planningen (zoals onderhoud) is meegenomen gaat het goed. Als er apart tijd voor moet worden gemaakt, staat dat op gespannen voet met tijd voor andere activiteiten.
- **Informatie.** Voor de uitvoering is er redelijk goed informatie beschikbaar over de panden en energieverbruik. De informatie voor voortgang circulaire inkoop en de hoeveelheid eigen afval is niet overzichtelijk. Bij openbare verlichting is men bezig met slimme meters en het

²⁸ Dit zijn de voordelen van een matrix –organisatie, zie <https://nl.wikipedia.org/wiki/Matrixorganisatie>

RKC Medemblik – Opmeer

energiemonitoringsportaal. Hiermee zijn er meer gegevens die nog tot overzichtelijke informatie omgevormd moet worden.

- **Kwaliteit.** Bij de uitvoering is aandacht voor de kwaliteit, dit geldt o.a. voor elektrische auto's en materiaal. Nieuw is functioneel specificeren bij aanbesteding bijvoorbeeld voor werk in de openbare ruimte. De controle of de kwaliteit ook geleverd is kan beter, maar is bijvoorbeeld bij openbare verlichting wel geregeld.

4.2 Ingezette activiteiten eigen bedrijfsvoering

In de eigen bedrijfsvoering zijn meerdere acties uitgevoerd of gestart in relatie tot duurzaamheid

Interview:

In de periode voor 2017 zijn er voor verschillende activiteiten in het kader van duurzaamheid niet standaard voorstellen naar de raad gegaan. De acties maken nu (met het Programma Duurzaamheid) onderdeel uit van de begroting. Een nadere concretisering vindt plaats in de uitvoeringsagenda die het college vaststelt.

In tabel 3.1 is een overzicht gegeven van alle activiteiten op het gebied van de eigen bedrijfsvoering, die gepland zijn in het Programma Duurzaamheid en in de daarop volgende uitvoeringsagenda's. Tabel 4.2 geeft een overzicht van de voortgang van deze activiteiten. In bijlage 9 is een nadere toelichting van de activiteiten voor de vier thema's gegeven.

Tabel 4.2 Stand van uitvoering van activiteiten in de eigen bedrijfsvoering

Pijler	Activiteiten in relatie tot eigen bedrijfsvoering	Is uitvoering tot nu toe succesvol ? (op basis van evaluatie en interviews)
Elektriciteit	• zonne-energie opwekken op daken van twee gemeentelijke gebouwen • realiseren van een energiearm gemeentehuis • 208 zonnepanelen aangelegd in tuin van gemeentehuis (UA 2018) • extra zonnepanelen plaatsen rond het gemeentehuis • aanbrengen lichtsensoren in gemeentehuis • versnelling vervangen openbare verlichting met LED	• start in juni bij De Klamp en gemeentewerven in Medemblik • er zijn diverse maatregelen genomen en nog gepland voor de toekomst • gerealiseerd • in afwachting van toekenning subsidie. Verder budget is beschikbaar. • werkzaamheden zijn afgerond • dit is gerealiseerd voor Opperdoes, Twisk en Abbekerk. Voor de overige kernen is oplevering gepland uiterlijk eerste kwartaal 2020.
Warmte	• routekaart verduurzamen (maatschappelijk) vastgoed ontwikkelen • ontwikkelingen volgen zoals aardwarmte en warmtekoudeopslag	• staat op de planning • ontwikkelingen worden gevolgd. Dit maakt ook deel uit van maatregelenpakket 3 gemeentehuis.

RKC Medemblik – Opmeer

Grondstoffen	• voorwaarden aanpassen op circulair inkopen • workshops circulair inkopen binnen de gemeente • nieuwe huisvestingsplannen van de gemeente circulair • zorgen voor zo min mogelijk afval • intern stimuleren circulaire inkoop en aanbesteding (UA 2019) • pilots uitvoeren voor circulaire aanbesteden (UA 2019) • afval scheiden in het gemeentehuis door plaatsen circulaire afvalbakken (UA 2019) • onderzoeken hergebruik bermmaaisel (UA 2019)	• er worden stappen gezet, maar het resultaat is niet meetbaar • in 2018 een workshop gehouden; effect niet meetbaar • nieuwbouw dorps huis in Abbekerk (circulair bouwen) en het zwembad in Wervershoof is onderhanden • er is inzet op maar er wordt niet op gestuurd • gebeurt vanuit inkoopadvies; nieuwe stap met de inkoopapp • er zijn/worden pilots uitgevoerd • afvalbakken zijn recent geplaatst en ophalen van afval wordt gecombineerd • er is onderzoek gedaan: inzet was om bermmaaisel te verwerken in papiervezels; gewenste kwaliteit nog niet gehaald en nog niet kosteneffectief
Water en Groen	• jaarlijks bij 2 terreinen het beheer aanpassen om biodiversiteit te vergroten • bij inrichten van openbaar groen kiezen we voor verschillende soorten bomen en planten; dit vergroot de biodiversiteit • we inventariseren oevers, die we natuurvriendelijk kunnen inrichten	• beheer is al bij veel terreinen aangepast; er is nog geen zicht op behaalde resultaten, daarvoor is het nog te vroeg • inzet op variatie, inheemse bomen en planten, aandacht voor 'bij-vriendelijkheid' en bloeiende vaste planten • natuurvriendelijke oevers gerealiseerd op meerdere locaties
Mobiliteit	• plaatsen van laadpalen in het gemeentehuis, waar medewerkers elektrische auto's kunnen opladen • nieuwe bedrijfswagens zijn duurzaam (streven: elektrisch) • aanschaf 2 elektrische bedrijfsfietsen (UA 2018) • realiseren laadpalen bij de gemeentewerven (UA 2019)	• gerealiseerd • dit wordt uitgevoerd • gerealiseerd • gerealiseerd

Beoordeling

Tabel 4.3 Beoordeling normen 'Acties'

Normen	Beoordeling
Acties: Zijn effectieve activiteiten uitgevoerd of in gang gezet?	
Er zijn effectieve activiteiten:	
1) Eigen gebouwen en vastgoed	
2) Eigen mobiliteit	
3) Eigen afvalstromen	
4) Openbare verlichting	

Binnen de pijler van het Programma Duurzaamheid zijn verschillende activiteiten uitgevoerd in relatie tot de vier onderzochte thema's van de eigen bedrijfsvoering. De uitgevoerde activiteiten voor de vier thema's zijn overwegend succesvol.

- Eigen gebouwen: er zijn vele maatregelen uitgevoerd en nog gepland. Dit heeft zeker effect op het realiseren van doelstellingen.

- Eigen mobiliteit: er zijn duidelijke acties voor het verduurzamen van het eigen wagenpark. Het effect ervan wordt niet gemeten en er is geen directe relatie met doelstellingen in het beleid voor mobiliteit (emissieloos openbaar vervoer).
- Eigen afvalstromen: er zijn verschillende activiteiten zoals scheiden van afval, pilots voor circulaire inkoop en een pilot voor hergebruik van bermmaaisel. Er is geen sturing op het verminderen van afvalstromen en ook niet echt zicht daarop. Duurzame inkoop wordt wel gestimuleerd, maar niet echt zichtbaar gemaakt.
- Openbare verlichting: met energiebesparing gaat het goed, daar is de gemeente flink mee bezig. Met name de versnelde uitrol van LED-verlichting is een belangrijke actie. Deze is nu voor drie kernen gereed en voor overige kernen wordt dat uiterlijk in 2020 nog gerealiseerd. De organisatie geeft ook aan nog een slag te kunnen maken met de materialen (zie ook 3.3 en tabel 3.4).

4.3 Doelrealisatie eigen bedrijfsvoering en bijdrage aan het programmadoel

De activiteiten eigen bedrijfsvoering hebben deels al effect en deels is dat nog te verwachten.

Het inzicht in wat de bijdrage van activiteiten is aan het realiseren van doelen voor de vier thema's is wisselend. De doelrealisaties voor de verschillende thema's is hierna opgenomen met een beoordeling in hoeverre er aanwijsbare of te verwachte resultaten zijn. Aan het eind van deze paragraaf geven we een overzicht van de bijdrage van de inzet op duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering aan de algemene doelen van het Programma Duurzaamheid.

Eigen gebouwen

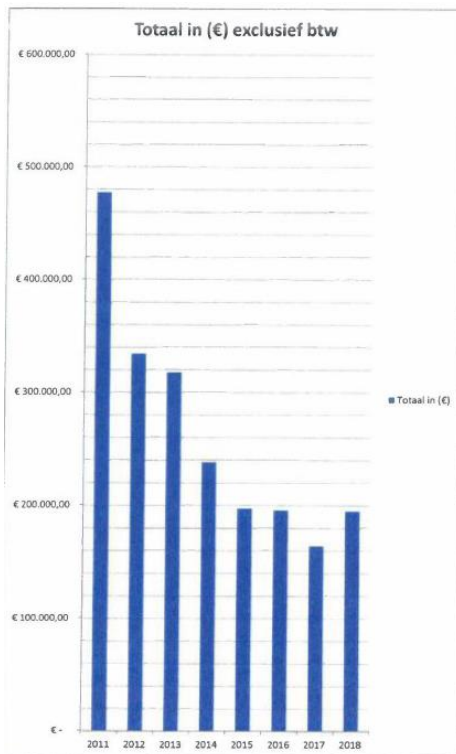
In 2011 is met SLOK-subsidie (Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven) een overzicht gemaakt van alle gebouwen. Daarvoor heeft de gemeente energierapportages laten maken met als doel om te kijken waar het laaghangende fruit zit (waar is duurzaamheidswinst te maken bij de gebouwen, waarvoor de gemeente de elektriciteitskosten betaald). Met SLOK-subsidie is ook een monitoringssysteem aangeschaft, waarmee een energieverbruiksanalyse gemaakt kan worden.²⁹ Voor al het vastgoed heeft de gemeente een energiecontract met HVC en Greenchoice. Voor de bedrijfsvoering gebruikt de gemeente dus groene stroom. Dit geldt ook voor de laadpalen in en rond de eigen huisvesting (gemeentehuis en gemeentewerven).

Interview:

Er is op dit moment geen inzicht in hoeverre de eigen gebouwen al dan niet voldoen aan de BENG-eisen. Er is geen noodzaak geweest om daar onderzoek naar te doen. De gemeente krijgt via HVC goedkoop gas en energie (met gezamenlijke Westfrieze gemeenten). Dat maakt dat er een langere terugverdientijd is. De BENG-eisen gelden op dit moment alleen voor nieuwbouw.

²⁹ De monitoringsrapportages worden gemaakt door energie-online

De bedrijfsgebouwen



Het energieverbruik van het gemeentehuis is in de jaren 2011-2019 teruggebracht van ca. € 475.000 tot ca. € 200.000. Dat is 60%.

De gemeente Medemblik heeft ook een abonnement op Energy-Online-pro. Hiermee worden meterstanden dagelijks automatisch verwerkt, geanalyseerd en zichtbaar gemaakt op www.energy-online.nl.

Uit de meterstanden blijkt dat het electra verbruik van het gemeentehuis in de periode 2014-2018 is afgenomen met 20%.

In de lentenota 2019 is geconstateerd dat er sprake is van verhoging van de energielasten van het gemeentehuis. Er is een structureel nadeel van € 28.000 per jaar. In de lentenota is deze kostenstijging structureel verwerkt in de begroting.

Figuur 4.1 Totaal energieverbruik gemeentehuis 2011-2018 (Bron: Afdeling Openbare Ruimte)

Interview:

De organisatie is momenteel bezig om een overzicht te krijgen wat de diverse maatregelen bij het gemeentehuis opleveren. Er worden nu ook elektra tussenmeters geïnstalleerd om beter inzicht te krijgen in gebruik(-verschillen) van de 3 torens aan de Dick Ketlaan in Wognum.

De schoolgebouwen

In MFA De Bloesem in Wognum zitten twee scholen. Het gebouw is aangesloten op een warmte-koude opslag, waarvan de scholen meeprofiteren.

Het project huisvesting OBS De Kraaienboom te Benningbroek wordt als pilot beschouwd in het kader van het IHP. Er zijn drie scenario's beoordeeld op basis van het afwegingskader, waarin ook duurzaamheid is opgenomen. In scenario II (levensduurverlening voor 40 jaar) is het mogelijk om een duurzaam en goed (na-)geïsoleerd en gezond en bijna energie-neutraal gebouw te realiseren. De extra investering t.o.v. scenario I (verlengende renovatie voor 20 jaar) is relatief beperkt, € 275.000.

In scenario I en II kan de school een bijdrage in de investeringskosten leveren. De school bespaart hiermee op energie- en onderhoudskosten.

Het advies bij toepassing van het afwegingskader is om te kiezen voor scenario II; vernieuwbouw voor 40 jaar. Dit is een efficiënte en duurzame oplossing die de voorkeur heeft van het schoolbestuur. De jaarlasten van scenario II zijn lager dan van scenario I en III.³⁰

De raad heeft in november 2018 besloten om middelen ter beschikking te stellen voor scenario II. Met het schoolbestuur zijn afspraken gemaakt over de bijdrage die zij levert aan de investering onder meer i.v.m. besparingen op de energielasten. Inmiddels is het project in uitvoering.

³⁰ Notitie afwegingskader huisvesting OBS De Kraaienboom Benningbroek (1 november 2018).

RKC Medemblik – Opmeer

Overig maatschappelijk vastgoed

In 2018 was het duurzaamheidsdoel om zonnepanelen te leggen op gemeentelijke gebouwen. De mogelijkheden om zonnepanelen neer te leggen op twee gebouwen zijn onderzocht: sporthal De Klamp in Andijk en de gemeentewerf/brandweerkazerne in Medemblik. De totale investering was geraamd op € 213.000. Inmiddels is voor deze projecten ook SDE-subsidie toegekend. Deze is € 84 per MWh over een periode van 15 jaar. De verwachte opbrengsten uit energieopwekking zijn groter dan de onderhouds- en afschrijvingslasten (voordeel van € 12.000 per jaar).³¹

Interview:

Tijdens interviews is gebleken dat er van heel veel gebouwen energiescans, rapportages over het energiegebruik van de gebouwen zijn.

Eigen mobiliteit

Omdat er geen specifiek mobiliteitsbeleid is voor de eigen bedrijfsvoering (zie paragraaf 3.2), is het ook lastig inzicht te krijgen in het resultaat van de uitvoering van beleid op het gebied van de eigen mobiliteit. Er is geen meetbaar doel gesteld, waaraan de verschillende activiteiten moeten bijdragen. In het interview over mobiliteit is aangegeven, dat de gemeente geen vergelijking maakt tussen het gebruik van de eigen elektrische auto's en van de andere eigen auto's. De overstap naar meer elektrisch vervoer draagt bij aan vermindering van de CO₂-uitstoot door eigen mobiliteit.

Eigen afvalstromen

Inkoop en afval

Het uiteindelijke doel voor de organisatie is 100% circulaire inkoop. Er zijn geen doelstellingen voor het verminderen of scheiden van afval. Op dit moment is er geen zicht op de mate waarin wordt ingezet op circulaire inkoop- en aanbesteding; wel wordt dit gestimuleerd vanuit het beleid en inkoopadvies. Daarbij spelen ook ontwikkelingen in de markt een rol. Het scheiden van afval draagt bij aan minder afvoertransport.

Interview:

Er zijn steeds nieuwe ontwikkelingen in de markt. Bij aanbestedingen door de buitendienst zitten ook milieu en duurzaamheid in de leidraad voor beoordeling. Daarvoor worden er extra punten gegeven in de bestekken.

Groenbeheer

De doelen van wateropvang en toename van biodiversiteit zijn vrij algemeen geformuleerd. Op veel eigen terreinen van de gemeente is groen en vaak ook water aanwezig, waardoor er ruimte is voor de opvang van regenwater. Het beheer op de eigen terreinen is gericht op toename van biodiversiteit.

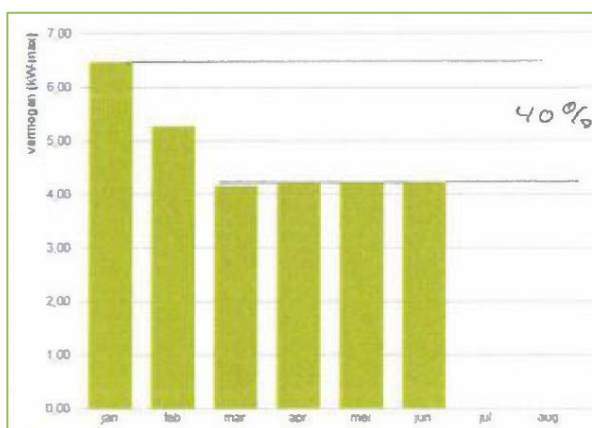
In drie gebieden wordt de biodiversiteit gemonitord door vrijwilligers van het KNNV (landelijke vereniging voor veldbiologie, voor actieve natuurliefhebbers en –beschermers). Vanuit de gemeente is aangegeven, dat daarbij zoveel mogelijk een gestandaardiseerde techniek wordt toegepast. De gemeente is samen met Landschap Noord-Holland en het KNNV tot de conclusie gekomen, dat het nog te vroeg is om al verbetering van de biodiversiteit waar te kunnen nemen.³²

³¹ Lentenota 2018 (1 mei 2018).

³² reactie per e-mail, 18 juni 2019

Openbare verlichting

In 2016 is een groot deel van de SOX-verlichting van Midwoud door LED vervangen. Bij



reconstructieprojecten, nieuwbouw en kleinschalige vervangingen zijn ook al ca. 1000 LED armaturen geplaatst. Samen met de ca. 3000 armaturen van de SOX door LED vervanging dit jaar en volgend jaar komt de gemeente uit op tussen de 40% en 50% van het areaal dat LED is.

Ongeveer drie of vier jaar terug is begonnen met het uitrollen van slimme meters. Er zijn 130 openbare verlichtingskasten. Daarvan hebben nu ongeveer 120 een slimme meter. De gemeente heeft een portal, waar gegevens van de slimme meters binnenkomen en zijn te analyseren.

Figuur 4.2 Scan energiemeter Opperdoes Nieuweweg: verbruik per maand in 2018 (Bron: Afdeling Wegen en Openbare Verlichting)

Interview:

Uit een registratie van een slimme meter bij Opperdoes blijkt dat het verbruik van de verlichting met 40% is afgenomen door de vervanging van armaturen. Ook blijkt heel goed het effect van dimmen te zien in de periode tussen 23:00 en 6:00 uur. We dimmen de verlichting tot 70%.

Zodra 50% uit LED-verlichting bestaat en we daarmee ca. 40% besparen op traditionele verlichting komen we – indien het areaal gelijk zou blijven – tot een besparing van ca. 20%. (Omdat in de afgelopen periode ons areaal ook toegenomen is door nieuwbouw en overname van wegen en industrieterreinen is de besparing in totaal minder groot dan 20% t.o.v. de nulsituatie van 2013.)

Beoordeling

Tabel 4.5 Beoordeling normen 'Doelrealisatie'

Normen	Beoordeling
Doelrealisatie: Wat levert de uitvoering van het beleid op?	
Er zijn duidelijk aanwijsbare/te verwachten resultaten voor:	
1) Eigen gebouwen en vastgoed	8
2) Eigen mobiliteit	✓
3) Eigen afvalstromen	✓
4) Openbare verlichting	8

Doelrealisatie, de eigen bedrijfsvoering levert resultaat op:

- Er zijn duidelijke resultaten als gevolg van alle maatregelen voor het gemeentehuis zoals de aanleg van zonnepanelen. Dit geldt ook voor zonnepanelen bij overige gemeentelijke gebouwen. Dit blijkt nadrukkelijk ook uit het energieverbruik.
- Het resultaat van de inzet op verduurzamen van de eigen mobiliteit is niet inzichtelijk. Wel zijn er stappen gezet in het verduurzamen van het eigen wagenpark. De toename van het aantal elektrische auto's draagt wel bij aan het verminderen van de CO2-uitstoot.
- De inzet op circulair inkopen is niet inzichtelijk en er is geen algemene inzet op het verminderen van afval. Mogelijk kan de sterkere inzet op het scheiden van afval hieraan bijdragen. De resultaten voor biodiversiteit door de aanpassingen in het groenbeheer zijn nog niet goed te meten.
- Door de vervanging van SOX-verlichting door LED-verlichting is er een grote mate van energiebesparing, die bij volledige vervanging naar verwachting oploopt tot 40%.

RKC Medemblik – Opmeer

Uitvoering van het beleid in de eigen bedrijfsvoering draagt deels bij aan de algemene doelen.

Zoals in hoofdstuk 3 gemeld, zijn de doelstellingen in het Programma Duurzaamheid gericht op de hele gemeente. Deze zijn vaak niet specifiek voor de eigen bedrijfsvoering. De activiteiten binnen de eigen bedrijfsvoering kunnen wel een bijdrage leveren aan het behalen van de algemene doelen. Deze relatie is niet een-op-een te maken.

Interview:

De gemeente heeft de CO2-voetafdruk van de organisatie niet berekend³³. Dit heeft geen prioriteit. De gemeente maakt geen gebruik van algemeen beschikbare monitoringstools zoals MVO-balans, MVO-Prestatieladder, CO2-Prestatieladder, Milieubarometer. We gebruiken nu alleen de duurzame energiemonitor van HVC. Verder heeft de raad vorig jaar gevraagd naar de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2017 van Telos. Dat gaat gebruikt worden als nulmeting.

De Nationale Monitor Duurzame Gemeenten gaat in op de ontwikkelingen van de hele gemeente en niet specifiek op de eigen bedrijfsvoering. Uit de meest recente gegevens³⁴ blijkt, dat Medemblik in de lijst van 380 gemeenten is gestegen van plaats 279 in 2017 naar plaats 250 in 2018. De totaalscore op de doelrealisatie van Medemblik is in 2018 met 2% gestegen t.o.v. 2017.

Vanwege de beperkte meting van effecten, is het niet mogelijk de bijdrage van verschillende activiteiten te kwantificeren. Wel geeft tabel 4.6 een indicatie van de bijdrage van de vier onderzochte thema's van eigen bedrijfsvoering aan de algemene doelen.

Tabel 4.6 Bijdrage eigen bedrijfsvoering aan doelen uit het Programma Duurzaamheid

Pijler	Doel	Resultaat – eigen bedrijfsvoering
Elektriciteit 	2020: 20% minder energiegebruik, 20% minder CO2 uitstoot, 20% duurzame energie opwekken 2040: 100% duurzame elektriciteit in de gemeente	- Er zijn diverse stappen genomen voor de eigen gebouwen, de openbare verlichting en eigen mobiliteit. ➔ Indicatie voor eigen bedrijfsvoering is dat dit gehaald zou kunnen worden; - Er zijn op iets langere termijn met name voor gebouwen en openbare verlichting meer stappen gepland (o.a. toename zonnepanelen en toename LED-verlichting) ➔ Indicatie voor eigen bedrijfsvoering is dat energiegebruik fors terug loopt. Er lijkt meer nodig om 100% duurzame energie te behalen.
Warmte 	2035: 50% van bestaande woningen aardgasloos 2050: alle woningen aardgasloos	- Niet specifiek voor eigen bedrijfsvoering; voor eigen gebouwen staat een routekaart op de planning (zie 4.2) ➔ Indicatie voor bereiken doel nog niet mogelijk
Grondstoffen 	2017: circulair inkopen opnemen in de eigen inkoopvoorwaarden 2020: gemeente koopt 100% circulair in en neemt circulaire randvoorwaarden op in de omgevingsvisie	- Vanwege wetgeving niet als harde eis in aanbesteding mogelijk; wel inzet in Inkoop- en aanbestedingsbeleid op MVO / MVI, waarbij aandacht voor duurzaamheid. ➔ In 2017 daarom niet gerealiseerd. - Er is op dit moment geen zicht op de stand van circulaire inkoop. ➔ Indicatie: gezien korte termijn zeer ambitieus
Water en groen 	2030: gebieden in de gemeente kunnen grote hoeveelheden regenwater opvangen en beheer van 27 terreinen gericht op toename biodiversiteit	- Voor opvang van overtollig regenwater zijn geen specifieke maatregelen op eigen terreinen. ➔ Indicatie: op eigen terrein is vaak groen (en water) - Er zijn veel beheersmaatregelen op eigen terreinen gericht op vergroting van de biodiversiteit. ➔ Indicatie dat de grote inzet bijdraagt aan het doel.
Mobiliteit 	2028: emissieloos openbaar vervoer in de gemeente	Niet specifiek voor eigen bedrijfsvoering; aantal elektrische bedrijfswagens en fietsen neemt wel toe (zie 4.2)

³³ zie <https://www.klimaatplein.com/gratis-co2-calculator>

³⁴ Telos (2019). Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2018 en Informatienota 20 augustus 2019

5 Ontwikkeling door continu verbeteren

In hoofdstuk 3 is inhoudelijk beschreven wat het beleid is en in hoofdstuk 4 hoe de uitvoering is. Het thema duurzaamheid – ook voor de eigen bedrijfsvoering – is nog volop in ontwikkeling. Daarom is continu verbeteren essentieel om doelstellingen te realiseren. In dit hoofdstuk bekijken we hoe de ontwikkeling in Medemblik verloopt ten opzichte van andere gemeenten en hoe de gemeente inzet op verdere ontwikkeling door continu verbeteren gekoppeld aan de PDCA- en IMWR-cirkel. Daarbij komen de volgende vragen aan bod:

- Hoe is de ontwikkeling van duurzaamheid eigen bedrijfsvoering ten opzichte van andere gemeenten? (paragraaf 5.1).
- Worden de stappen goed uitgevoerd in de PDCA-cirkel? Is er sprake van continu verbeteren? Hierbij gaat het om het leren van de uitvoering van het eigen beleid. (paragraaf 5.2)
- Worden de stappen goed uitgevoerd in de IMWR-cirkel? Is er sprake van continu verbeteren? Hierbij gaan we in op de invulling van voorbeeldrol door de gemeente. (paragraaf 5.3)

5.1 Ontwikkeling van duurzaamheid eigen bedrijfsvoering

Vergelijking van de behaalde resultaten ten opzicht van andere gemeenten is lastig

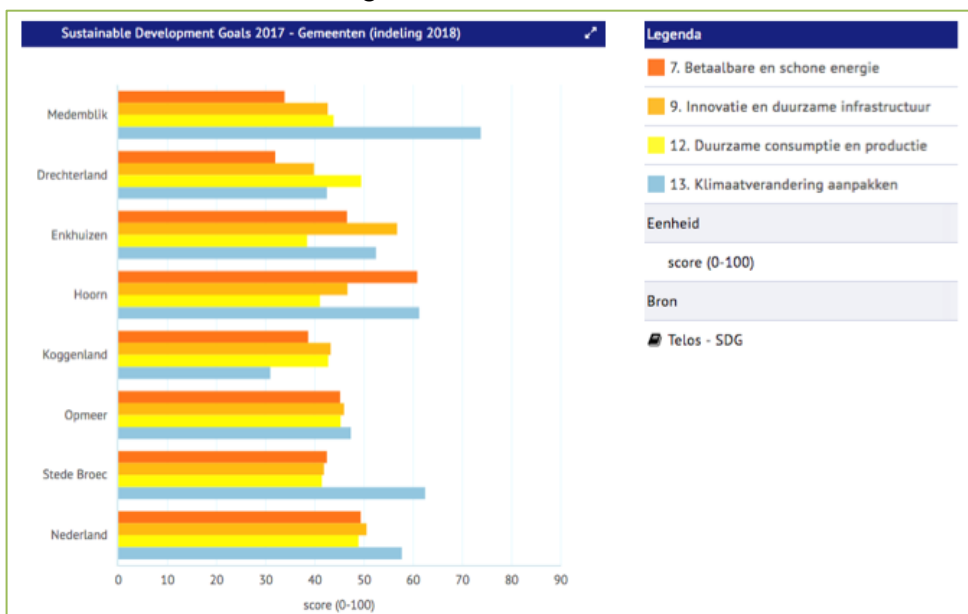
Omdat er beperkt specifieke kwantitatieve doelstellingen zijn voor de eigen bedrijfsvoering is de ontwikkeling lastig te volgen of te vergelijken. Wel wordt er actief gekeken naar ontwikkelingen bij andere gemeenten en bijvoorbeeld het Ontwikkelingsbedrijf Noord-Holland Noord.

Interview:

We kijken wel of we voorbeelden zien. Naast Hoorn is Medemblik wel de tweede gemeente die dit serieus oppakt in de regio. Het is pionieren.

De gemeente vergelijkt haar eigen positie en ontwikkeling niet met die van andere gemeenten in de vorm van een benchmark. We gaan zelf aan de slag.

Via [waarstaatjegemeente.nl](http://www.waarstaatjegemeente.nl) is het mogelijk om de positie van Medemblik op het gebied van duurzaamheid te vergelijken met andere gemeenten in Westfriesland (figuur 5.1). Dit betreft de gemeente als geheel en niet specifiek de eigen bedrijfsvoering. Hierbij blijkt dat Medemblik goed scoort op het aanpakken van klimaatverandering, maar laag scoort op het gebied van betaalbare en schone energie.



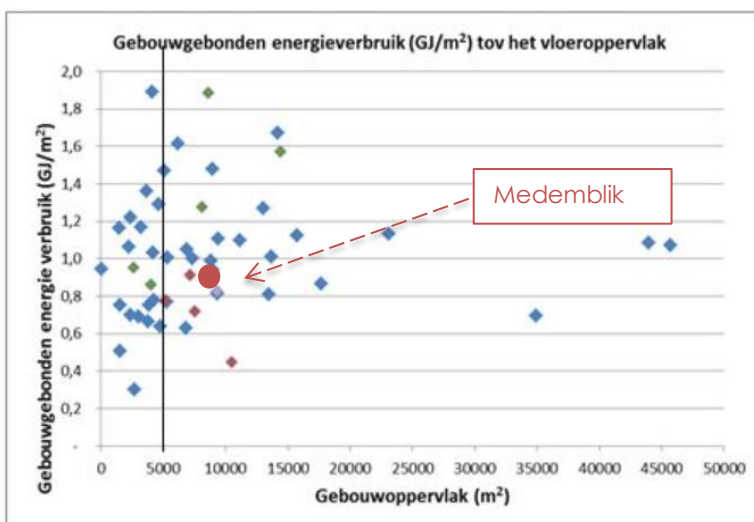
Figuur 5.1 Vergelijking van enkele Sustainable Development Goals tussen de Westfriesse gemeenten in 2018 (www.waarstaatjegemeente.nl)

In deze paragraaf kijken we verder hoe Medemblik het op de vier thema's van de eigen bedrijfsvoering doet ten opzichte van andere gemeenten.

Eigen gebouwen

Stichting Stimular voert in het kader van het kennisplatform Duurzame Bedrijfsvoering Overheden al meer dan 10 jaar de benchmark overheidskantoren uit met de Milieubarometer. De verwachting was dat grote kantoren efficiënter met energie zijn dan kleine kantoren, en ook dat duurzame kantoorpanden (met A-label en WKO-installatie) zuiniger zijn. Beiden ziet Stimular niet terug in de verbruikscijfers. Ook blijkt dat de spreiding in energieverbruik per vloeroppervlak erg groot is. Ofwel voor een laag energieverbruik is good housekeeping veel belangrijker dan een goede techniek. Uit de analyse van Stimular in 2014 blijkt dat een groot kantoor (vanaf 5.000 m²) gemiddeld meer energie verbruikt (1,07 GJ per m²) dan een klein kantoor (0,94 GJ per m²). Verder blijkt dat verschillen in verbruik niet zijn te verklaren met de gebouwkenmerken als leeftijd en energielabel. De oorzaak moet volgens Stimular dus vooral liggen in good housekeeping. Bij good housekeeping gaat het om inregelen en beheer van installaties, gedrag en comfortniveau.³⁵

Wel blijkt dat het energieverbruik duidelijk lager is wanneer WKO wordt toegepast. Tegelijk zijn er ook veel, vooral kleine, kantoren die nog beter presteren zonder de inzet van WKO (in figuur 5.2 zijn dit de rode vierkantjes).



Het aantal m² van het gemeentehuis in Medemblik is in totaal 9.885 m². Het aantal GJ in 2016 bedroeg voor het gemeentehuis 8.692 GJ³⁶. Dit is 0,88 GJ/m². Deze indicatie is als rode stip in figuur 5.2 opgenomen.

Het elektriciteitsgebruik in 2018 is vergelijkbaar met het elektriciteitsverbruik in 2016.

Zoals in paragraaf 3.2 is aangegeven is Warmte Koude Opslag (pakket 3), voor het gemeentehuis in Medemblik nog niet uitgevoerd.

Figuur 5.2 Energieverbruik van overheidsgebouwen (Bron: Stichting Stimular)

Eigen mobiliteit

De Stichting Stimular heeft ook een Milieubarometer ontwikkeld voor kantoororganisaties zoals gemeenten³⁷. Deze is gebaseerd op een benchmark uit 2014. Verschillende gemeenten maken hier gebruik van. Op het gebied van mobiliteit zijn hieronder kengetallen voor kantoororganisaties in Nederland opgenomen. We hebben geen inzicht in vergelijkbare gegevens voor Medemblik.

³⁵ <http://www.duurzamebedrijfsvoeringoverheden.nl/milieuzorgsysteem/monitoren/energieverbruik-overheden-varieert-sterk.html>

³⁶ Bron : Energiearm gemeentehuis Medemblik en <https://www.energieconsultant.nl/energiemarkt/energie-berekeningen-uit-de-praktijk/omrekening-van-m3-naar-kwh/>. Berekening: (96.700 m³ gas * 35,17 MJ) + (1.470.000 kWh * 3,6 MJ) = 3.400 + 5.292 = 8.692 GJ energieverbruik 2016

³⁷ <https://www.milieubarometer.nl/voorbeelden/kantoor/>

RKC Medemblik – Opmeer

Tabel 5.1 Kengetallen Vervoer (Bron: Stichting Stimular)

Kengetal	Gemiddelde	Range	Eenheid
Woon-werkverkeer per mdw	7121	1900-8500	km/fte
Woon-werk OV+fiets+lopen	46	13-86	%
Zakelijk verkeer per mdw	5189	257-6600	km/fte
Zakelijk OV+fiets+lopen	13	2,5-49	%

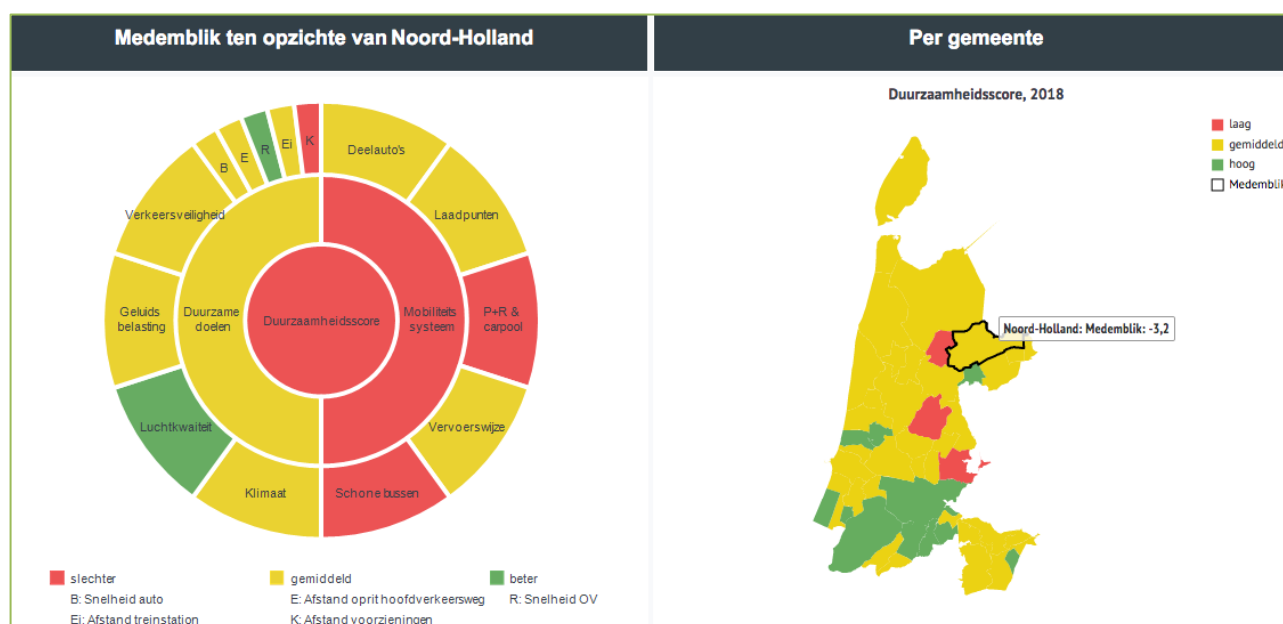
De Milieubarometer biedt ook de mogelijkheid om een CO2-footprint in kaart te brengen. Hierin zijn op het gebied van mobiliteit de categorieën zakelijk verkeer en goederenvervoer opgenomen³⁸. De gemeente Medemblik heeft de CO2-footprint niet in kaart gebracht..

Uit de evaluatie van de Milieubarometers en gesprekken met overheden blijkt:

De aandacht voor het thema vervoer groeit: De milieubelasting van vervoer lijkt in de individuele Milieubarometers toe te nemen. Dat komt doordat vervoer steeds nauwkeuriger en completer wordt ingevuld. (Bron:

http://www.duurzamebedrijfsvoeringoverheden.nl/milieuzorgsysteem/monitoren/milieubarometer_2013.html)

Via de CROW-databank is het mogelijk de positie van de gemeente *als geheel* op het gebied van mobiliteit te vergelijken met andere gemeenten³⁹. Deze benchmark houdt rekening met duurzame doelen voor mobiliteit (o.a. klimaat, luchtkwaliteit en verkeersveiligheid) en met een duurzaam mobiliteitssysteem (o.a. laadpalen, carpoolterreinen, schone bussen).



Figuur 5.3 Duurzaamheidsscore Mobiliteit van Medemblik *als geheel* (Bron: CROW)

Aan de linkerkant van de figuur zijn de verschillende doelen uitgewerkt. Aan de rechterkant van de figuur mondt dit uit in een totaalcijfer voor de duurzaamheidsscore. De duurzaamheidsscore van Medemblik (-3.2) bevindt zich in de regio Westfriesland tussen de uitersten van Opmeer (met -6,2 een lage score) en Hoorn (met 1,9 een hoge score). Een hoge waarde wordt gezien als positief.

³⁸ <https://www.milieubarometer.nl/CO2-footprints/co2-footprint>

³⁹ <https://crow.databank.nl/dashboard/Duurzaamheidsscore/Duurzaamheidsscore/>

RKC Medemblik – Opmeer

Het is ook mogelijk een vergelijking te maken met andere weinig stedelijke gemeenten. Ook dan is de score van Medemblik laag-gemiddeld, tussen Rozendaal (-7,9) en Haren (7,4).

Er zijn grote verschillen in de manier waarop gemeenten inzetten op verduurzaming van de mobiliteit van de eigen bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld:

- De gemeente Haren gaat in de Basisnotitie Duurzaamheid 2015-2017 specifiek in op de eigen bedrijfsvoering en inzet op duurzame mobiliteit. Zo wordt gewezen op de voorbeeldfunctie van de gemeente door het gebruik van duurzame voertuigen en het samen met de gemeente Groningen aanbesteden voor een duurzame diesel vervanger voor het wagenpark (inkoop Gas-to-liquid);
- De gemeente Rozendaal benoemt in de Duurzaamheidsnota 2018-2022 op het gebied van mobiliteit bij de eigen bedrijfsvoering alleen het plaatsen van laadpalen.

Eigen afvalstromen

Ook op het gebied van afvalstromen zijn uit de Milieubarometer van Stichting Stimular kengetallen voor kantoren in Nederland beschikbaar. De gemeente Medemblik rapporteert deze kengetallen niet.

Tabel 5.2 Kengetallen Papier en Afval (Bron: Stichting Stimular)

Kengetal	Gemiddelde	Range	Eenheid
Papier (blanco)/mdw	48	13-57	kg/fte
Afval/medewerker	170	94-220	kg/fte
Ongescheiden afval	85	30-140	kg/fte
Afvalscheiding	50	5-76	%

Uit de Milieubarometer blijkt verder dat:

- Flinke vorderingen worden gemaakt met afvalscheiding: *Een scheidingspercentage van meer dan 80% blijkt in de praktijk goed haalbaar;*
- *Digitalisering kan leiden tot forse vermindering van papiergebruik: besparingen van 20% - 70% op het papierverbruik.*

(Bron:

http://www.duurzamebedrijfsvoeringoverheden.nl/milieuzorgsysteem/monitoren/milieubarometer_2013.html)

Uit het overzicht van Vensters voor bedrijven⁴⁰, blijkt dat Medemblik in vergelijking met 21 andere gemeenten iets hoger scoort op een aantal aspecten ten aanzien van duurzaamheid bij inkoop: regionale inkoop 52% (t.o.v. 43.1%), duurzaamheid als gunningscriterium 2% (t.o.v. 1,5%) en wegingspercentage duurzame inkoop 25% (t.o.v. 24.1%).

Openbare verlichting

Honderden gemeenten en provincies hebben deelgenomen aan de monitoring van de Energieakkoord-doelstellingen voor openbare verlichting en verkeersregelinstallaties. De resultaten zijn beschikbaar via de Klimaatmonitor. Ook de gemeente Medemblik heeft hieraan meegedaan.

In onderstaande tabel is Medemblik voor het onderdeel Openbare Verlichting (OV) voor 2018 vergeleken met qua aantal inwoners een 5-tal vergelijkbare gemeenten:

⁴⁰ e-mail van organisatie op 29/5/2019; Medemblik is deelnemer van Vensters voor bedrijfsvoering.

RKC Medemblik – Opmeer

Tabel 5.3 Indicatoren openbare verlichting 5-tal gemeenten (bron: <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/Dashboard/Openbare-Verlichting/>)

Gemeente	M'blik	Heusden	Zwijndrecht	Kerkrade	Waadhoeke	Lingewaard	Positie M'blik
Inwoners	44.833	44.107	44.654	45.144	46.133	46.466	
Aandeel OV met LED	6,3%	12,9%	9,4%	17,3%	21,4%	19,2%	5
Aandeel zuinige OV	25,5%	23,2%	26,1%	33,8%	31,7%	31,6%	5
Groeipercentage lichtbronnen t.o.v. 2013	-2,0%	2,7%	-0,2%	0,4%	-18,9%	13,2%	2
Aandeel slimme OV	5,4%	42,4%	6,6%	28,6%	74,7%	19,2%	6
Electriciteitsverbruik OV per inwoner in kWh	28	47	36	37	24	35	2
% electriciteitsbesparing t.o.v. 2013	-0,8%	1,25	9,1%	15,3%	28,3%	-2,4%	2

Uit deze indicatieve vergelijking blijkt dat Medemblik nog een laag aandeel OV met LED heeft, de uitrol in 2019 is hierin nog niet opgenomen. De goede score op zuinige OV van 25,5% is iets lager /vergelijkbaar met andere gemeenten. Er is een lichte daling geweest van het aantal lichtbronnen, terwijl dat soms behoorlijk afneemt (Waadhoeke) en soms behoorlijk toeneemt (Lingewaard). Met het aantal lichtbronnen daalt of stijgt ook het aantal kWh per inwoner. Het elektriciteitsverbruik OV per inwoner is in Medemblik, net als in de plattelandsgemeente Waadhoeke, laag t.o.v. meer stedelijke gemeenten.

Interview:

Via deze site zijn de wijze van monitoring en de resultaten inzichtelijk. Veel besparing is tot op heden niet behaald. Dit komt omdat we dit jaar pas een echt grote vervanging uitvoeren. In de jaren sinds 2013 zijn er minimale vervangingen gedaan. Doordat het areaal jaarlijks groeit door nieuwbouw, maar ook door overname van wegen van andere beheerders (HHNK) zijn besparingseffecten nagenoeg niet waarneembaar.

Wij moeten de terugkoppeling van de monitoring 2018 nog ontvangen. Van 2013 naar 2016 hadden we een lichte stijging in verbruik. We scoorden wel goed op het gebied van zuinige lichtbronnen en die score is sindsdien alleen maar toegenomen.

Verkeerslichtinstallaties beheren wij als gemeente niet.

Beoordeling

Tabel 5.4 Beoordeling normen 'Ontwikkeling'

Normen	Beoordeling
Ontwikkeling: Hoe ontwikkelt duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering zich in relatie tot andere gemeenten?	
De ontwikkeling is beter dan andere gemeenten voor:	
1) Eigen gebouwen en vastgoed	
2) Eigen mobiliteit	onvoldoende gegevens beschikbaar
3) Afvalstromen	
4) Openbare verlichting	

RKC Medemblik – Opmeer

- Eigen gebouwen: uit een indicatieve berekening zijn de energiekosten 2016 van het gemeentehuis vergeleken met de gemiddelde score van de Milieubarometerbenchmark van Stimular uit 2014. Hieruit blijkt dat voor het gemeentehuis de score beter was (0,88 GJ/m² t.o.v. 0,94 GJ/m²). Sinds 2016 zijn aanvullende maatregelen genomen, en is het energieverbruik verder gedaald. Voor de overige gebouwen is vaak ook sprake van daling energieverbruik (zie paragraaf 4.2) maar zijn deze berekeningen van de score niet voor handen.
- Eigen mobiliteit: Medemblik zet met activiteiten in op verduurzaming van het eigen wagenpark en verduurzaming van het vervoer van medewerkers. Er zijn onvoldoende gegevens om via een benchmark concrete resultaten met andere gemeenten te vergelijken als het gaat over de eigen bedrijfsvoering.
- Eigen afvalstromen: op het gebied van afvalstromen is er wel inzet, maar heel beperkt zicht op kengetallen. Medemblik scoort bij Vensters voor bedrijven op een aantal aspecten van duurzaamheid bij inkoop iets beter dan andere deelnemende gemeenten. Op het gebied van omgaan met afval ontbreken gegevens om een goede vergelijking te maken.
- Voor openbare verlichting neemt Medemblik driemaal een hoge plek (plek 2), en driemaal een lage (plek 5 en 6) t.o.v. een 5-tal vergelijkbare gemeenten. Het elektriciteitsverbruik OV per inwoner is daarbij laag doordat Medemblik overwegend een plattelandsgemeente. Veel besparing is nog niet gehaald, dat komt naar verwachting op gang bij de vervanging in 2019.

5.2 Verbeteren vanuit de PDCA-cirkel

De gemeente heeft de PDCA-cirkel ingevuld door kaders, programma en uitvoeringsagenda.

Plan. De gemeenteraad heeft met het Programma Duurzaamheid de kaders van het beleid vastgesteld en met de programmabegroting 2018 beslist welke gelden hiervoor beschikbaar komen. In het programma is aangegeven dat het college met voorstellen naar de raad komt voor financiering.

Do. De uitvoeringsagenda is door het college vastgesteld. De uitvoeringsagenda voor 2019 en een evaluatie van 2018 zijn ter informatie naar de raad gegaan op 16 januari 2019. In de uitvoeringsagenda zijn per pijler het doel op lange termijn en de activiteiten voor 2019 benoemd. Er zijn geen aparte doelen benoemd voor de verduurzaming van de eigen bedrijfsvoering. Wel zijn er voor 2019 een aantal activiteiten specifiek op de eigen bedrijfsvoering gericht (zie tabel 3.1). De manier waarop hieraan invulling wordt gegeven en wat het concrete resultaat moet zijn is niet uitgewerkt in de uitvoeringsagenda (zie eerder hoofdstuk 4).

Check. In het programma Duurzaamheid is aangegeven dat de gemeenteraad de voortgang controleert met tussentijdse rapportages en de jaarrekening. Dat is als volgt ingevuld:

- In de jaarrekening 2017 is het doel voor 2020 '20-20-20' genoemd en de acties op hoofdlijnen (inkoop duurzaam, 100% groene energie en verduurzamen gebouwen). Verder is in de programma's onder het thema duurzaamheid aangegeven wat de plannen waren en wat daarvoor gedaan is. Hieronder zijn ook acties opgenomen voor inkoop, verduurzamen gemeentehuis, afvalscheiding en papierverbruik.
- Op 16 januari 2019 is een informatienota naar de raad gegaan over uitvoeringsagenda Duurzaam Medemblik 2018 en 2019.
 - In de evaluatie 2018 is per pijler aangegeven welke activiteiten in 2018 zijn uitgevoerd. Hierin zijn ook de activiteiten van de eigen bedrijfsvoering opgenomen. Bestaande activiteiten, vanuit andere beleidsplannen dan Programma Duurzaamheid, zoals voor scholen en voor openbare verlichting zijn niet opgenomen.
 - In de uitvoeringsagenda 2019 staan de acties voor 2019 (zie tabellen 3.1 en 4.2).

RKC Medemblik – Opmeer

Act. In de informatienota 2019 is aangekondigd dat eind 2019 of begin 2020 een evaluatie van het gevoerde beleid plaatsvindt en dat er een uitvoeringsagenda 2020 komt. In een interview is aangegeven dat de uitvoeringsagenda niet eind 2019 maar begin 2020 wordt geëvalueerd.

De gemeente is aan de slag gegaan met verbeteringen in de PDCA-cyclus.

Als we kijken naar genomen verbeterstappen in de laatste twee jaar zien we op hoofdlijnen dat:

Plan. Het college en de organisatie hebben door het Programma Duurzaamheid invulling gegeven aan verbetering van Beleid. De raad heeft bij aanvang van het Programma Duurzaamheid door middel van amendementen en moties (o.a. over programmamanager Duurzaamheid) input geleverd aan het beleid. De raad neemt zo een actieve rol in en richt zich daarbij met name voor de eigen gebouwen ook specifiek op de eigen bedrijfsvoering.

Dat is ook gebeurd bij behandelingen van de begroting. In de programmabegroting 2018 en 2019 zijn de beschikbare gelden opgenomen (zie paragraaf 3.3). In de programmabegroting 2019 onder het thema Duurzaamheid is slechts één doel genoemd, dat gerelateerd is aan één van de vier thema's van de eigen bedrijfsvoering die in dit onderzoek centraal staan. Dat is de doelstelling voor openbare verlichting: "Bij vervanging en nieuwe openbare verlichting passen we LED toe". De andere doelstellingen in de programmabegroting gaan vooral over het stimuleren, ondersteunen en organiseren van zaken in de gemeente Medemblik maar niet over doelen van de eigen bedrijfsvoering.

Do. Door het Programma Duurzaamheid zijn ook acties voor de uitvoering benoemd. De acties voor eigen bedrijfsvoering zijn daar onderdeel van (zie tabel 3.1). Uitwerking naar doelen en verbeterpunten in de uitvoering zijn niet opgenomen. Verder wordt uitvoering gegeven aan andere beleidsplannen (bijvoorbeeld IHP onderwijs en Groenbeheerplan 2016-2019) die al opgesteld waren. In de uitvoering zijn deze plannen leidend. Ook zijn een aantal beleidsplannen (vastgoed, openbare verlichting/kapitaalgoederen) nog in de maak. De uitvoering werkt op die onderdelen veelal projectmatig. In het nieuwe beleid (in ontwikkeling) is de gemeente op weg een verdere aansluiting te maken op het Programma Duurzaamheid.

Check. Bij de controle momenten zijn er een aantal belangrijke constateringën gedaan.

- In 2017 is de raad tijdens een themaraad op 1 maart geïnformeerd, dat de duurzaamheidsdoelstelling voor 2020 (20-20-20) in Medemblik niet gehaald gaat worden⁴¹.
- In de jaarrekening 2017 zijn geen indicatoren opgenomen voor duurzaamheid eigen bedrijfsvoering.
- Er is weliswaar een Evaluatie Duurzaam Medemblik 2018. Maar er is niet geëvalueerd in hoeverre de uitgevoerde activiteiten bijdragen aan het bereiken van de gestelde doelen.
- In de herfst- en lentenota's is een aantal bijstellingen gedaan, met name door het beschikbaar stellen van kredieten in relatie tot duurzaamheid (zie paragraaf 3.4).
- In de jaarrekening 2018 is het doel aangegeven om in 2020 het '20-20-20' doel te bereiken. Dat betekent: 20% minder CO2 uitstoot, 20% minder energieverbruik, 20% duurzaam opgewekte energie. Aangegeven is wat de gemeente hiervoor gaat doen : inkoop bij organisaties die duurzaam werken, gebruiken 100% groene energie, verduurzamen van eigen gebouwen. Aangegeven is dat de gemeente dit doel niet alleen kan halen; "Daar hebben we uw hulp hard bij nodig." In de verschillende programma's is voor het thema duurzaamheid aangegeven wat het plan was en wat daarvoor gedaan is (zie eerder tabel 4.2).

Act. Op basis van de constateringën in de Check-fase zijn er geen verbeteracties geformuleerd waarin aangegeven wordt wat er met de check gedaan wordt. Wordt het beleid of de doelen

⁴¹ Informatienota Verslag themabijeenkomst 1 maart 2017 (15 maart 2017); Amendement Urgentie uitvoering duurzaamheid (16 nov. 2017).

RKC Medemblik – Opmeer

bijgesteld? Worden indicatoren wel of niet geformuleerd (Noot: in jaarrekening staan geen indicatoren; in programmaplan staan wel doelen) ? Hoe gaan we evalueren of activiteiten bijdragen aan doelen? Blijft de gemeente krediet beschikbaar stellen via lente-/herfstnota's of komt er een meer gefundeerde meerjarenbegroting voor duurzaamheid?

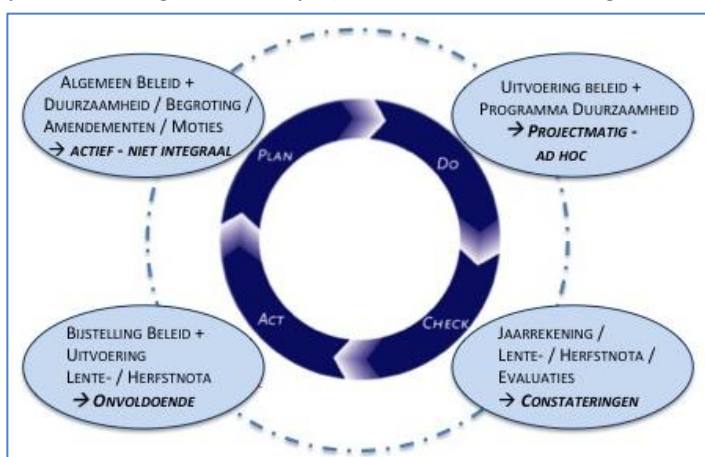
Beoordeling

Tabel 5.5 Beoordeling normen 'PDCA'

Normen	Beoordeling
Rol raad: Worden verbeteringen doorgevoerd op basis van de PDCA-cirkel?	
- De stappen in de PDCA-cirkel worden goed ingevuld - De gemeente is actief in verbetering vanuit de PDCA-cirkel	✓ ✓

Vanuit verbeteroptiek zien we in hoofdlijnen:

De gemeente heeft de PDCA-cirkel op meer niveaus ingericht: 1) op programmabegroting en jaarrekening niveau, 2) op niveau van het Programma Duurzaamheid en de evaluatie daarvan en



3) op niveau van afzonderlijke plannen en raadsvoorstellen. De informatie over de eigen bedrijfsvoering is verdeeld over de andere niveaus. Hierdoor is er geen goed zicht op de PDCA-cyclus duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering. In figuur 5.4 hebben we deze PDCA-cirkel in hoofdlijnen weergegeven. De voorbeeldrol van duurzaamheid eigen bedrijfsvoering is zo niet goed belicht.

Figuur 5.4 Verbeteren vanuit de PCDA-cirkel

- De PDCA-cirkel voor duurzaamheid is nu op hoofdlijnen ingevuld en tot nu toe vooral gericht geweest op de P en C. De *Plan* is ingevuld door het programmaplan, de *Check* door de rapportages aan de raad. In de uitvoering is sprake van enerzijds het volgen van het programmaplan en anderzijds het volgen van andere beleidsstukken. Ook wacht de uitvoering op de integratie van enkele plannen (vastgoed, accommodatiebeleid, duurzaamheid). Er is nog geen sprake van integraliteit, zodat in de uitvoering projectmatig of ad-hoc gewerkt wordt. Tot slot is voor het Programma Duurzaamheid van eind 2017 wel een evaluatiemoment begin 2020 gepland maar dus nog niet ingevuld. Er zijn geen verbeteracties geformuleerd.
- Verbeteringen in de PDCA-cirkel zijn vooral zichtbaar in de *Plan*- en *Check*-fases. In de planfase zien we verbetering door de actieve rol van college, organisatie en raad bij de plannen. In de *Do*-fase is de aansluiting op het beleid een belangrijk aandachtspunt. In de *Check*-fase worden een aantal belangrijke constatering gedaan, echter er is niet duidelijk wat hiermee wordt gedaan. Bij de *Act*-fase is onvoldoende helder of deze gaat verbeteren. Door onvoldoende verbetering van de *Act* fase constateren we een risico: zal er adequate bijstelling plaatsvinden of blijft de situatie zoals deze is. De stappen *Do* (uitvoering) en *Act* (beleidsaanpassing) zijn belangrijke stappen om in de praktijk te kunnen komen tot verbeteringen.

5.3 Verbeteren vanuit de IMWR-cirkel

De gemeente heeft de eerste stappen genomen bij het invullen van de IMWR-cirkel.

Inspireren. De themabijeenkomsten met externe deskundigen o.a. aan de start van het Programma Duurzaamheid hebben bijgedragen aan betrokkenheid van raadsleden. Het benutten van de inspiratie heeft de raad getoond door de inzet bij de uitwerking van het beleidsprogramma en actieve inbreng in de vorm van amendementen.

Mobiliseren. In het Programma Duurzaamheid zijn er naast specifieke activiteiten per pijler een aantal algemene activiteiten benoemd voor de eigen bedrijfsvoering:

- de bewustwording voor duurzaamheid bij collega's vergroten;
- het communiceren over de diverse activiteiten.

Zowel binnen de eigen organisatie alsook naar buiten toe wil de gemeente mensen informeren en motiveren. De gemeente maakt daarbij gebruik van verschillende media. Op de website van Medemblik is onder Duurzaam Medemblik informatie opgenomen voor inwoners, maatschappelijke instellingen en ondernemers. Ook is het Programma Duurzaam Medemblik toegelicht.

Interview (eigen gebouwen):

Vorig jaar is een duurzaamheidskrant gemaakt over de warmte transitie, die huis aan huis is bezorgd. Op de website is hierover nog informatie te vinden. (<https://www.medemblik.nl/over-medemblik/duurzaam-medemblik/verduurzamen-van-uw-woning/>)

Daarnaast heeft de gemeente ook informatieavonden georganiseerd voor inwoners in Wognum, Wervershoof en Opperdoes, over het verduurzamen van de eigen woning. De brochure van het duurzaam bouwloket *Van het aardgas af* - met een overzicht van praktische maatregelen om woningen te verduurzamen - is beschikbaar via de website van de gemeente.

Dit is dus niet gericht op uitdragen van voorbeeld eigen bedrijfsvoering, maar op het mobiliseren van de inwoners door informatieverstrekking over de warmte transitie.

Waarden. De gemeente onderneemt verschillende activiteiten (zie tabel 4.2) vanuit haar voorbeeldfunctie, en presenteert incidenteel voorbeelden (successen) van de eigen bedrijfsvoering.

- In de Lentenota 2018 is bij de kredietaanvraag voor elektrisch rijden specifiek aangegeven dat de “bodes en opzichters een visitekaartje van onze gemeente” zijn.
- In de wekelijkse nieuwsbrief van de gemeente Medemblik is in week 21 aandacht besteed aan het maaien van bermen en vegen goten langs de wegen. Hierin is ook aandacht gegeven aan de zorg voor flora en fauna zoals het rekening houden met nesten en beschermde plantsoorten.

Interview (eigen mobiliteit en eigen afvalstromen):

Er is via de pers aandacht besteed aan de elektrische fietsen van de gemeente, die werden gebruikt door het college. Daar wordt door inwoners verschillend naar gekeken. Er kwamen negatieve reacties op: “Dat hebben ze mooi voor zichzelf geregeld.”

De gemeente heeft in het verleden wel een nieuwsbrief voor lokale ondernemers gemaakt. Daarin is bijvoorbeeld ook aandacht geweest voor aspecten van inkoop, zoals social return en duurzaamheid. Er bleek weinig belangstelling voor deze nieuwsbrief, waardoor de gemeente hiermee is gestopt. Ondernemers ontvangen ook andere nieuwsbrieven (bv. van de Rabobank en de Westfriese Bedrijvengroep), die ingaan op actuele onderwerpen.

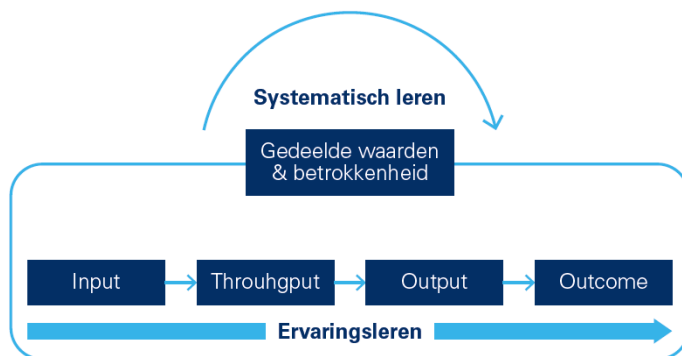
RKC Medemblik – Opmeer

Reflecteren. Een duidelijke evaluatie is basis voor reflectie. Welke resultaten zijn behaald en is dat op een goede manier gebeurd? Zoals in paragraaf 5.1 is aangegeven is er wel een Evaluatie Duurzaam Medemblik 2018 uitgevoerd. Deze geeft maar een beperkt beeld: alleen de uitgevoerde activiteiten per pijler. Verder is het wachten op de evaluatie begin 2020.

De gemeente is vooral ervaringsgericht aan het leren en zet (nog) niet in systematisch leren.

In algemene zin worden er twee vormen van leren onderkend (zie figuur 5.5):

- 1) Ervaringsgericht leren. Dit gebeurt veelal meer onbewust. Raad, college en organisatie doorlopen steeds een cyclus met elkaar zoals een PDCA- of IMWR-cirkel. Op basis van ontwikkelingen gedurende die cirkel worden steeds kleine aanpassingen gedaan en verbetert het proces al werkende.
- 2) Systematisch leren. Hierbij hebben raad, college en organisatie nadrukkelijk aandacht voor leren. Systematisch en met regelmaat staat het evalueren van de verschillende stappen van de cirkel zelf centraal. Er zijn gesprekken over ambities, verwachtingen en mogelijkheden. Hierdoor ontstaan gedeelde waarden en gedeelde betrokkenheid. Ook over duurzaamheid.



Figuur 5.5 Systematisch leren en ervaringsleren (Bron: Werkgroep Lokale Rekenkamers, 2019)

Hieronder zijn een paar opmerkingen gemaakt, waarin een aantal ervaringen vanuit de interviews zijn weergegeven.

Inspireren. De gemeente zet op dit moment niet systematisch in op deelname aan voorbeeldprojecten met andere gemeenten. Verschillende medewerkers volgen cursussen of bezoeken bijeenkomsten waar informatie van andere gemeenten wordt gedeeld. Ook hebben medewerkers contacten met andere gemeenten, zo hebben medewerkers Wegen en Openbare Verlichting contact met de gemeente Heerhugowaard over energiebesparing openbare verlichting.

Interview:

De gemeente heeft niet overwogen om ook aan andere voorbeeldprojecten van het klimaatverbond mee te doen. Er zijn op dit moment genoeg andere dingen. (zie paragraaf 2.3)

De gemeente neemt deel aan (informatie-)bijeenkomsten met andere gemeenten over circulair inkopen.

Recent is vanuit Medemblik een presentatie gegeven over ontwikkelingen in de gemeente op een bijeenkomst van het Service Punt Duurzame energie over geothermie en aquathermie. Daar vindt uitwisseling van informatie plaats met andere gemeenten en externe partijen.

RKC Medemblik – Opmeer

Intern organiseren we kennissessies, waarbij soms externe deskundigen worden uitgenodigd (bijvoorbeeld over mobipunten). Soms organiseert het programmateam zelf een kennissessie. Daar komt aan bod: wat kun je er zelf aan doen?

Door verschillende acties worden medewerkers ook bewust van acties op het gebied van duurzaamheid: bijvoorbeeld het gebruik van de elektrische auto's en de installatie van lichtsensoren.

Mobiliseren. Daarnaast is bij mobiliseren ook ontwikkeling van capaciteiten en kwaliteiten van belang. Dit kan door dit te stimuleren en mogelijk te maken in de organisatie. Medewerkers volgen soms cursussen of informatiebijeenkomsten. Er is geen structureel opleidings- of trainingsplan op het gebied van duurzaamheid.

Interview:

Op dit moment volgt een inkoopadviseur van Medemblik samen met iemand uit Koggenland een cursus op het gebied van circulair inkopen.

Op dit moment volgen 4 -5 medewerkers een cursus klimaatadaptatie (op eigen verzoek).

Duurzaamheid leeft onder collega's. Mensen gaan zelf naar verschillende bijeenkomsten.

Niet alles is in één dag gerealiseerd, maar er worden wel stappen gezet.

Waarderen. Het gaat hier om het waarderen van mensen en het waarderen van resultaten. Dat is niet altijd zichtbaar in documenten. In enkele nieuwsbrieven is hier wel aandacht voor. Ook op de website van Medemblik is aandacht voor de Award Duurzame Ondernemer⁴². Daarnaast worden behaalde resultaten meestal niet zichtbaar getoond.

Interview:

Het was niet duidelijk voor wie de nieuwsbrief was en of deze werd gelezen. Uiteindelijk is er geen nieuwe nieuwsbrief gemaakt.

Op de website van Medemblik staat niets specifiek over wat de gemeente zelf doet.

Richting de toekomst: Als er meer inzicht is over het gehele gemeentelijke gebruik, zou het goed zijn om via communicatie een bericht te sturen over wat er is bereikt.

Hoewel het niet expliciet genoemd wordt, wordt het wel gevoeld in de organisatie. Vanuit de portefeuillehouder is er duidelijk waardering voor de betrokken medewerkers .

Reflecteren. Een duidelijke evaluatie is basis voor reflectie. Welke resultaten zijn behaald en is dat op een goede manier gebeurd? Daarbij kan ook gekeken worden naar ontwikkelingen elders (andere gemeenten). In een interview is aangegeven, dat er regelmatig reflectie plaatsvindt over concrete projecten of initiatieven. Daarbij is de gemeente op zoek naar voorbeelden in de eigen omgeving.

Interview:

Het vergelijken van de gemeente met de positie van andere gemeenten staat niet op de planning. We gaan zelf aan de slag. Dit met de Nationale Monitor Duurzame Gemeenten (Telos). (zie paragraaf 4.3)

De gemeente doet altijd mee aan de landelijke energiemonitor. Er moet misschien een keer een overzicht komen van alle energie- besparingen binnen de gemeente.

⁴² <https://www.medemblik.nl/over-medemblik/duurzaam-medemblik/award-duurzame-ondernemer/>

Beoordeling

Tabel 5.6 Beoordeling normen 'Voorbeeldrol'

Normen	Beoordeling
Voorbeeldrol: Worden verbeteringen doorgevoerd op basis van de IMWR-cirkel?	
• De stappen in de IMWR-cirkel worden goed ingevuld	✓
• De gemeente is actief in verbetering vanuit de IMWR-cirkel	✗

Vanuit verbeteroptiek zien we in hoofdlijnen:

Net als de PDCA-cirkel heeft de gemeente de IMWR-cirkel op meer niveaus ingericht: 1) op geheel gemeentelijk niveau, 2) op niveau van het Programma Duurzaamheid voor de hele gemeente en



de evaluatie daarvan en 3) op individueel medewerkers niveau. De inrichting van de IMWR-cirkel over de eigen bedrijfsvoering is verdeeld over de andere niveaus. Hierdoor is er geen goed zicht op de IMWR-cirkel duurzaamheid van de eigen bedrijfsvoering. In figuur 5.6 hebben we deze IMWR-cirkel in hoofdlijnen weergegeven. De voorbeeldrol die de gemeente invult op de IMWR-cirkel duurzaamheid eigen bedrijfsvoering is zo niet goed belicht.

Figuur 5.6 Verbeteren vanuit de IMWR-cirkel

- De eerste twee stappen van de IMWR-cirkel zijn in Medemblik voor een deel duidelijk uitgewerkt. Er zijn themabijeenkomsten geweest en middels allerlei activiteiten probeert men draagvlak te krijgen. Ook het waarderen krijgt op een aantal plekken invulling, al wordt er verschillend tegen de externe communicatie van voorbeelden aangekeken. Reflecteren gebeurt wel, maar heeft geen vaste vorm (systematisch).
- Op dit moment is er sprake van ervaringsgericht, al werkende weg, leren en niet van systematisch leren. Voor systematisch leren wordt geen tijd genomen of deze tijd is niet beschikbaar. Bij het verder verbeteren vanuit de IMWR-cirkel zijn in diverse interviews een aantal opmerkingen gemaakt, waaruit blijkt dat er diverse verbeteringen mogelijk en gewenst zijn. Communicatie over wat Medemblik zelf doet en bereikt in de eigen bedrijfsvoering staat daarbij centraal. De fase van waarderen en reflecteren verdienen nu meer aandacht.

Bijlagen

Bijlage 1 Onderzoekaanpak, literatuur en afkortingen

Onderzoekaanpak

De aanpak van dit onderzoek bestaat uit documentstudie, interviews en benchmarking

Naast een documentenstudie hebben we gesprekken gevoerd met medewerkers van de gemeente Medemblik. Ook hebben we de inzet op duurzame bedrijfsvoering in Medemblik vergeleken met andere gemeenten.

Dit betekent de uitvoering van o.a. volgende stappen:

- bestuderen van algemene nationale en regionale informatie over duurzaamheid;
- verzamelen van informatie over beleid en uitvoering uit beleidsstukken, zoals stukken van raads- en commissievergaderingen van de gemeente Medemblik;
- bestudering van benchmarkinformatie en aanpakken van andere gemeenten. We hebben hierbij vooral gekeken naar de doelrealisatie en leereffecten.
- houden van interviews over beleid en uitvoering over de gekozen vier thema's van duurzaamheid met een aantal betrokken ambtenaren over de verzamelde informatie;

Literatuuroverzicht

Externe bronnen

1. Berenschot (2019). Werkgroep Lokale Rekenkamers.
2. CE Delft (2016), Duurzaamheid Haarlemmermeer, evaluatie van effectiviteit en doelmatigheid.
3. De Nooij, R. En J.C. van der Lijke-van Veen (2014). Een helder kader voor duurzaamheid; Een wetenschappelijke benadering van duurzaamheid naar de praktijk vertaald.
4. Gemeente Haren, Basisnotitie Duurzaamheid 2015-2017.
5. Gemeente Rozendaal, Duurzaamheidsnota 2018-2022.
6. Klimaatberaad (2018). Ontwerp van het Klimaatakkoord.
7. Klimaatverbond Nederland (2015). Parijsverklaring.
8. Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2013). Klimaatagenda: weerbaar, welvarend en groen.
9. Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2013). Handvatten functioneel specificeren.
10. Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2011). Werk maken van klimaat, Klimaatagenda 2011-2014.
11. Ministerie van Infrastructuur en Milieu en ministerie van Economische Zaken, mede namens het ministerie van Buitenlandse Zaken en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2016). Nederland circulair in 2050.
12. Overmorgen.nl (dec. 2018). Rapportage bij de Warmte Transitie Atlas (WTA) gemeente Medemblik.
13. PBL (2018). Balans van de leefomgeving. Nederland duurzaam vernieuwen.
14. Provincie Noord-Holland (2017). Actieagenda circulaire economie. We maken het rond.
15. Provincie Noord-Holland (2017). Ontwikkelingsperspectief circulaire economie. We maken het rond.
16. Provincie Noord-Holland (2018). Routeplanner Energietransitie 2020-2050. Hoe kan Noord-Holland energie-neutraal worden en hoe kan de provincie daaraan bijdragen?
17. Provincie Noord-Holland (2019). Presentatie RES bijeenkomst 08022019. Ruimte en energie: kennis en achtergronden Noord-Holland. Naar regionale energiestrategieën in Noord-Holland.
18. Stec groep (2017). Regionaal Actieprogramma regio Westfriesland 2017-2020.
19. Telos (2019). Nationale Monitor Duurzame Gemeenten 2018.
20. Werkgroep Lokale Rekenkamers (2019). De stand van zaken m.b.t. lokale rekenkamers, op basis van een landelijke gespreksronde.

RKC Medemblik – Opmeer

Gemeentelijke stukken

1. Amendement Duurzaamheid maatschappelijk vastgoed, Programmabegroting 2019 (8 nov. 2018).
2. Amendement Goed voorbeeld doet goed volgen (5 oktober 2017).
3. Amendement Pijler Mobiliteit, Programma Duurzaamheid (16 nov. 2017).
4. Amendement Thema Ecologie, Programma Duurzaamheid (16 nov. 2017).
5. Beleidsplan Openbare Verlichting (13 maart 2013)
6. Beleidsnotitie duurzaam Medemblik. Bereikbaar, Beschikbaar en Beheersbaar (2012)
7. Beschikkingen tot subsidieverlening SDE, Rijksdienst (13 en 19 februari 2018).
8. Collegevoorstel Verdere verduurzaming gemeentehuis (pakket 3) (9 oktober 2018)
9. De Vijzel en Klaverwoud- raming investeringskosten, 20 juni 2018
10. Effect besparingsmaatregelen, sporthal de Klomp Andijk, Brandweer Andijk, gymzaal de Krimper Andijk, L. Kollen (8 januari 2016)
11. Energie-auditanalyse gemeente Medemblik, BBN adviseurs (18 januari 2017).
12. Energie-Audit MFA De Muiter, Medemblik, Bureau JREA (28 mei 2018).
13. Energie-Audit gemeentehuis Medemblik, bureau JREA (20 februari 2018)
14. Energieoverzicht Dick Ketlaan, afdeling Openbare Ruimte (7 maart 2019).
15. Energieverbruikanalyse gemeentehuis Medemblik, energy-Online Jaarrapportage 2018.
16. Evaluatie Duurzaam Medemblik (2018).
17. Groenbeheerplan gemeente Medemblik 2016-2019, openbaargroen, begraafplaatsen en sportvelden (2015).
18. Huisvestingsonderzoek De Kraaienboom Benningbroek, Hevo (15 juni 2018).
19. Informatienota Nationale monitor duurzame gemeenten 2018 (20 augustus 2019).
20. Informatienota Verslag Themabijeenkomst Duurzaamheid 1 maart 2017 (15 maart 2017).
21. Informatienota Warmtetransitie Atlas (8 jan. 2019).
22. Inkoop- en aanbestedingsbeleid 2017.
23. Inspectie-rapport energie verbruikers en verliezen gebouw Dissel 6 (27 juni 2012).
24. Integraal Huisvestingsplan (scholen) Medemblik, Lindhorst (1 juni 2017).
25. Jaarrekening 2018 (11 juli 2019).
26. Jaarlijkse kosten vergelijking energiegebruik gemeentehuis 2014-2018.
27. Kadernotitie Biodiversiteit gemeente Medemblik (2013)
28. Lentenota 2018 (1 mei 2018).
29. Lentenota 2019 (30 april 2019).
30. Nieuwsbrief week 21, gemeente Medemblik
31. Nota Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR) (2016).
32. Notitie afwegingskader huisvesting basisschool De Kraaienboom Benningbroek (1 nov.2018).
33. Opzet themabijeenkomst Duurzaamheid-Zonneweides (16 okt. 2017).
34. Overzicht maatregelen "energie arm gemeentehuis",
35. Overzicht 1150 zonnepanelen gemeentehuis, afdeling openbare ruimte, 11 maart 2019.
36. Verslag Themabijeenkomst Zonneweiden 16 okt. 2017 (1 nov. 2017).
37. Presentatie Themaraad Vastgoed, 10 december 2018
38. Programma Duurzaamheid (2017).
39. Programmabegroting 2018.
40. Programmabegroting 2019.
41. Rapportage locatieonderzoek nieuwbouw Dorpshuis Abbekerk, ICS adviseurs, 4 april 2018
42. Raadsvoorstel en Raadsbesluit Herfstnota 2018 (6 december 2018).
43. Raadsvoorstel en Raadsbesluit Programma duurzaamheid (26 sept. 2017).
44. Raadsvoorstel en Raadsbesluit Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP), 6 juli 2017
45. Raadsvoorstel en Raadsbesluit Bouw nieuw dorpshuis Abbekerk-Lambertschaag, 1 november 2018
46. Uitwerking themaraad Vastgoed & duurzaamheid (10 december 2018).

Websites

<https://servicepuntduurzameenergie.nl/>
<http://www.duurzamebedrijfsvoeringoverheden.nl>
<https://europadecentraal.nl/onderwerp/aanbestedingen/duurzaam-aanbesteden/>
<https://www.klimaatverbond.nl/>
<https://www.klimaatakkoord.nl/actueel/nieuws/2019/06/28/klimaatakkoord-gepresenteerd>
<https://www.medemblik.nl/over-medemblik/duurzaam-medemblik/klankbordgroep-duurzaam-medemblik/>
https://www.noord-holland.nl/Onderwerpen/Duurzaamheid_Milieu/Energieneutraal
<http://www.optimalplanet.nl/het-fssd-in-de-nederlandse-taal/>
<http://www.thesustainabilitycompany.nl/downloads/een-helder-kader-voor-duurzaamheid-2014-08-28.pdf>
<https://vng.nl/onderwerpenindex/milieu-en-mobiliteit/energie-en-klimaat/nieuws/drie-randvoorwaarden-aan-het-klimaatakkoord-0>

Afkortingen

Begrippen

Outcome	De veranderingen en effecten die een bepaald beleid of een bepaalde activiteit teweegbrengen op het niveau van de samenleving of een individu. (Movisie, 2017)
BENG	Bijna-energie neutrale gebouwen: maximale energiebehoefte 50 kWh/m ² /jaar maximaal fossiel energieverbruik 25 kWh/m ² /jaar aandeel hernieuwbare energie 50%
Energieneutraal	over een jaar gemeten het energieverbruik gelijk aan de energieopwekking op locatie (gebouw gebonden)
Nul Op de Meter	over een jaar gezien is het energieverbruik gelijk aan de energieopwekking op locatie (gebouw- en gebruik gebonden)
CO2-neutraal	een CO2-neutraal gebouw compenseert alle emissies aan CO2 via voorzieningen in het gebouw of externe voorzieningen
Aardgasloos	een gebouw dat niet is aangesloten op het fossiele aardgas. Dit hoeft niet gasloos te zijn, wanneer er groen gas wordt toegepast
Mobipunten	Mobipunten zijn knooppunten voor verschillende vervoerswijzen op buurniveau. Een mobipunt bestaat uit verschillende parkeerplaatsen voor autodelen, fietsparking en een nabije halte van openbaar vervoer.

Bijlage 2 Overzicht interviews

Datum	Betrokkene(n)	Onderwerpen
12 april 2019	Programmamanager Duurzaamheid	Duurzaamheidsbeleid gemeente breed, context
15 mei 2019	Medewerkers technisch beheer gemeentelijke gebouwen, accommodatiebeleid, grondzaken en vastgoed	Eigen gebouwen en maatschappelijk vastgoed
16 mei 2019	Medewerker inkoop en facilitair advies	Afvalstromen (circulair inkopen, grondstoffen)
24 mei 2019	Verantwoordelijke medewerkers programma duurzaamheid en buitendienst	Mobiliteit / Buitendienst
20 juni 2019	Afdelingshoofd Openbare Ruimte en Beleidsmedewerker BOVV (beheer en onderhoud wegen, verkeer en openbare verlichting)	Openbare verlichting / Ruimtelijke Ontwikkeling
10 juli 2019	Programmamanager Duurzaamheid	Ontwikkelingen beleid, financiën en opleidingen

Bijlage 3 Overzicht: Gemeentelijke beleids- en verantwoordingstukken

2014

30 januari 2014. Beleidsplan Openbare Verlichting 2013-2017.

11 december 2014. Amendement bij de Regionaal Economische Agenda “m.b.t. “people (het sociale), planet (het ecologische) en prosperity (het economische)”.

2015

2 juli 2015. Amendement bij de kaderbrief over Duurzaamheid in eigen huis.

2016

10 november 2016. Amendement bij de begroting 2017 over stimulering duurzaamheid.

2017

1 maart 2017. Themabijeenkomst Duurzaamheid.

6 juli 2017. Integraal Huisvestingplan (IHP) voor het primair onderwijs met aandacht voor duurzaamheid.

7 juli 2017. Amendement over duurzaamheid bij de kaderstellende notitie SW-terrein Nibbixwoud.

16 oktober 2017. Themabijeenkomst met commissie- en raadsleden en met sprekers van de provincie Noord-Holland, het ontwikkelingsbedrijf NHN, de LTO en PWN.

9 november 2017. Amendement bij de begroting 2018 over stimuleringsfonds duurzaamheid particulieren.

16 november 2017. Het programmaplan Duurzaamheid + amendementen:

- Pijler Mobiliteit
- Urgentie uitvoering duurzaamheid.
- Thema Ecologie.

2018

22 februari 2018. Amendement Duurzaamheidslening.

5 april 2018-26 mei 2018. Motie duurzaamheid subsidieverordening.

April 2018. Nieuwsbrief Duurzaam Medemblik.

1 mei 2018 Lentenota 2018: Kredietaanvragen ‘Zon op daken’ en ‘Elektrisch rijden’.

5 juli 2018. Amendement kaderbrief 2019, duurzaamheidsopgave en budget.

8 november 2018. Amendementen bij programmabegroting 2019:

- *Duurzaamheid maatschappelijk vastgoed.*
- *Ambtenaar subsidie duurzaamheid.*
- *Duurzaamheid voor en door iedereen.*

9 november 2018. Informatienota Update: regionale energietransitie, transitievisie Warmte en Klimaatadaptatie.

2019

5 februari 2019. Bespreeknotitie commissie ruimte. Onderwerp: principeverzoeken zonneweiden.

13 maart 2019. Raadsinformatieavond West Friesland. Presentatie Regionale Energiestrategie NHN.

20 en 25 april 2019. Commissie en raadsvergadering vaststelling kaderstellende notitie zonne-energie in beschermd stads- en dorpsgezicht.

30 april 2019. Informatienota's (190430-591): Kennisnemen van de gezamenlijke regionale aanpak van de ruimtelijke (klimaat) adaptatie.

2 mei 2019. Herplaatsing informatienota van 9 november 2018. Update: regionale energiestrategie, Transitievisie Warmte en Klimaatadaptatie.

16 mei 2019 en 6 juni 2019. Commissie Bestuur en Middelen en Raad: Onderwerp Lentenota 2019.

Bijlage 4 Analyse van beleidsstukken over de vier thema's

Eigen gebouwen

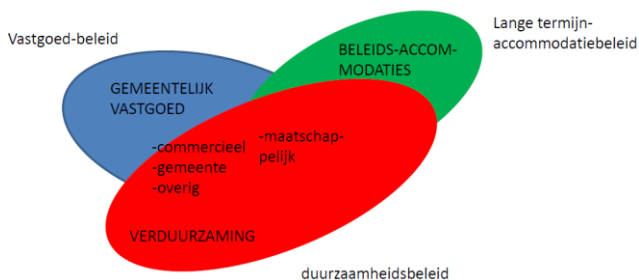
De eigen gebouwen in dit onderzoek betreffen:

1. de bedrijfsgebouwen (drie gebouwen gemeentehuis en drie gemeentewerven)
2. schoolgebouwen
3. overig maatschappelijk vastgoed (sporthallen, multifunctionele accommodaties, kinderboerderij, brandweerkazernes etc.).

Op dit moment – mei 2019 – is er geen overkoepelend vastgoedbeleid voor de eigen gebouwen. Wel is er een door de raad in december 2016 vastgesteld onderhoudsplan. Dit onderhoudsplan beschrijft de kwalitatieve kaders voor het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen voor de periode 2017-2025. De gemeente Medemblik heeft ca. 120 gebouwen in beheer en onderhoud. In dit onderhoudsplan is aangegeven: "Nieuwbouw, renovaties, aanpassingen en aanvullende investeringen in duurzaamheid hebben geen betrekking op onderhoudswerkzaamheden en zijn daarom niet opgenomen in de meerjarenonderhoudsplannen."

Interview:

In het vastgestelde onderhoudsplan zijn bij de uitgangspunten de wettelijke eisen met betrekking tot duurzaamheid opgenomen. Dat stuk wordt eens in de vijf jaar vastgesteld.



Op 10 december 2018 is er wel een themaraad geweest met een presentatie van het vastgoed van Medemblik. Hierin is ook nadrukkelijk de verduurzaming van het vastgoed toegelicht. Er ligt een grote opgave. Er is complexiteit en verweving van vastgoedbeleid, accommodatiebeleid en duurzaamheidsbeleid. Het vervolg is dat er een beleidsnota Vastgoed opgesteld gaat worden.

Figuur 4-1 Positionering en verweving vastgoedbeleid met duurzaamheidsbeleid (Bron: Presentatie Themaraad 10 december 2018)

In deze themaraad zijn ook de wettelijke kaders op gebied van duurzaamheid vastgoed benoemd:

- 01-01-2019 In te dienen bouwplannen moeten BENG zijn (inmiddels is dit verschoven naar 1 juli 2020)
- 01-07-2019 Informatieplicht energiebesparende maatregelen voor bedrijven en instellingen
- 01-01-2023 Alle kantoorgebouwen minimaal energielabel C
- 01-01-2030 Gronings aardgasveld wordt afgesloten, Alle kantoorgebouwen minimaal energielabel A
- 2050 Streven naar energieneutrale en circulaire omgeving

Verder bestaat de informatieplicht van het rijk dat overheidsinstellingen tot 1 december de tijd hebben om het Rijk te informeren welke maatregelen de gemeente getroffen heeft.

Ook de ambitie van de gemeente Medemblik is besproken tijdens deze themaraad:

Gemeenten zijn via de VNG gebonden aan Energieakkoord (17 februari 2016)

- 2025 Gebouwen gemiddeld energielabel A
- 2040 Energieneutraal, Nieuwbouw en renovatie vinden circulair plaats

Motie d.d. 8 November 2018

- 2019 Plan van Aanpak om maatschappelijk vastgoed Nul Op de Meter te hebben
- 2035 Streven om voor al het maatschappelijk vastgoed, Nul Op de Meter gerealiseerd te hebben

RKC Medemblik – Opmeer

De eigen gebouwen gaan mee in de aanpak van de warmtetransitie

Begin 2019 heeft de raad een informatienota ontvangen over de Warmtetransitie Atlas (WTA)⁴³, die zicht geeft op het bereiken van een gemeente met bebouwing zonder aardgas.

Interview:

De WTA gaat over de hele gemeente. Er komt een aanpak voor het van het aardgas halen van de verschillende wijken, waarvoor in 2021 een plan gereed moet zijn. Er komt niet specifiek een actie om de bedrijfsgebouwen en het maatschappelijk vastgoed van het aardgas te halen. Deze eigen gebouwen worden meegenomen in de aanpak van de wijken.

In bijlage 5 zijn enkele voorbeelden opgenomen van projectmatige beleidsaanpak van verduurzaming van gebouwen.

De bedrijfsgebouwen

Het beleid is dat het gemeentehuis energieneutraal wordt door pakketten maatregelen

Op 29 september 2016 heeft de raad een motie aangenomen over een energieneutraal gemeentehuis. De uitgangspunten hiervoor waren: - zo energiearm mogelijk, – op lange termijn energieneutraal, – financieel en maatschappelijk verantwoord te investeren. Op 5 oktober 2017 heeft de raad een krediet beschikbaar gesteld van € 205.000 voor het doorvoeren van twee pakketten met maatregelen voor het verder verduurzamen van het gemeentehuis:

1. Maatregelen die voortvloeien uit de verplichte EED-audit. Gemeenten zijn verplicht conform Europese wetgeving om maatregelen die zich binnen 5 jaar terug verdienen, uit te voeren. Dit betreft: het plaatsen van bewegingssensoren en LED-verlichting in de parkeergarage;
2. Het tweede pakket bevat snel rendabele maatregelen waaronder het plaatsen van 200 zonnepanelen en het plaatsen van aanwezigheidsdetectie in alle kantoorruimten.

Met deze maatregelen kan het energieverbruik verder gereduceerd worden met € 23.000. De CO₂ reductie van deze maatregelen bedraagt 240 ton. Deze maatregelen zijn snel (in 2018) door te voeren, het energielabel gaat hiermee conform de onderzoeksrapportage⁴⁴ waarschijnlijk van C naar A. Door middel van nader onderzoek zal dit moeten worden bepaald. Er is wetgeving in ontwikkeling dat gebouwen met functie kantoor per 2030 naar verwachting energielabel A moeten bezitten. Verder zijn in de onderzoeks-rapportage bij het raadsvoorstel de volgende aanvullende pakketten maatregelen opgenomen:

3. Overige rendabele maatregelen (Warmte Koude Opslag (WKO), verbeterde warmteterugwinning en 1.250 zonnepanelen). Dit zijn maatregelen die zich naar verwachting binnen de economische levensduur kunnen terugverdienen. De investering bedraagt ca. € 2 miljoen;
4. Verkenning van aanvullende maatregelen om een energieneutraal gebouw – conform de ambitie van de gemeente – te realiseren. Dit zijn maatregelen die naar verwachting (nog) niet binnen de economische levensduur terugverdiend kunnen worden;
5. Maatregelen in de omgeving. Hierbij kan gedacht worden aan het windmolens op weiden met zonnepanelen in de omgeving. Dit zal nader onderzocht moeten worden.

Deze pakketten passen niet binnen het uitgangspunt dat de investeringen financieel verantwoord moeten zijn en deze pakketten zijn niet snel te realiseren. Verder was er nog onzekerheid over de werking en opbrengsten van systemen van pakket 3. Dit pakket is daarom niet opgenomen in het voorstel van het college aan de raad. Wel heeft de wethouder toegezegd dat het college binnen

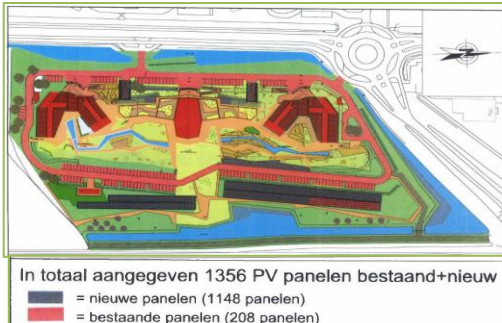
⁴³ Rapportage bij Warmte Transitie Atlas (WTA) gemeente Medemblik (dec. 2018) + Informatienota (8 jan. 2019)

⁴⁴ Onderzoeksrapportage - Energiearm gemeentehuis Medemblik definitief, BBN adviseurs (27 juli 2017)

RKC Medemblik – Opmeer

ca. 3-5 maanden met voorstellen zal komen om pakket 3 uit te voeren.⁴⁵ Op 11 januari 2018 is er in een oriënterende commissie vervolgens een presentatie gegeven over de energiebesparende maatregelen van pakket 3.

Er is besloten tot verder verduurzamen van het gemeentehuis met 1.150 extra zonnepanelen



Op 9 oktober 2018 heeft het college besloten een SDE⁴⁶-subsidie voor 1.150 zonnepanelen in de tuin van het gemeentehuis aan te vragen. Dit om nieuwe voorstellen aan de raad te doen voor het verder verduurzamen van het gemeentehuis. Vervolgens heeft de raad met de Herfstnota op 6 december 2018 hiervoor € 390.000 extra middelen beschikbaar gesteld.

Figuur 4-2 Tekening terrein gemeentehuis en zonnepanelen (Bron: Afdeling Openbare Ruimte)

Met deze panelen wekt de gemeente ongeveer 20% van het elektriciteitsgebruik zelf duurzaam op. Samen met de eerdere 208 panelen uit pakket 1 komt dit ongeveer uit op 24%. De besparing op energiekosten en de subsidie dekken de structurele kapitaallasten en het onderhoud van de installatie. De investering wordt in 15 jaar afgeschreven.

De schoolgebouwen

Het IHP is leidend voor investeringen in scholen, er zijn zorgen over de financiële haalbaarheid

Binnen de gemeente Medemblik bevinden zich ruim 20 schoolgebouwen voor het primair onderwijs. Verder is er één school voor voortgezet onderwijs. Voor deze schoolgebouwen geldt aparte regelgeving. Het schoolbestuur is verantwoordelijk voor het onderhoud van de scholen. Door de regelgeving is de vergoeding voor onderhoud en het aanpassen van schoolgebouwen overgeheveld naar het bevoegd gezag van de scholen.⁴⁷

Uitgangspunt van de onderwijswetgeving is dat het juridisch eigendom van schoolgebouwen bij de scholen zelf ligt. Het economisch eigendom ligt bij de gemeente. De bouwkosten zijn veelal door de gemeente betaald.⁴⁸ Indien het gebruik als schoolgebouw wordt beëindigd, krijgt de gemeente op basis van het economisch claimrecht het volledige eigendom van het pand.⁴⁹

De raad heeft in juli 2017 het Integraal Huisvesting Plan onderwijs (IHP) vastgesteld. In het IHP staat welke scholen in de periode 2018-2027 nieuwgebouwd of levensduur verlengend gerenoveerd worden. De onderwijssector staat voor een enorme verduurzamingsopgave vanuit het klimaatakkoord. In het IHP hebben schoolbesturen en gemeenten afgesproken om zich in te zetten voor duurzaamheid. Voor nieuwbouw geldt dat aanvragen van de omgevingsvergunning vanaf 1 januari 2020 moeten voldoen aan de eisen voor bijna energie neutrale gebouwen (BENG).

In de begroting 2019-2022 is een aanvraag voor nieuw beleid opgenomen om het budget voor de uitvoering van de IHP-plannen te verhogen. Van de huidige € 1.560 per m² naar € 2.050 per m². In dit bedrag is de toepassing van BENG-normen opgenomen. De raad stelt de kredieten voor de individuele plannen beschikbaar. In het afwegingskader voor door de raad te nemen besluiten is ook duurzaamheid opgenomen.⁵⁰

⁴⁵ Besluitenlijst raadsvergadering (5 oktober 2017)

⁴⁶ SDE: Stimulering Duurzame Energieproductie

⁴⁷ Onderhoudsplan gemeentelijke gebouwen 2017-2025

⁴⁸ In de jaarrekening 2017 staat een boekwaarde voor schoolgebouwen van € 11.899.000.

⁴⁹ <https://vng.nl/onderwerpenindex/onderwijs/onderwijshuisvesting/eigendom-gebouwen-en-eigendomsoverdracht>

⁵⁰ Notitie afwegingskader huisvesting OBS De Kraaienboom Benningbroek (1 november 2018).

RKC Medemblik – Opmeer

In het raadsvoorstel voor het IHP is aangegeven dat het college zorg heeft over de financiële consequenties van het IHP. Het uitvoeren van alle ambities (inclusief die voor duurzaamheid) in de komende 10 jaar (vanaf 2017) vergt een totale investering tussen de € 10 en € 16 miljoen voor een 12-tal scholen. Dit gaat de financiële draagkracht van de gemeente te boven. De verwachting van het college is dat het rijk extra geld beschikbaar stelt voor onderwijshuisvesting.

Overig maatschappelijk vastgoed

Er komt een plan van aanpak voor het maatschappelijk vastgoed gericht op nul op de meter

Op 8 november 2018 heeft de raad bij behandeling van de programmabegroting het amendement Duurzaamheid maatschappelijk vastgoed aangenomen. Hierin is aangegeven, dat medio 2019 een plan van aanpak gereed moet zijn, waarmee al het maatschappelijk vastgoed de duurzaamheidsdoelstelling nul op de meter verkrijgt. Het streven is dit per 2035 te realiseren. In de Lentenota 2019 is aangegeven dat het plan voor het gemeentelijk vastgoedbeleid voor 2020 naar de raad komt.

Eigen mobiliteit

Er zijn activiteiten benoemd (output) voor mobiliteit, maar geen specifieke effecten

De enige doelstelling op het gebied van mobiliteit in het Programma Duurzaamheid betreft: emissieloos openbaarvervoer in 2028. Dit is niet specifiek voor de eigen bedrijfsvoering. Er zijn wel outputdoelen voor 2018-2020 benoemd, die ook betrekking hebben op de eigen mobiliteit (zie tabel 3.1). Er is niet verder gespecificeerd wat het beoogde resultaat van deze activiteiten is.

Interview:

Er zijn wel plannen voor het oppakken van acties, zoals verduurzamen van het eigen wagenpark en het plaatsen van laadpalen bij het gemeentehuis en de gemeentewerven. Hier ligt geen specifiek beleid aan ten grondslag.

De gemeente heeft geen woon-werkverkeer regeling meer voor nieuwe medewerkers. Alle medewerkers kunnen wel via een fietsplan eens per drie jaar met een gunstige regeling een nieuwe (elektrische) fiets aanschaffen.

Daarnaast kwam bij de interviews naar voren, dat de gemeente bijdraagt aan een duurzame mobiliteit/vermindering vervoersbewegingen door:

- het inzetten van elektrische fietsen en het eigen elektrisch wagenpark voor dienstreizen;
- bieden van de mogelijkheid tot gebruik van gemeentelijke OV-kaart voor dienstreizen;
- het faciliteren van thuiswerken.

Eigen afvalstromen

Er zijn twee doelen op gebied van grondstoffen en er zijn activiteiten bij de pijler water en groen

Bij de eigen afvalstromen kijken we in dit onderzoek naar het gebruik van grondstoffen (circulair inkopen en afval) en naar hergebruik in het groenbeheer.

Het Programma Duurzaamheid benoemt twee doelen bij de pijler grondstoffen, die betrekking hebben op de eigen bedrijfsvoering:

*In 2017 nemen we circulair inkopen op in onze inkoopvoorwaarden.
In 2020 koopt de gemeente 100 procent circulair in.*

De doelstelling voor 2020 loopt voor op de doelstelling van de rijksoverheid, die streeft naar een circulair Nederland in 2050⁵¹. Bij deze pijler is een aantal concrete activiteiten benoemt voor de eigen bedrijfsvoering, zoals het aanpassen van voorwaarden op circulair inkopen, het organiseren van workshops circulair inkopen en het zorgen voor zo min mogelijk afval. Uit de

⁵¹ <https://europadecentraal.nl/onderwerp/aanbestedingen/duurzaam-aanbesteden/>

RKC Medemblik – Opmeer

beleidsdocumenten en interviews blijkt dat niet is gespecificeerd wat het gewenste effect moet zijn van deze activiteiten.

Bij de pijler water en groen ligt de nadruk op het opvangen van regenwater en het vergroten van de biodiversiteit bij terreinbeheer. Voor dat laatste wordt verwezen naar de Kadernota Biodiversiteit (2013). Een activiteit die hier is benoemd voor de eigen bedrijfsvoering is: het jaarlijks bij twee terreinen aanpassen van het beheer om de biodiversiteit te vergroten. Een meetbaar effect is hierbij niet benoemd. De gemeente gebruikt geen chemische bestrijdingsmiddelen meer bij het groenbeheer. In 2019 wil de gemeente nog een sessie gaan organiseren om na te denken hoe om te gaan met de bermen: hetzij vergroten biodiversiteit hetzij circulair inzetten van bermgras. Vanuit deze twee invalshoeken wil de gemeente een weloverwogen keuze maken.

Inkoop- en aanbestedingsbeleid

Inkoop- en aanbesteding richt zich op MVO, waar duurzaamheid deel van uitmaakt

Het huidige inkoop- en aanbestedingsbeleid is vastgesteld in 2017. Het beleid bevat een gezamenlijk geharmoniseerd deel 1 dat is opgesteld samen met de gemeenten Koggenland, Opmeer, Schagen, Langedijk, Heerhugowaard, Hollands Kroon en Hoorn. Daarnaast is er een deel 2 met specifieke aanvullingen voor de gemeente Medemblik.

Deel 1 beschrijft de doelstellingen van het beleid. Daarbij is geen specifieke doelstelling op het gebied van duurzaamheid geformuleerd. Bij de ethische- en ideële uitgangspunten is er een aparte paragraaf over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO). Het eerste onderdeel hiervan gaat over duurzaam inkopen. Hierbij wordt aangegeven: "Wij hebben een voorbeeldfunctie in het maatschappelijk verkeer en nemen daar waar mogelijk in alle fasen van het inkoop- en aanbestedingsproces milieu- en sociale aspecten in acht." Bij de paragraaf over innovatie wordt vermeld, dat dit een bijdrage levert aan een duurzamere ontwikkeling van de gemeente.

Interview:

De budgethouders moeten zelf een afweging maken. Inkoopadviseurs kunnen de budgethouders wel adviseren over duurzaamheidsaspecten bij inkoop en aanbesteding.

De Aanbestedingswet (2012)⁵² geeft voor verschillende contracten (werken, leveringen, diensten) aan wanneer lokale aanbesteding mogelijk is of wanneer Europese aanbesteding vereist is (boven een bepaald bedrag).

In deel 2 staat dat in Medemblik duurzaamheid onlosmakelijk verbonden is aan de manier van inkopen. De gemeente kiest voor het instrument Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI), waarbij bij de inkoop van producten, diensten en werken de effecten op people, planet en profit worden meegenomen. Dit wordt ingezet om de duurzaamheidsambities te realiseren.

Interview:

Het inkoop- en aanbestedingsbeleid is nog niet duurzaam. Wel zijn er een aantal pilots, waarin aandacht is voor duurzaamheid. Er is geen specifiek beleid voor circulair inkopen. Het moet passen binnen het wettelijk (aanbestedings-)beleid. Vanuit het Programma Duurzaamheid wordt ingezet op het stimuleren van aandacht voor duurzaamheid.

De verantwoordelijkheid voor inkoop en aanbesteding ligt bij de budgethouders binnen de verschillende afdelingen. Er zijn ongeveer 65 budgethouders. Zij maken zelf een afweging op het gebied van duurzaamheid en MVI. Bij inkopen beneden de € 50.000 is er nu niet altijd advies van een inkoopadviseur, omdat het niet langs inkoop hoeft.

⁵² <https://wetten.overheid.nl/BWBR0032203/2019-04-18>

RKC Medemblik – Opmeer

Afval

Er is geen specifiek doel voor vermindering van eigen afval; dat was er wel voor papierverbruik

In het Programma Duurzaamheid is aangegeven dat de gemeente wil zorgen voor zo min mogelijk afval. Er is niet vastgelegd wat de gemeentelijke organisatie op dit punt zelf wil bereiken.

Uit de Jaarrekening van 2017 blijkt, dat het papierverbruik in 2017 met 10% was verminderd ten opzichte van 2016. In de programmabegroting 2018 is als doel gesteld, dat de gemeente het gebruik van papier met 10% wil verminderen (programma 1 Dienstverlening en organisatie). In de begroting voor 2019 is geen doelstelling over het papierverbruik geformuleerd. Er is ook geen specifieke doelstelling over het terugdringen van eigen afval.

Hergebruik in groenbeheer

In het geldende Groenbeheerplan (2015) is duurzaamheid een belangrijk onderdeel van de visie

De nadruk in het plan ligt op milieuvriendelijke onkruidbestrijding, duurzaam en veilig boombeheer en verbetering van de biodiversiteit. Hierin wordt ook verwezen naar de Kadernotitie Biodiversiteit van de gemeente, die in 2013 is opgesteld door Landschap Noord-Holland. Deze notitie verwijst naar 27 gebieden waar de gemeente verantwoordelijk is voor het beheer. Hier vindt nu een natuurvriendelijker beheer plaats. Voorbeelden zijn maaien en afvoeren op agrarische percelen, toepassen van begrazing en het afvoeren van bermmaaisel. Naast beheer gaat het ook over (de mogelijkheden voor aanpassing van) de inrichting van deze terreinen.

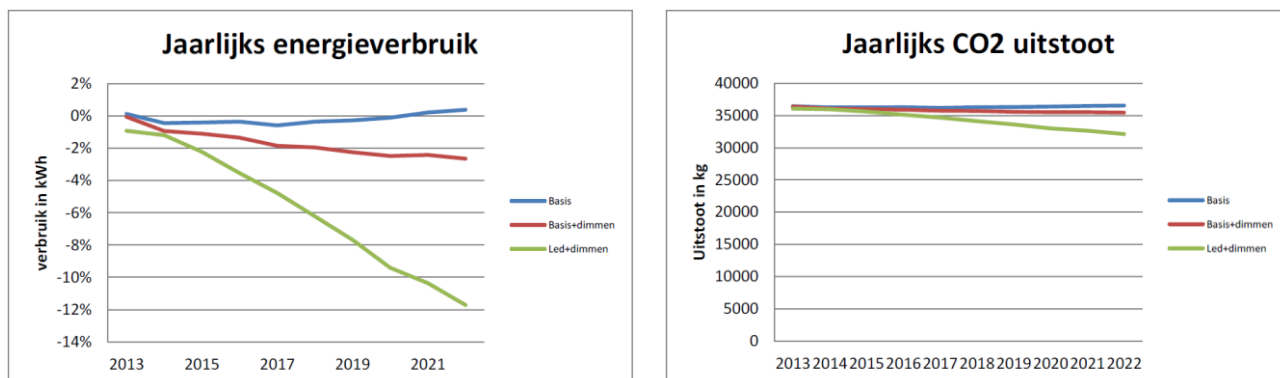
De Nota Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR, 2016) geeft aan dat het bij duurzaam groenbeheer gaat om balans tussen people, planet en profit. Daarbij betekent duurzaamheid in relatie tot biodiversiteit en milieu ook dat het beheer bekostigd moet kunnen blijven. Dit is concreet uitgewerkt ten aanzien van de aspecten veiligheid, functionaliteit en kapitaalvernietiging.

Openbare verlichting

In het Beleidsplan openbare verlichting (2013) is duurzaamheid uitgewerkt van missie tot scenario

De raad stelt op 30 januari 2014 het Beleidsplan Openbare Verlichting 2013-2017 met als ondertitel "Medemblik verlicht toekomstgericht" vast. In dit beleidsplan is aandacht voor duurzaamheid:

- Missie: Medemblik verlicht toekomstgericht. "Wij richten met het beleid op de openbare verlichting op de toekomst en kiezen daarom voor energie-efficiënte verlichting en wij benutten daarnaast de mogelijkheden om energie te besparen wanneer dat zinvol en mogelijk is. Investeringsdienen daarbij wel rendabel te zijn."
- In hoofdstuk 4 zijn landelijke ontwikkelingen geschetst die van invloed zijn op openbare verlichting, zoals: het reduceren van energieverbruik, duurzaam inkopen, dimmen verlichting in openbare ruimte, op verkeerswegen en in verblijfsgebieden, toepassen LED-verlichting, gebruik van het Macrolabel (vergelijking energie-efficiency van installaties).
- Er zijn beleidsuitgangspunten opgesteld ten aanzien van duurzaam verlichten: alleen verlichten waar het functioneel nodig is, energiebesparing bij rendabele investering, duurzaam inkopen (groene stroom), in principe LED-verlichting indien rendabel en dimmen van verlichting indien rendabel.
- Er zijn drie scenario's gegeven voor de vervanging van de verlichting: 1) basis 2) basis met dimmen 3) LED en dimmen. Hierbij is een financiële projectie gegeven. Middels grafieken is van deze scenario's het verwachte jaarlijks energieverbruik en de jaarlijkse CO₂-uitstoot inzichtelijk gemaakt.



Figuur 4-3 Overzicht verloop jaarlijks energieverbruik en CO2-uitstoot bij verschillende scenario's

Deze figuur is van toepassing op de ca. 10.000 openbare lichtmasten, die de gemeente heeft. Uit de figuur is af te lezen dat het doel is het energieverbruik met 10% terug te brengen over de jaren 2013-2020.

Interview:

Uiteindelijk is impliciet gekozen voor optie 3. LED-verlichting heeft nu een vergelijkbare prijs en de dim-armaturen zijn vaak al ingebouwd. Dimmen heeft ook effect op het totale verbruik. Bij de huidige prijs van de armaturen is dat makkelijk om mee te nemen.

Op dit moment zijn we bezig met de beheerplannen. Daarbij kijken we wat het hardst nodig is. Er komt 1 beheerplan Kapitaalgoederen incl. wegen, openbaar groen en verlichting in plaats van afzonderlijke plannen. Er blijven wel aparte beleidsplannen.

Bijlage 5 Voorbeelden van projecten verduurzaming gebouwen

Een belangrijk eerste project is de verduurzaming van een nieuw zwembad in Wervershoof.

De WTA heeft belangrijke gegevens over de hele gemeente bij elkaar gebracht en leidt tot een aantal concrete projecten, waaronder onderzoeken naar de warmtevraag en warmteaanbod in de kern Wervershoof. Bij de analyse van de warmtevraag wordt ingezoomd op de warmtevraag van het nieuw te bouwen zwembad in Wervershoof.

- Onderzoek naar warmteaanbod RZWI en warmtevraag in de kern Wervershoof.
Bij de analyse van de warmtevraag zoomen we als eerste in op het nieuw te bouwen zwembad en de woningvoorraad van woningcorporatie Het Grootslag in Wervershoof. Dit onderzoek voert de gemeente op dit moment uit.

De raad heeft op 5 oktober 2017 besloten tot nieuwbouw van dit zwembad. Hiervoor wilde de raad een nadere begroting van de kosten inclusief bouw- en begeleidingskosten met – conform het aangenomen amendement ‘Goed voorbeeld doet volgen’ - als uitgangspunten energieneutraal en gasloos bouwen volgens het cradle to cradle principe.

Op 1 november 2018 heeft de raad besloten te kiezen voor de bouw van een solitair, gasloos, energieneutraal, nul op de meter zwembad (voor een bedrag van € 13,5 miljoen). De gekozen variant is de meest duurzame optie conform het opgestelde rapport.⁵³ Het sluit hiermee aan bij het amendement van 5 oktober 2017. Het gebouw behoeft geen gasaansluiting en is voorzien van warmtepompen voor de warmteopwekking. Het maakt gebruik van de laatste stand der techniek op het gebied van installaties, warmtekoude opslag in de bodem, eventueel restwarmte van RWZI en zonnepanelen. De benodigde elektriciteit wordt opgewekt door zonnepanelen op het dak van het zwembad en op een apart veld van ongeveer 2000 m².

Een ander voorbeeld is om te komen tot een energieneutraal dorpshuis Abbekerk.

De raad heeft in de zomer van 2017 besloten om nader onderzoek te doen naar de bouw van een nieuw dorpshuis in Abbekerk. Daarbij dient uitgegaan te worden van het circulair bouwen van een nieuw energieneutraal dorpshuis.⁵⁴ In het verkennend onderzoek is er van uitgegaan dat deze uitgangspunten op de mogelijke drie locaties mogelijk is. De oplevering is gepland in mei 2021.⁵⁵ Op 1 november 2018 heeft de raad besloten om te kiezen voor een nadere uitwerking van volledige nieuwbouw op de huidige locatie van het dorpshuis inclusief gymzaal en basisschool met commerciële kindfuncties. In de programmabegroting 2019 (behandeld in de raad van 8 november 2018) is aangekondigd dat voorstellen voor de locatie en bouwvarianten aan de raad worden voorgelegd. Op 19 maart 2019 is er een informatienota naar de raad gegaan om kennis te nemen van de uitvoering van de nieuwbouw MFA Abbekerk. Hierin is aangegeven dat er meer ruimtelijke ontwikkelingen in Abbekerk spelen en dat dit vanuit 1 programma wordt opgepakt. Hiervoor wordt een kaderstellende notitie opgesteld en een projectorganisatie ingericht.

⁵³ Rapport Zeehoek III (6 september 2018)

⁵⁴ Raadsbesluit 1 november 2018

⁵⁵ Rapportage Locatieonderzoek nieuwbouw Dorpshuis Abbekerk, 4 april 2018

Bijlage 6 Detaillering besliscriteria voor duurzaamheid

Eigen gebouwen

In de EED-richtlijn (Energy Efficiency Directive 2012/27/EU) is bepaald dat besparingsmogelijkheden voor gebouwen met een terugverdientijd van 5 jaar in principe uitgevoerd moeten worden.

Tijdens de themaraad van december 2018 is middels een stelling een indruk gekregen van de houding van de gemeente op het gebied van vastgoed met betrekking tot landelijke duurzaamheid en ambitie. De indruk was dat Medemblik vooral volgend is. De uitkomst in stemmen was: Progressiever: 4 ; Volgend: 10 ; Terughoudender: 2.

Uit verslag Themaraad: De gemeente zou "terughoudender moeten zijn, omdat duurzaamheid veel tijd kost en je er wel een voordeel aan over moet houden."

Ook is er een stelling over de terugverdientijd opgenomen. Op de vraag "welke terugverdientermijn vindt u passend bij de gemeente Medemblik (ook al heeft dat de consequentie dat er een extra verduurzamingsbudget door de gemeente moet worden vrijgesteld)" was de uitkomst in stemmen: 5 jaar: 1 stem, 10 jaar: 8 en 15 jaar: 6. Hierbij is ook aangestipt dat de terugverdientijd op zichzelf geen goed criterium is maar meer de effectiviteit van de maatregelen.

Als gevolg van Europese richtlijnen moet nieuwbouw vanaf 1 juli 2020 voldoen aan de **BENG-eisen** (bijna energieneutrale gebouwen) ⁵⁶. Deze omvatten de energieprestatie-eisen voor nieuwe gebouwen in Nederland. Alle vergunningsaanvragen voor nieuwbouw (woningbouw en utiliteitsbouw) na 1 januari 2020 moeten voldoen aan deze eisen. De BENG-eisen vervangen de [Energieprestatiecoëfficiënt](#) (EPC), die in 1995 werd ingevoerd.

De drie BENG-indicatoren zijn:

1. Energiebehoefte gebouw: de maximale energiebehoefte in kWh/m² gebruiksoppervlak/jaar
2. Primair fossiel energiegebruik: het maximale primair fossiel energiegebruik, eveneens in kWh/m² gebruiksoppervlak/jaar
3. Hernieuwbare energie: het minimale aandeel hernieuwbare energie in procenten.

Zoals in paragraaf 3.2 is aangegeven is er wetgeving in ontwikkeling, waardoor gebouwen met functie kantoor per 2030 naar verwachting energielabel A moeten bezitten.

Voor scholen gelden naast de EPC of toekomstige BENG-eisen uit oogpunt van duurzaamheid ook eisen op het gebied van onderwijs en exploitatie. Bij exploitatie is de terugverdientijd van investeringen een criterium. Dit criterium geldt ook voor investeringen in duurzaamheid.

Eigen mobiliteit

Bij het interview is aangegeven dat het verduurzamen van het eigen wagenpark gebeurt op basis van nodige vervanging en beschikbare middelen. Er is geen specifieke planning voor het overgaan op elektrische bedrijfswagens. Alle auto's voldoen wel aan de geldende Europese milieueisen. Er is geen inzicht in de potentiële duurzaamheidswinst.

Wat betreft het vervoersbeleid voor medewerkers zijn er geen specifieke criteria, maar speelt wel de voorbeeldrol van de gemeente.

⁵⁶ <https://nl.wikipedia.org/wiki/BENG-eisen> en zie voor de energieprestatie-eisen bijlage 1 bij Afkortingen

Interview:

Bij vervanging wordt rekening gehouden met verduurzaming en gekeken wat elektrisch kan. Waterstof is op dit moment nog niet een realistische optie.

Budget voor verduurzaming van de mobiliteit wordt per geval bekeken. Voor kleine dingen komt dit uit het duurzaamheidsbudget, zoals bijvoorbeeld de aanschaf van elektrische fietsen of een bijdrage aan elektrische auto's.

Investerings- en terugverdientijden van investeringen op het gebied van mobiliteit zijn niet in kaart gebracht. Er is nog geen ervaring met de levensduur van bv. accu's of met het energieverbruik. De gemeente wil juist het goede voorbeeld laten zien. De keus is niet financieel gemotiveerd. Het mag iets meer kosten.

Eigen afvalstromen

Het Inkoop en aanbestedingsbeleid beschrijft de criteria voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO), waaronder aandacht voor duurzaamheid, en maatschappelijk verantwoord inkopen (MVI) (zie 3.2). De aandacht voor people, planet en profit komt in meerdere beleidsstukken terug. Ook vanuit inkoopadvies wordt daarop ingezet. De afweging is uiteindelijk aan de budgethouders. Er is geen inzicht in de potentiële duurzaamheidswinst van het beleid.

Vanuit facilitaire zaken is er veel aandacht voor circulaire inkoop en afvalscheiding binnen de eigen bedrijfsvoering. Belangrijk aspect hierbij is het vergroten van de bewustwording binnen de organisatie.

Groenbeheer

Bij het groenbeheer wordt voor de meeste gebieden het basisniveau aangehouden voor de kwaliteit van beheer en onderhoud (normering CROW). De inzet van middelen voor biodiversiteit en milieu wordt beoordeeld op de aspecten veiligheid, functionaliteit en kapitaalvernietiging. Er zijn geen specifieke richtlijnen voor duurzaamheidswinst.

Openbare verlichting

In het beleidsplan is opgenomen dat de gemeente bij vervanging LED-armatuurtypen als basiskwaliteit zal hanteren. Het criterium is dat de meerinvestering niet hoger is dan de besparing op exploitatiekosten.

Interview:

Het beleid is nu heel erg gericht op besparing. Ook is er steeds meer aandacht op materiaalkeuze en circulair / hergebruik van materiaal. Dat staat nog niet in beleidsplan en in aanbestedingsstukken. In de markt zit op dat gebied ook veel beweging.

Bijlage 7 Beleidsmatige invulling GOTIK voorwaarden

Geld

Tabel 7-1 Overzicht randvoorwaarde Geld: opgenomen gelden in programmabegroting 2018/2019

Taakveld	Omschrijving	2018	2019	2020	2021	2022
6.1 Samen-kracht	Subsidies duurzaamheid accommodaties	51	51	51	51	51
7.4 Milieu-beheer	Kosten onderzoek-ontwikkeling-voorbereiding	150	454	579	704	704
Nieuw beleid	Ontwikkelen inkoopapp	15				

De subsidies duurzaamheid zijn bedoeld voor energiebesparingen in dorpshuizen en maatschappelijke gebouwen. In de begroting is voor het programma Duurzaamheid € 150.000 opgenomen in 2018. Dit bedrag loopt op tot ca. € 704.000 in 2021. Hieronder zijn ook gelden opgenomen om bij te dragen aan circulaire inkoop en aanbesteding. Onder andere taakvelden kunnen ook gelden zitten die indirect betrekking hebben om die activiteiten ook duurzaam uit te voeren. Deze zijn niet apart opgenomen in het Programma Duurzaamheid. Er is dus geen totaal overzicht van beschikbare gelden voor het thema duurzaamheid.

Bij de programmabegroting heeft de raad op 8 november 2018 het amendement 'Duurzaamheid maatschappelijk vastgoed' aangenomen. Er is € 20.000 beschikbaar gesteld voor het plan van aanpak voor het maatschappelijk vastgoed (zie 3.2).

Ook is een motie 'Duurzaamheid voor en door iedereen' aangenomen. Hiermee is het college verzocht om de beschikbare middelen van het programma Duurzaamheid in te zetten voor: verduurzaming maatschappelijk vastgoed, voorlichting verduurzamen koopwoningen, bestrijden energiearmoede inwoners en stimuleren van initiatieven van inwoners en ondernemers.

Belangrijke reden voor de ontwikkeling van de inkoopapp is het tegengaan van het maken van fouten bij inkoop van producten. In het interview is aangegeven, dat door de voorgestelde inzet van de inkoopapp de mogelijkheid voor inkoopadvies over duurzaamheidsaspecten bij inkoop zal toenemen.

Interview:

Een recente innovatie is de inkoopapp, waarbij er een digitaal startformulier is (papierloos). Het directieteam heeft er recent mee ingestemd om deze app verplicht te gaan gebruiken vanaf € 10.000. Nu is er een startformulier voor contracten vanaf € 50.000. De implementatie in de organisatie start op 1 juni. Deze ontwikkeling zal ertoe leiden, dat meer contracten langs inkoopadvies gaan, waardoor er de mogelijkheid is om over duurzaamheidsaspecten, waaronder circulair inkopen, te adviseren. Dit kan ook bijdragen aan de bewustwording binnen de organisatie.

In de programmabegroting 2018 en 2019 is een bestemmingreserve Duurzaam Medemblik opgenomen. De stand per 1 januari 2019 bedraagt € 87.000. In de Lentenota 2019 is benoemd dat de opgaves om Medemblik een duurzame gemeente te maken groot zijn. Om de doelen uit het programma Duurzaam Medemblik te halen is extra inzet nodig. Hiervoor stortte de gemeente in 2018 geld in de reserve, om dit in 2019 weer in te zetten. In 2019 is via de Lentenota €56.000 aan de Reserve Duurzaam Medemblik voor de uitvoering onttrokken.

Via de Lentenota 2018 zijn de volgende kredieten voor duurzaamheid door de raad toegekend:

- Zon op daken: € 213.000. De gemeente had als duurzaamheidsdoel het leggen van zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen. Voor twee gemeentelijke gebouwen is dit onderzocht: sporthal De Klamp in Andijk en de gemeentewerf/brandweerkazerne in

RKC Medemblik – Opmeer

Medemblik. Deze locaties bleken uitermate geschikt voor zonnepanelen. De totale investeringskosten zijn op € 213.000 geraamd die in 20 jaar worden afgeschreven. Het geschatte jaarlijkse voordeel bedraagt € 12.000 per jaar.⁵⁷

- Elektrisch rijden: € 71.000. Het college heeft voorgesteld om over te stappen naar elektrisch rijden voor de bodes en vier opzichters. Het gaat om vervanging van een bestelbus door een elektrische auto voor de bodes en vier auto's voor de opzichters (waarvan drie auto's ter vervanging vanaf 2018). Een elektrische auto kost € 30.000. Dit wordt gefinancierd door een deel van het vervangingsbudget en een extra kredietaanvraag van € 71.000.

Via de lentenota 2019 zijn de volgende kredieten voor duurzaamheid aan de raad gevraagd:

- Verduurzamen wagenpark: € 90.000. Ook in 2019 vervangt Medemblik een deel van haar auto's. Het doel is vier elektrische bedrijfsauto's aan te schaffen. De structurele kapitaallasten worden gedekt uit bestaande middelen. Het resterende deel wordt gedekt uit het duurzaamheidsbudget.
- Zon op gemeentelijke daken: € 25.000. Naast de zonnepanelen op sporthal de Klamp in Andijk en op het dak van de gemeentewerk/brandweerkazerne in Medemblik, kijkt de gemeente ook naar kleinere daken die hiervoor geschikt zijn. De brandweerkazerne in Nibbixwoud komt nu in beeld met een investering van € 25.000. De terugverdientijd, met een SDE subsidie, is ingeschat op 5 jaar.
- Voorstel meeropbrengsten toevoegen aan budget Duurzaam Medemblik. Het college heeft het voorstel gedaan om alle meeropbrengsten van projecten voor zonnepanelen voor het verduurzamen van de gemeente toe te voegen aan het budget Duurzaam Medemblik.
- Nieuw schakelsysteem openbare verlichting: € 40.000. Dit nieuwe schakelsysteem voor de eigen energiekasten zal in 20 jaar afgeschreven worden.

Daarnaast is aangegeven dat de kosten van laadpalen (€ 30.000) zijn gedekt uit het duurzaamheidsbudget. Verder is in 2018 een vervangingsbudget beschikbaar gesteld van € 1 miljoen voor vervanging van oude lichtbron types door LED-verlichting.

Organisatie

Duurzaamheid is bestuurlijk aangemerkt als onderdeel van de portefeuille van een wethouder. De bestuurlijke verantwoordelijkheid voor het opstellen van beleid (en de uitvoering daarvan) ligt voor de vier thema's bij verschillende wethouders. Ambtelijk heeft - zoals eerder aangegeven - Medemblik sinds februari 2017 een programmamanager Duurzaamheid. Vanaf februari 2017 voor de helft van haar tijd, en pas vanaf 1 februari 2019 fulltime. De programmamanager Duurzaamheid heeft een belangrijke verantwoordelijkheid bij het beschikbaar stellen van (een bijdrage uit) het duurzaamheidsbudget. Daarnaast is er voor duurzaamheid een programmamedewerker (voor 0,5 fte), ondersteuning van een communicatieadviseur (1 dag per week) en van een vaste medewerker vanuit de omgevingsdienst (10 uur). Het programmateam richt zich op de doelstellingen van de uitvoeringsagenda. Het team zet zich in voor de bedrijfsvoering, maar vooral ook op de hele gemeente. In het rapport gaan we op het laatste, gezien de afbakening, slechts beperkt op in. De verantwoordelijkheid voor de vier thema's ligt verder ambtelijk bij verschillende afdelingen en functionarissen (zie tabel 3.8). De gemeentesecretaris is eindverantwoordelijk en opdrachtgever voor de ambtelijke organisatie.⁵⁸

⁵⁷ Lentenota 2018, 1 mei 2018, besloten in de raadsvergadering van 7 juni 2018.

⁵⁸ <https://www.medemblik.nl/raad-en-bestuur/samenstelling-college-van-b-en-w/>

RKC Medemblik – Opmeer

Tijd

Zoals aangegeven zijn in het Programma Duurzaamheid wel de outputdoelen voor 2018-2020 benoemd. Er is niet benoemd hoeveel tijd verschillende acties duren. In de uitvoeringsagenda, maar ook in de programmabegroting zijn de activiteiten benoemd die realistisch zijn om uit te voeren. Of hiermee de outputdoelen, juist gezien het tijdsaspect, ook gehaald worden is daarbij niet aangegeven.

Informatie

De gemeenteraad krijgt informatie op programmaniveau via de P&C-cyclus (begroting, jaarrekening, lente- en herfstnota's). Daarnaast is er over 2018 een Evaluatie Duurzaam Medemblik verschenen, met een overzicht van uitgevoerde activiteiten. Dit is niet specifiek voor de eigen bedrijfsvoering. Het overzicht geeft geen inzicht in de kosten/investeringen en behaalde duurzaamheidswinst of mate van bijdrage aan de duurzaamheidsdoelstellingen.

Kwaliteit

In het programmaplan Duurzaamheid is geen aandacht besteed aan kwaliteitseisen. De eisen op het gebied van kwaliteit, waaronder die van duurzaamheid, zijn opgenomen bij de verschillende gebieden.

- Eigen gebouwen: voor nieuwbouw gaan per 1 januari 2020 de BENG-eisen gelden. Er is wetgeving in ontwikkeling dat gebouwen met functie kantoor per 2030 naar verwachting energielabel A moeten bezitten. Hiermee wordt in beleid rekening gehouden. Voor het onderhoud wordt conditieniveau 3 aangehouden. Dat is een NEN-norm, die ook in de onderhoudscontracten staat (Opmerking RKC: dat betreft de gewenste onderhoudsconditie, gaat niet over duurzaamheid). Mocht een installatie daar niet aan voldoen, dan wordt de gemeente daarover geïnformeerd. De keus voor onderhoudsconditie nummer 3 is door de raad vastgesteld.
- Eigen mobiliteit: Alle auto's voldoen aan strenge wettelijke milieueisen. De kanttekening is in de interviews gemaakt, dat niet voor alle gebruik geschikte elektrische auto's verkrijgbaar zijn (er is soms een bepaald vermogen nodig).
- Eigen afvalstromen: In plaats van het in detail uitwerken van bestekken voor grote projecten, is een innovatieve aanpak om functioneel te specificeren voor een aanbesteding. Met functionele specificatie blijkt dat de grootste duurzaamheidswinst is te behalen.⁵⁹ Bij Facilitaire Zaken wordt er sterk ingezet op circulair inkopen. Bij aanschaffen voor groenbeheer gaat het om de functionaliteit en is er oog voor duurzaamheid. Bij de uitvoering is er voor kwaliteit aangesloten bij landelijke kwaliteitscriteria (kwaliteitsbeelden) van het CROW⁶⁰. De kwaliteit op het gebied van duurzaamheid is niet gespecificeerd.
- Openbare verlichting: bij verlichting gelden er diverse kwaliteitseisen. Bijvoorbeeld voor armaturen moet voldaan worden aan normeringen. Dit gaat over veiligheid, electromagnetische verdraagzaamheid en prestaties (o.a. levensduur).⁶¹

⁵⁹ Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2013). Handvat functioneel specificeren.

⁶⁰ CROW is het nationale kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte

⁶¹ <https://armaturenregister.nl/criteria-armaturen/>

Bijlage 8 Effect van de GOTIK voorwaarden op de uitvoering

Geld

Interview (t.a.v. geld):

Alleen voor het gemeentehuis is door de raad op 5 oktober 2017 een krediet beschikbaar gesteld van € 205.000 voor de uitvoering van de energie besparende maatregelen pakketten 1 en 2. Voor de overige gebouwen is er nog geen specifiek budget voor verduurzaming van vastgoed. Het gebeurt nu op projectbasis; dan wordt krediet aangevraagd. Het is op dit moment steeds maatwerk, omdat er geen beleid is en niet algemeen geld beschikbaar is voor verduurzaming (van gebouwen). Als er al budget beschikbaar is, dan kun je sneller reageren.

De gemeente kijkt naar subsidiemogelijkheden bij de provincie. Er is bijvoorbeeld SDE (Stimulering Duurzame Energieproductie) aangevraagd en ontvangen voor zonnepanelen in de tuin van het gemeentehuis en voor panelen op De Klamp in Andijk en op de brandweerkazerne in Medemblik.

Voor circulair inkopen of omgaan met afval is er geen apart budget in de begroting. De nieuwe afvalbakken in het gemeentehuis zijn uit het duurzaamheidsbudget betaald. Als er extra budget gewenst is vanwege circulaire inkoop gaat dat ook langs de programmamanager Duurzaamheid.

Vooral het vervangingsbudget voor openbare verlichting was niet voldoende om te voldoen aan de duurzaamheidsdoelstelling. Vorig jaar is er een budget beschikbaar gesteld van 1 miljoen voor de sox-verlichting. Dit is bij de begroting 2018 beschikbaar gesteld en opgenomen in het budget voor openbare verlichting.

Organisatie

Interview (t.a.v. organisatie):

Er wordt op dit moment gewerkt aan een routekaart voor het eigen vastgoed (verantwoordelijkheid afdeling Ruimtelijke Ontwikkeling) en maatschappelijk vastgoed (verantwoordelijkheid afdeling Maatschappelijk Beleid). Verduurzaming maakt ook onderdeel uit van het lange termijn accommodatiebeleid (verantwoordelijkheid afdeling Maatschappelijk beleid). Deze twee ontwikkelingen – routekaart en accommodatiebeleid lopen gelijktijdig. (zie ook paragraaf 4.2).

De organisatie van het vervoersbeleid voor medewerkers is versnipperd: voor dienstreizen zijn er elektrische fietsen vanuit programma Duurzaamheid en OV-kaarten vanuit P&O.

Tijd

Interview (t.a.v. tijd):

Als alles (acties voor uitvoeren duurzaamheid voor gebouwen) op een korte termijn moet gebeuren, kunnen er problemen ontstaan. Als het op natuurlijke momenten kan gebeuren, dan lukt het wel.

Aanschaf van nieuwe producten gebeurt bv. als iets volgens de planning aan vervanging toe is. Aandacht voor duurzaamheid/MVO hoeft dan niet belemmerend te werken.

Openbare verlichting is één van de activiteiten die uitgevoerd worden door de twee medewerkers die zich hiermee bezig houden. Er ligt voor hen veel werk op verschillende terreinen (bijv. wegenbeheer). Er is ook beperkt tijd om gegevens goed te analyseren en daarover te rapporteren.

Informatie

Interview (t.a.v. informatie):

We hebben op zich een redelijk overzicht over de panden, en het energieverbruik. Gebruikers weten je te vinden en er zijn onderhoudscontracten. Ook hebben we al de energiescans een keer laten uitvoeren.

Het is lastig om goed overzicht te hebben over de voortgang/ontwikkeling van circulaire inkoop en vermindering van afval, omdat dat bij de afdelingen ligt. De resultaten worden niet altijd zichtbaar gemaakt (bv. succes bij circulaire inkoop).

Voor openbare verlichting is het een uitdaging om informatie ook te verwerken in de systemen en alles goed bij te houden. Dat is moeizaam al is er hard gewerkt om het te realiseren.

Bij de aanschaf van een nieuw schakelsysteem wordt gekeken naar de optie om ook energiegebruik direct real-time door te krijgen. Dat heeft voordelen voor het beheer (storingen) en voor duurzaamheid (preciezer sturen op aan en uitzetten verlichting). Dit gebeurt dan door het energiemonitoringsportaal. De wens is om het portaal te koppelen aan slimme meters voor energieverbruik.

Kwaliteit

Interview (t.a.v. kwaliteit):

De kwaliteit van elektrische auto's is goed, maar niet voor alle gebruik zijn geschikte elektrische auto's verkrijgbaar.

Elektrisch gereedschap is vaak goed toepasbaar. Voordeel dat het stil is.

Een voorbeeld van **innovatie** bij de inkoop is het functioneel specificeren. Als het bijvoorbeeld gaat over de aanleg van een brug, wordt dan niet vooraf in een bestek vastgelegd hoe dat moet gebeuren. Dit biedt ruimte aan de aanbidders. Er kan dan wel een budget worden aangegeven en de wens dat het aan duurzaamheidsaspecten moet voldoen. Het kan o.a. gaan over het beperken van transportkosten, het hergebruik van materiaal, maar ook over andere aspecten. Deze manier van aanbesteden gebeurt nog niet veel.

Bij contractbeheer en contractmanagement is controle op het ontvangen van de gewenste kwaliteit bij uitvoering van activiteiten nog niet goed geregeld.

Op gebied van materiaalverbruik voor openbare verlichting wordt aan leveranciers ook gevraagd hoe ze materiaal afvoeren. Aannemers hebben vaak hun afvalstromen ook goed (certificaten) geregeld. De gemeente monitort dat niet zelf.

Bijlage 9 Uitvoering activiteiten van de vier thema's

Eigen gebouwen

Op 8 november 2018 nam de gemeenteraad het amendement aan voor de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed. De raad gaf de opdracht om medio 2019 een plan van aanpak te presenteren waarmee al het maatschappelijk vastgoed in 2035 nul op de meter krijgt. In juli 2019 is er een informatienota in voorbereiding om de raad mee te nemen in de overwegingen van het college om het plan van aanpak pas op te stellen zodra er een lange termijn accommodatie- en vastgoedbeleid ligt. De gemeente wil eerst een gemeentevisie opstellen om van daaruit een voorzieningenbeleid en een accommodatie- en vastgoedbeleid op te stellen. Daarna kan een plan van aanpak opgesteld worden voor de verduurzaming van het vastgoed, om te komen tot nul op de meter in 2035.



Figuur 9-1 Samenhang visie ontwikkeling in stappenplan (Bron: Concept informatienota 23 juli 2019)

Interviews:

Door het ontbreken van het vastgoedbeleid wordt er in de uitvoering op ad hoc basis gereageerd. Natuurlijk wordt er ambtelijk wel gekeken naar de onderlinge relaties binnen het verduurzamen van vastgoed. Er is nu een MJOP, maar er komt een DMJOP (ofwel een Duurzaam MJOP). Er moeten eerst uitgangspunten bekend zijn, die in het duurzaamheidsbeleid vastgoed (zie plan van aanpak) vastgesteld gaan worden. Daarna kan het DMJOP opgesteld worden.

Het opstellen van het plan van aanpak loopt nog niet zo voortvarend. De 'vastgoedman' van de gemeente is uit dienst. De programmamanager zet er op in dat het plan van aanpak voor het eigen vastgoed en het lange termijn accommodatiebeleid waarvan verduurzaming een onderdeel uitmaakt samen opgepakt worden.

Begin 2017 is een energie-auditanalyse uitgevoerd van de gemeentelijke gebouwen van Medemblik. Op basis hiervan is bepaald welke gebouwen geauditeerd gaan worden als resultante van de EED-richtlijn (tabel 9-1).

Tabel 9-1 Overzicht te auditeren gebouwen gemeente Medemblik (Bron: BBN adviseurs)

Nr.	Gebouw	Adres	Plaats gebouw	Bouwjaar	Elektra Kwh	Gas M³	Status gebruik gemeente	Energie scan	Energie Prestatie Advies	Verbruik elektriciteit en gas
21	De Muijer	Admiraliteitsweg 6a	Medemblik	2006	onbekend	onbekend		X		Middel
29	Gemeentew./ brandweer	Dissel 7a-7b	Medemblik	1991	23.140	12.017	X	X	C	Klein
66	Brandweergarage	Ganker 106E	Nibbixwoud	1989	10.094	2.228				Klein
98	Gemeentehuis Zuid	Dick Ketlaan 1-15	Wognum	2001	575.254	26.126		X	C	Groot
99	Gemeentehuis Midden	Dick Ketlaan 20	Wognum	2006	466.587	36.055	X	X	B	Groot
100	Gemeentehuis Noord	Dick Ketlaan 21	Wognum	2005	442.687	23.091	X	X	C	Groot
145	Gymzaal de Krimper	Steenpoortestraat 42	Andijk	1973	5.029	4.719		X		Klein
146	Sporthal de Klamp	Klamptweid 70	Andijk	1980	63.662	11.191		X		Middel

Resultaten van enkele uitgevoerd EED-scans komen hieronder terug. Dit betreft de scan van De Muijer en van het gemeentehuis.

RKC Medemblik – Opmeer

De bedrijfsgebouwen

Sinds de motie van de raad in 2013 om een onderzoek te doen voor een energieneutraal gemeentehuis zijn er diverse maatregelen genomen. Dit loopt van het uitvoeren van het gevraagde onderzoek door BAM, controle hierop door een extern adviesbureau en opdrachten tot uitvoering van technische en financiële haalbaarheid. Hierover is de raad steeds geïnformeerd. Eind 2017, begin 2018 heeft dit geleid tot presentatie van een pakket maatregelen (zie paragraaf 3.2).

Verder is er ook een quickscan uitgevoerd voor zonnepanelen op twee gemeentelijke daken.

EED-scan gemeentehuis Wognum. In de uitgebreide rapportage van februari 2017 zijn verschillende opties aangegeven om het energieverbruik te reduceren. Er zijn nog een aantal maatregelen die genomen kunnen worden en bijdragen aan een beter energieverbruik. Aangegeven is dat – gezien de leeftijd en bouwkundige staat – er geen aanbevelingen zijn in het nemen van significante bouwkundige maatregelen, daar de eventuele kosten niet opwegen tegen de terugverdientijd. De gemeente had eerder (voor 2017) al maatregelen genomen zoals: aanpassen verlichtingsplan, energiezuinige koelinstallatie, plaatsing lichtsensoren en gedeeltelijk toepassen LED-verlichting, plaatsing slimme meters voor energiemonitoring. De ultimo 2018 gerealiseerde verduurzaming van het gemeentehuis betreft: de PV-installatie (zonnepanelen), warmtepompen en energiemeter per huurder (Zuidgebouw) en bewegingssensoren in de parkeergarage. Verder is er een PV-installatie bij de brandweer/gemeentewerven Medemblik geplaatst ⁶².

Voor de toekomst is het interessant om waterbesparende maatregelen te nemen. Verder zijn de energieposten waar noodzakelijke aandacht naar uit dient te gaan: de binnenverlichting, de koelinstallatie, warmteopwekking en de ICT apparatuur. Voor deze posten en verdere toepassing bewegingssensoren zijn besparingsvoorstellen gedaan. Verder is het voeren van een actief communicatiebeleid naar medewerkers voorgesteld.

Toelichting⁶³: De verplichte besparingsvoorstellen uit deze EED-rapportage zijn lokaal uitgevoerd. Zij waren opgenomen in de energie besparende maatregelenpakketten 1 en 2 waar de raad € 205.000 beschikbaar voor had gesteld op 5 oktober 2017.

De schoolgebouwen

Zoals genoemd in hoofdstuk 3 is in het IHP bepaald welke scholen de komende 10 jaar voor nieuwbouw of levensduur verlengende renovatie in aanmerking komen. Daarbij zijn intenties uitgesproken over het invullen van duurzaamheidsambities bij deze projecten. In 2019 wil de gemeente drie projecten realiseren: vernieuwbouw van de school in Benningbroek en aanpassing schoolgebouwen Twisk en Hauwert. De school in Benningbroek wordt gasloos. Bij de scholen in Twisk en Hauwert worden ook duurzaamheidsaanpassingen gedaan, zoals aanpassingen ten behoeve van de reductie van exploitatielasten. Het gaat o.a. om het vervangen van dakbedekking en beglazing voor het verkrijgen van hogere isolatiewaarden en vervangen van HR-ketels voor lagere energiekosten. Ook wordt in zonnepanelen en LED-verlichting geïnvesteerd. De bekostiging moet plaatsvinden uit het IHP.⁶⁴

Overig maatschappelijk vastgoed

Begin 2016 zijn de effecten van besparingsmaatregelen onderzocht voor drie gemeentelijke gebouwen (Sporthal De Klamp, Brandweer Andijk en gymzaal de Krimper Andijk). In de periode

⁶² Presentatie Themaraad 10 december 2018

⁶³ Mail organisatie 27 mei 2019

⁶⁴ DE Vijzel en Klaverwoid - raming investeringskosten, (20 juni 2018)

RKC Medemblik – Opmeer

2008-2015 zijn bij deze gebouwen diverse energiebesparende maatregelen getroffen. De onderzoeker concludeerde dat de maatregelen een forse energiebesparing hadden opgeleverd.⁶⁵

Voor 2018 is er een PV-installatie geplaatst bij sporthal De Klamp in Andijk. Verder zijn gemeentelijke gebouwen voorzien van energiebesparende maatregelen welke binnen 5 jaar terugverdiend kunnen worden (energiemeters, gedeeltelijk LED-verlichting, aanwezigheidsdetectie voor verlichting e.d.)⁶⁶.

EED-scan De Muijer. In de uitgebreide rapportage zijn de voorgestelde maatregelen voor energetische besparingen uiteengezet. Aangegeven is welke maatregelen binnen of buiten de theoretische terugverdientijd van 5 jaar liggen. Door implementatie van de maatregelen worden de energiekosten teruggebracht tot € 5,82 per m2 BVO, dit is indicatief energielabel A (dat was B).

Toelichting⁶⁷: In een notendop: de planning voor de verbouwing van MFA De Muijer (en in het kielzog daarvan de verduurzamingsmaatregelen) is nog erg onzeker. Aangegeven is dat pas in het derde kwartaal van dit jaar (2019) een definitief besluit/akkoord wordt verwacht voor het plan. Daarna kan verder gegaan worden met de concrete uitwerking.

Interview:

De gemeente kijkt momenteel naar het plaatsen van zonnepanelen op daken van vastgoed. Alle vierkante meters van de daken zijn in beeld (want onderhoud ligt bij de gemeente). HVC heeft daarvoor een quickscan gedaan van verschillende panden, waarbij gekeken is of het rendabel is. De grootste daken worden nu eerst aangepakt.

Eigen mobiliteit

Op het gebied van mobiliteit zijn voor de eigen bedrijfsvoering in 2018 vier elektrische bedrijfsauto's aangekocht en twee elektrische bedrijfsfietsen. De gemeente was al eigenaar van een electra-car met laadbak voor gebruik in stedelijk gebied. Op verschillende locaties bij de eigen gebouwen zijn laadpalen voor elektrische auto's geplaatst: drie in de garage van het gemeentehuis, drie op het terrein achter het gemeentehuis en alle drie gemeentewerven hebben ook een laadpaal. De activiteiten dragen bij aan verduurzaming van het eigen wagenpark. Voor wat betreft het wagenpark voor de buitendienst, zijn er momenteel (nog) geen elektrische werkauto's met voldoende vermogen op de markt.

Eigen afvalstromen

Inkoop

In de evaluatie van Duurzaam Medemblik 2018 is aangegeven dat er op het gebied van de eigen bedrijfsvoering een workshop circulaire inkoop en aanbesteding is georganiseerd voor de interne organisatie. Er zijn ook medewerkers die extern opleidingen of bijeenkomsten op dit gebied volgen (zie paragraaf 5.3). Ook zijn er een aantal pilots uitgevoerd op het gebied van circulair inkopen voor projecten in de openbare ruimte.

⁶⁵ Effect besparingsmaatregelen sporthal De Klamp Andijk, Brandweer Andijk, gymzaal de Krimper Andijk, L. Kollen, 8 januari 2016

⁶⁶ Presentatie Themaraad 10 december 2018

⁶⁷ Mail organisatie 22 mei 2019

RKC Medemblik – Opmeer

Interview:

Een aantal medewerkers hebben deelgenomen aan een workshop van de RUD. Deze kennissessie is georganiseerd vanuit het programmeerteam Duurzaam Medemblik.

Vanuit inkoopadvies wordt aandacht gevraagd voor verschillende duurzaamheidsaspecten bij inkoop, bijvoorbeeld aandacht voor hergebruik/terugname producten bij vervanging, soort materiaal, minimaliseren van verpakkingsmateriaal.

Bij de vervanging van een brug in Abbekerk is sterk ingezet op duurzaamheid en circulair. Er is o.a. gekozen voor hergebruik van asfalt en beton, balusters zijn hergebruikt en de vrijgekomen grond is ter plekke hergebruikt.

Afval

De gemeente is al lange tijd bezig met het scheiden van het eigen afval (eigen milieustraat). Hiermee wordt ingezet op het besparen van kosten bij het ophalen van afval. Vanuit het taakveld Facilitaire Zaken wordt ook sterk ingezet op circulaire inkoop en verminderen van afval. Recent zijn er afvalbakken voor het scheiden van afval op de verdiepingen geplaatst. Er is nog geen inzicht in de effecten hiervan.

Interviews:

Er is al zes jaar een eigen milieustraat in de kelder van het gemeentehuis. Er wordt gestuurd op het ophalen van afval: door dat handig te combineren kan op transportkosten worden bespaard. Dit helpt om de kosten van afval te verminderen.

Er wordt niet actief ingezet op het terugdringen van eigen afval.

Vanuit Facilitaire Zaken is er recent overgestapt op afvalscheiding op de verdiepingen. Dit gebeurt in circulaire afvalbakken (van karton). De nieuwe afvalbakken zijn uitgebreid gepromoot en vragen van medewerkers zijn beantwoord.

Vanuit het taakveld Facilitaire Zaken en Inkoopadvies wordt gewerkt aan het terugdringen van het gebruik van kartonnen bekken (alleen nog voor bezoekers van openbare ruimtes in het gemeentehuis).

Een specifiek aandachtspunt binnen de organisatie is het papierverbruik. Het gestelde doel voor 2018 was 10% verminderen van het totale papiergebruik. In de Jaarrekening 2018 is aangegeven, dat er in 2018 ruim 10% minder geprint is.

Interview:

Het eigen afval bestaat voornamelijk uit papier. Dat wordt maandelijks opgehaald. De gemeente werkt zeker nog niet papierloos. Het afgelopen jaar zijn de drukwerkkosten toegenomen en er wordt ook nog veel geprint. De gemeente heeft meer per post verstuurd naar inwoners (bijvoorbeeld uitnodigingen voor informatieavonden en/of publicaties over energieaanpassingen van woningen).

Voorheen werd het gebruik van de printer per persoon uitgesplitst en kreeg iedereen daar informatie over. Dat gebeurt niet meer. De standaardinstelling van de printers is wel: dubbelzijdig en in grijstinten. Het resultaat in de jaarrekening gaat over het totale printgebruik.

Groenbeheer

Er worden geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt bij het groenbeheer. Hergebruik en natuurlijk beheer worden op veel terreinen ingezet.

In het maaiseizoen 2018 heeft de gemeente deelgenomen aan een pilot van de HVC gericht op de verwerking van bermmaaisel in papiervezels. De ambitie was om voordelen te bereiken in de

RKC Medemblik – Opmeer

vorm van duurzaamheidsaspecten zoals biodiversiteit, een lagere CO2-footprint in de verwerking en het realiseren van een eindproduct tegen verantwoorde kosten.⁶⁸ Het gras van o.a. gemeente lijkt geschikt voor deze toepassing, waardoor er bespaard kan worden op het kappen van bomen en het gebruik van olie⁶⁹.

Interview/e-mail:

- *Het bermgras van een aantal locaties wordt gebruikt als veevoer.*
- *In het beheerprogramma komt minder gazon en meer ruige gebieden.*
- *Er zijn 7 locaties waar natuurlijke begrazing plaatsvindt. Daarvoor worden Kempische heideschappen, varkens en koeien in gezet.*
- *De gemeente heeft deelgenomen aan een project van HVC: hergebruik van bermmaaisel voor de papierindustrie. De gewenste kwaliteit is nog niet gehaald en zit ook een kostenplaatje aan.*

Openbare verlichting

Interview:

Het grootste traject is de vervanging van oude lichtbron types door LED. Het eerste bestek in Opperdoes, Twisk en Abbekerk is afgerond. De vervanging van SOX-verlichting in Medemblik, Onderdijk, Wervershoof en Zwaagdijk-Oost komt binnenkort in uitvoering en loopt tot september. We zijn een bestek aan het voorbereiden voor de overige kernen. In totaal worden bijna 3000 armaturen vervangen, ca. 30% van het gehele areaal.

Wij kopen groene stroom in bij HVC met de 7 Westfriese gemeenten. Dat geldt voor de hele energierekening van de gemeente. Het contract is net vorig jaar weer bekeken en verlengd.

⁶⁸ Verslag Pilot gras tot vezel (25 april 2018).

⁶⁹ Presentatie bermgrasverwerking RUD gemeenten (25 april 2018).